

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİMDALI**

TÜRKİYE'DE HALKEVLERİ VE ELAZIĞ ÖRNEĞİ

YÜKSEL LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç.Dr. Rahmi DOĞANAY

HAZIRLAYAN

Sinan ERGEN

ELAZIĞ 2007

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİMDALI**

TÜRKİYE'DE HALKEVLERİ VE ELAZIĞ ÖRNEĞİ

YÜKSEL LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihine aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Üye

Üye

**Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.**

ÖZET

Yüksel Lisans Tezi

TÜRKİYE'DE HALKEVLERİ VE ELAZIĞ ÖRNEĞİ

Sinan ERGEN

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Fakültesi

Tarih Anabilim Dalı

2007, Sayfa: VI+139

Türk Ocaklarının yerine Cumhuriyet Halk Fırkası'na bağlı olarak Halkevleri kuruldu. Halkevleri il ve ilçe merkezlerinde şubeler açtı ve 1940'tan sonra kırsal kesimde Halkodaları açtı. Halkevleri Halk Fırkası ilkelerine göre faaliyet gösteren kurumlardı. Partili partisiz herkesi toplayarak, birleştirecek ve tanıştıracak eğitim ve kültür yuvaları olarak planlanmıştır.

Milli bilinci oluşmuş, birbirini anlayan, seven ve milli ülkeye bağlı bir topluluk oluşturacaktı. Ayrıca Türk İnkılabının değerlerinin korunmasına, yayılmasına ve halk tarafından özümsemesine yardımcı olacaktı.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin denetimi altında faaliyet gösterdi ve mali kaynakları da gerek devlet bütçesinden, gerekse Halk Partisi'nden aktarılan fonlarla karşılandı.

1932'de kurulan Halkevleri, 1950'de Demokrat Parti iktidarı tarafından, Halk Partisi yan kuruluşları olarak görüldü ve kapatıldı. Kapatıldığında, 478 Halkevi ve 4322 Halkodası şubesi bulunuyordu.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Elazığ Halkevi

SUMMARY

Postgraduate Thesis

The People's House In Turkey And Its Simple In Elaziğ

Sinan ERGEN

Firat University

Social Scienses Institute

History Main Science Branch

2007, Page:VI+139

The People's Houses which are depended on Republic Folk Party founded instead of Turkish Houses. The People's Houses opened branch offices in the centers of province and district and they opened folk rooms in rural areas. The People's houses are institutions which were acting according to the folk party principles. These institutions would have planned as they would gather, combine and introduce the people who had party or not.

The community thak understands and love, one another, depended on national ideal would be formed. National conscious formed in this community. They would also assistance the valve of Turkish Revolution to protect, spread and assimilate by Turkish public.

They acted under the control of Republic Folk Party and financial reosurces were supported by state budget or fund which was transferred by Folk Party.

The People's Houses which were founded in 1932 were seemed as branch offices of Folk Party and closed by ruling Democrat Party in 1950. When they were closed, there were 478 People's Houses and 4322 People's Rooms.

Key words. The People's Houses, Elaziğ People's House.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR LİSTESİ.....	II
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM: HALKLA İLİŞKİLERİN YÖNETİM AÇISINDAN ÖNEMİ.....	5
I.1.İdeoloji.....	5
I.2.Çağdaş Devlet Yönetiminde Halkla İlişlerin Önemi.....	7
I.3. Halkla İlişkiler ve Eğitim.....	8
II.BÖLÜM: HALKEVLERİNİN DOĞUŞU VE İDEOLOJİK YAPISI.....	11
II.1. Türk Ocaklarının Kapatılması.....	11
II.2. Cumhuriyet İdeolojisi ve Halkevlerinin Kuruluşuna Yol Açan Ekonomik, Toplumsal, Kültürel Yapı.....	15
a) Ekonomik Yapı.....	16
b) Toplumsal Yapı.....	18
c) Kültürel Yapı.....	18
II.3.Halkevlerinin Örgütlenmesi ve Çalışma İlkeleri.....	21
II.4. Halkevlerinin İdeolojik Yapısı.....	25
III.BÖLÜM: HALKEVLERİNİN ÇALIŞMA ALANLARI VE KULLANDIKLARI İLETİŞİM ARAÇLARI.....	31
III.1.Dil ve Edebiyat Kolu.....	31
III.2.Güzel Sanatlar Kolu.....	38
III.3. Temsil Kolu.....	40
III.4. Spor Kolu.....	42
III.5. Sosyal Yardım Kolu.....	43
III.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu.....	44
III.7. Kütüphane ve Yayın Kolu.....	45
III.8. Köycülük Kolu.....	47
III.9. Tarih ve Müze Kolu.....	49

III.10. Halkevlerinin Toplum Hayatına Katkıları.....	50
III.11. Tek Parti Döneminde Halkevleri Hakkında Değerlendirme.....	52
IV.BÖLÜM: ELAZIĞ HALKEVİ.....	58
IV.1. Elazığ Halkevinin Yapılışı ve Açılışı.....	58
IV.2. Elazığ Halkevinin Şubelerinin Çalışması.....	61
IV.2.1. Güzel Sanatlar Şubesi.....	63
IV.2.2. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi.....	65
IV.2.3. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi.....	68
IV.2.4. Müze ve Sergi Şubesi.....	70
IV.2.5. Spor Şubesi.....	71
IV.2.6. Temsil Şubesi.....	72
IV.2.7. İctimai Yardım Şubesi.....	73
IV.2.8. Dil ve Edebiyat Tarih Şubesi.....	74
IV.2.9. Köycüler Şubesi.....	75
IV.3. Elazığ Halkevi Yıldönümü Kutlamaları.....	77
IV.4. Atatürk'ün Elazığ'a Gelişi ve Halkevini Ziyareti.....	78
V.BÖLÜM: HALKEVLERİNİN KAPATILMASI.....	82
SONUÇ.....	92
EKLER.....	98
1- TABLOLAR.....	98
2- HARİTA VE RESİMLER.....	123
BİBLİYOGRAFYA.....	133

III

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, sadece yıkılan devletin yerine bir devletin inşa edilmesi süreci değildi. Bu süreç, aynı zamanda modernleşme felsefesinin gerçekleşmesi yönünde bir adımdı da. Türk toplumunun çağdaş ve medeni toplumlar seviyesine gelmesi ve aydınlanması işi de bu sürecin parçalarından biriydi. Bu sürecin başarıyla tamamlanmasında ise; eğitim, kültür ve sanat alanlarında gerekli ve yeterli donanımın sağlanması temel unsurlar olarak rol almaktaydılar. Modern Türkiye'nin kurulmasında sosyal ve siyasal devrimlerin yapılabilmesi belirleyici unsurdu ve Yirminci Yüzyıl Türkiye'sinde bunu fark edebilen ve dahası bunu gerçekleştirmeye azmetmiş kadrolar da vardı.

Cumhuriyet Türkiye'sinde modernleşmeye yönelik irade hakim oldu. Anayasalı, parlamentolu, siyasi partili, Medeni Kanun'lu, laik ve çağdaş toplum ve kurumlarıyla çağdaş bir yapının oluşturulması için seferber olundu. Çok uluslu bir devlet yapısından milli bir yapıya geçerken, teorikte gündeme getirilen zaruretlerin fiiliyata geçirilmesi, dahası toplum hayatında hakim kılınması, bunların topluma benimsetilebildiği ölçüde sağlanacaktı. Toplumun eğitilmesi ve modernizasyonu için eğitim, kültür ve sanat birinci derecede etkilidirler. Bu yüzden, Cumhuriyet'in mimarları ilgili alanlarda olabildiğince yatırım ve yaptırımda bulundular.

Eğitim, sanat ve kültür alanlarında okullaşma yoluyla bir ölçüde ve belirli kesimler yetiştirilebilirdi. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin acil meselelerinden biride halk eğitimi idi ve kurumsal olarak bütün halkı eğitim seferberliğine tabi tutacak okullaşmada yoktu. İşte bu noktada halkı eğitecek ve bilinçlendirecek bir proje olarak ve Türkiye gerçeklerinden doğan "Halkevleri" uygulaması gündeme geldi. Bu çalışmada, Halkevleri perspektifinde Elazığ Halkevi'nin kuruluşu ve faaliyetleri ele alındı. Cumhuriyet'in bu önemli kurumlarının hak ettiği yeri alması ve yeni nesillerin tarihe mal olmuş bu kurumları öğrenmesine katkımız olması dileğiyle...

Bu çalışmada yardımlarını esirgemeyen Danışman Hocam Doç.Dr. Rahmi DOĞANAY, Doç.Dr. Erdal AÇIKSES ve Öğretim Görevlisi Atilla ZORLU'ya teşekkürü borç bilirim.

Sinan ERGEN

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
Dev.Arş.Gnl.Md.	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Bk.	Bakınız
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
s.	sayfa
T.B.M.M.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
M.T.A.	Maden Tetkik Arama
T.M.O.	Toprak Mahsulleri Ofisi

GİRİŞ

Halkla ilişkiler yönetimlerin, ideolojilerini aşlamak, kamuoyunda olumlu olarak değerlendirmeyi sağlayarak varlıklarını sürdürmek için kullandıkları yöntemler arasındadır. Hatta bu amaçlarla kullanılan tüm yöntemler halkla ilişkiler başlığı altında toplanabilir.

Türkiye’de kamu yönetiminde modern anlamda halkla ilişkiler etkinlikleri çok geç başlamıştır. Fakat Cumhuriyetimizin kurulduğu ilk yıllarda halka Cumhuriyet rejiminin ve devrimlerinin temel ilkelerini, diğer bir deyişle yönetiminin ideolojisini benimsetmek üzere çok ciddi ve geniş kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Halkevleri tüm yurdu kapsayan ilçe mahalle ve köylere kadar ulaşan örgütlenme biçimiyle, tek merkezden planlı-programlı olarak yönetilen çalışmalarıyla, kullandığı iletişim araçlarıyla Türkiye’de devlet tarafından uygulanan ilk halkla ilişkiler etkinliğidir.

Türkiye’de Kemalist ideolojiyi ve buna dayalı olan partinin ilkelerini benimsetmek ve Cumhuriyetle beraber gerçekleştirilen devrimleri yerleştirmek amacıyla Halkevleri kurulmuştur.

Halkevlerini, Mustafa Kemal’in bağımsızlıkçı ve halkçı bir devlet kurmak istemesinin bir parçası olarak görmek gerekir. Mustafa Kemal, Anadolu halkına dayanarak kazandığı Kurtuluş Savaşı ile bir halk devrimi yapmıştır. Daha sonra Halkevlerinin kurulması, Kurtuluş Savaşı’ndaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını taşımaktadır.

Halkevlerinin, Batı medeniyeti ve uygarlığı ışığında ulusal kültür yaratma, ülkü birliği sağlama, rejim karşıtlarıyla mücadele etme, halk terbiyesini sağlama, halka güven telkin etme, sanat alanında çalışmalar yapma, gelişen siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel konularda halkı aydınlatmak gibi işlevleri vardı.

Bir ulusal halk örgütlenmesi olan Halkevleri, Türkiye’nin birçok yerinde

açılarak buldukları alanlarda halk eğitimini üstlenmişlerdir. Halk örgütlenmesini amaçlayan böylesine yaygın bir kültür kurumunun önemi geniş kitlelerce pek anlaşılammıştır.

Halkevlerinin önem derecesini ortaya koymak amacıyla Elazığ Halkevini araştırma konusu yapma gereğini duyduk. Halkevleri kuruluşunu gelecek kuşakların bilgisine sunmak için Elazığ Halkevi'nin bu toplumsal örgütlenme içerisindeki siyasal, toplumsal, eğitimsel, kültürel ve de sanatsal yönlerini ortaya koymaya çalıştık

Halkevlerinin topluma yönelik faaliyetlerinin önemini vurgulayarak çağdaş anlamda toplumu bilinçlendirici bu tür kurumlara ihtiyaç olduğunu belirtmek gerekir.

Elazığ Halkevi tez çalışmasını sürdürürken, Halkevleri üzerine yapılan inceleme-araştırma eserlerine, Türkiye makaleler bibliyografyasına, il Halk Kütüphanesine, Elazığ üzerine yapılan çalışmalara, internet'e kayıtlı kütüphane kataloglarına, yerel dergi ve gazetelerine başvuruldu.

Çalışmamızın temel kaynaklarından biri Milli Kütüphane'de bulunan Elazığ Halkevi'nin çıkarmış olduğu Altan dergisidir. Elazığ Halkevi'nin açılışından 1939 yılına kadar bütün çalışmalarını yakından izlemiş, yaklaşık her sayısında Elazığ Halkevi ile ilgili haberler yapmıştır.

Elazığ dışında Ankara Milli Kütüphane, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde yapılan araştırmalar sonucunda Halkevleriyle ilgili önemli kaynaklara ulaşıldı.

Araştırmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde; Halkevlerinin ana misyonuna yönelik olarak Halkla İlişkiler başlığı altında ideoloji, çağdaş devlet yönetiminde halkla ilişkilerin önemi, eğitimi ve iletişim araçlarıyla ilgili genel bilgiler verildi. İkinci Bölümde; Halkevlerinin Doğuşu ve İdeolojik Yapısı ana başlığı altında Türk Ocaklarının kapatılması, Cumhuriyet ideolojisi, Halkevlerinin kuruluşuna sebep olan ekonomik, toplumsal ve kültürel yapı değerlendirildi. Üçüncü Bölümde; Halkevlerinin çalışma alanları ve kullandıkları iletişim araçları ve buna bağlı kollar

teferruatlarıyla ele alındı. Dördüncü Bölümde; Elazığ Halkevi'nin açılışından, kültürel faaliyetlerine, yıl dönümü kutlamalarına ve yönetimi ve yöneticileri hakkında ince ayrıntılara kadar inildi. Beşinci Bölümde; Türkiye'deki Halkevlerinin kapatılması dönemler halinde incelendi.

Halkevleri açılmadan önce başarılı olmaları için araştırmalar yapıldı. Bu araştırmalar arasında Ülküde çıkan bir yazı göze çarpıyordu. Yazıya göre çeşitli davetlerde benzer amaçlı faaliyet gösteren çeşitli kurumlar hakkında incelemeler yapılmıştı. Bu araştırmalara rağmen Halkevlerinin kuruluşunda herhangi bir kurum bire bir taklit edilmedi. Halkevleri tamamen Türk toplumunun yapısına uygun ve kendine özgü bir kurumlar zinciri olarak doğdu ve kapanışına kadar bu çizgide devam etti.

Halkevlerinin misyonu, kökü geçmişte olan Milli Kültürü sosyal yaşama yansıtmasıydı. Yani bir tür Türk modernizmiydi. Bu hareket ilk olarak kültürel açıdan geri düzeyde olan köylü ve halk üzerinde bir halka şeklinde bütün topluma genişleyerek yayılmıştı. Nitekim yurt çapında açılan Halkevleri kısa zamanda toplumun önemli bir parçası haline gelmişti. Atatürk, Halkevlerinin bu toplumsal boyutunu; "Halkevleri bütün yurttaşlara kucağını açmasıyla, sosyal ve kültürel bir devrim yapmıştır" sözleriyle belirtiyordu.

Halkevleri spordan tiyatroya kadar çok geniş bir yelpazede halka hizmet verdi. Eli kalem tutanlar kitap yazmaya teşvik edilirken bir taraftan da okuma salonları açılıyordu. Diğer yandan Türk toplumunun kültürel temelleri de bu çalışmalarla atılıyordu. 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuarı, 1949 yılında da Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü kurulmuştu. Yani kuruluşlarına kadar bu kurumların misyonları halkevlerine yüklenmişti. Hatta bu dönem de devletin kültür politikasının Halkevlerince belirlendiğinin söylenmesi de mümkündü.

Halkevleri esas olarak kültürel amaçlar doğrultusunda açılmasına rağmen CHP'ye bağlı olarak örgütlenmişti. Ancak bu bağlılığın sosyal ve siyasi etkenleri vardı. Tek partili dönemde parti aynı zamanda devleti de temsil etmekteydi. Partiye olan bağlılık bu zorunluluktan kaynaklanmış ve halka yönelik olarak üretilen hizmetlerde toplumun her kesimi hedeflenmişti.

Çok Partili yaşama geçilmesi ile birlikte Halkevi örgütlenmesinin de, dönemin gerektirdiği şekilde yapılandırılması gerekiyordu. Nitekim CHP yapmış olduğu kurultayda bunun gerekliliğini karara bağlamıştı, ancak alınan bu karara rağmen Halkevlerinin kaderini belirleyecek somut bir adım CHP tarafından atılmadı. CHP'nin bu tavrıyla yurt düzeyinde örgütlenmiş böyle bir kurumu kaybetmek istemediği anlaşılıyordu. DP iktidara gelince Halkevlerinin CHP ile organik bağ içinde olması dolayısıyla Ocakları kapattı.

BİRİNCİ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLERİN YÖNETİM AÇISINDAN ÖNEMİ

Aydınlanma süreciyle birlikte dinin toplum üzerindeki etkisinin azalması ve sosyal yaşam ile yönetimin laikleşmesi, klasik anlayışların ve ilahi yargıların ve inançların yerini ideolojiler alması ve ideolojinin daha geniş bir alana yayılmasının da koşullarını oluşturdu. Bu çerçevede ideolojiler öncelikle harekete geçirme ve meşrulaştırma işlevlerini gören laik inanç sistemi olarak anlaşıldılar. 18. Yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın başları bu anlamda ideolojiler çağı olarak nitelendi. Bu döneme damgasını vuran ve onu “ideolojiler çağı” yapan olaylar, Fransız ve Amerikan devrimleri ile birlikte, sosyalizm, komünizm, liberalizm, milliyetçilik gibi siyasal doktrinlerin veya izmlerin yaygınlaşmasıydı¹. Bu ideolojilerin yayılmasında etkili olan faktörler, yeni yayın araçlarının ve yeni eğitim sistemlerinin gelişmesi, okur-yazar oranının artması ile birlikte, 19. Yüzyıl yaklaştıkça aydınların fikir üreticisi olarak toplumda belli bir yer edinmesidir.

I.1.İdeoloji

Sosyal sınıf açısından, bir gurubun kendi ilgilendiği konuların ve amaçların doğrultusunda kendilerini haklı çıkarmakta kullandıkları doktrine ideoloji denmektedir. Genel anlamda ideoloji, çeşitli politik, sosyal ve sınıf çıkarlarını korumaya yardım eden bir kültür ve inançlar dizisidir. Felsefi anlamda bir felsefi görüşün, bir eylemin temeli olarak kullanılması ve kullanılmasının önerilmesi, başka bir deyişle ideoloji, herhangi bir toplumsal grubun (ulusun, sınıfın, ırkın, meslek ya da din grubunun vb.) yaşamına yön veren ve kendi içinde uyumlu bir düzen oluşturan düşünce, inanç ve düşünüş biçimlerinin hepsi. Kısaca, bir dizi kuralın akıl yoluyla haklı gösterilmesi².

---

¹ İrfan Erdoğan; Alemdar Korkmaz, **Popüler Kültür ve İletişim**, Ankara 1994, s.186.

² Salih Güney, **Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimleri Sözlüğü**, Ocak Yay., s. 140.

XIX.Yüzyıl, önemli bilimsel yöntem ve yaklaşımların yaratıldığı çağ olarak, ideolojiler çağı diye nitelendirilebilir; ancak 20.Yüzyılda bu ideolojiler üzerinde daha çok durularak uğraşılmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Artık bireyi içinde yaşadığı sistemle özdeşleştirebilmek, yönlendirmek ve etkilemek için düşünsel araç ve yöntemler kullanılmaktadır. Çağdaş bir devlet olmanın gereği de, baskıcı yöntemler yerine ideolojik araç ve yöntemleri kullanarak varlığını ve toplumsal düzeni sürdürebilmektir³.

(Halkla İlişkilerin) “doğuş nedeni de, gerek özel gerek kamusal kesimin çevre ile olan ilişkilerinde düzenlilik yaratma, toplumsal bir işlevin gereğini yerine getirme ve en önemlisi çevre öğelerini denetleme, onların içinde yaşadıkları dizge ile özdeşleşmelerini sağlama olarak belirlenebilir”⁴.

Halkla ilişkiler tekniği içinde önemli bir yer tutan iletişim olayı en açık deyimiyse, halkla ilişkilerde de tıpkı ideolojik çabada olduğu gibi inanç aşılamanın etkisi olmakta; ister istemez halkla ilişkileri devletin ya da özel kesim kuruluşlarının ideoloji aşılama ile ilgili çabalarıyla ilişkilendirmeyi gerektirmektedir. Halkla ilişkiler uygulamasıyla ideolojik eylemler aynı araçlar üzerinde birleşmektedir⁵. Dolayısıyla geniş bir kapsamı olan ideolojik devlet çabası ya da ideoloji aşılama çabası içinde halkla ilişkiler de belirli bir yer tutmaktadır.

Halkla ilişkilerin önemli bir bölümü, belirli bir örgüt ya da çevreye bilgi vermekle ilgilidir. Kitle iletişim araçlarından yararlanarak çevreyi kimi kez aydınlatma, kimi kez de eylemlerin gerekçelerini açıklama, hatta istenen davranışı yaptırma halkla ilişkiler çabasının baskın yönüdür. Bu oluşum, ideolojik devlet çabasının önemiyle doğru orantılıdır.

---

³Alemdar, *a.g.e.*, s.29,

⁴ Metin Kazancı, **Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler**, Ankara 1978, s.1.

⁵ Metin Kazancı, **Halkla İlişkiler**, Ankara 1995, s.32.

Bu yönüyle halkla ilişkiler, yoğunlaşan iletişim olayı içinde yer alan düşünceler çatışmasında devlet yanını ağır bastırma ve toplumsal uzlaşmayı sürdürmeyi amaçlayan bir çabadır⁶.

Bu anlamda yeni kurulan Cumhuriyet yönetimi de çağdaş devlet olmanın gereği olarak, kendi ideolojisini benimsetmek amacıyla halkla ilişkiler faaliyetine önem vermiş ve bunu bir aracı olarak Halkevlerinin tüm yurttaki kurulmasını sağlamıştır.

I.2.Çağdaş Devlet Yönetiminde Halkla İlişkilerin Önemi

Kitle iletişimi çağdaş, demokratik toplumlarda devletin tekelinde değil özel kesimin elindedir. Bazı iletişim kurumları açısından bakıldığında zaman kitle iletişim araçları demokrasiyi, özgürlüğü, ifade özgürlüğünü geliştirirler. Bu kuramın savunucuları toplumu birbiriyle yarışan gruplar ve çıkarlar bileşimi olarak görürler. Bu gruplar arasındaki anlaşmalar konudan konuya ve zamandan zamana değiştiği için hiçbir grup toplumda sürekli bir egemenlik kuramaz. İletişim örgütleri bu topluma bağlı alt sistemler olarak görülür ve devletten, siyasal partilerden ve örgütlenmiş baskı gruplarından bağımsız olarak çalışırlar. Bu örgütler bağımsız bir yönetici elit tarafından idare ve kontrol edilir. Bu da iletişim profesyonellerine büyük derecede bağımsız hareket olanağı tanır. İzleyiciler de kendi gereksinimleri ve görüşlerine göre iletişim örgütlerini sayısız yönlerden manipüle kapasitesine sahiptir. Kısaca bu kuramın savunucuları için kitle iletişim araçları çoğulcu toplumların çok sesliliği yaratan kurumlarıdır. Ayrıca iletişim süreci nesnel özellikler taşır. Yani gerçeğin kendisidir. Değer yargısı taşımaz. Siyasal ve ideolojik açıdan yansızdır⁷.

Halkla ilişkiler de, çoğulcu demokratik toplumların bir ürünü olarak görülmektedir. Kamuoyu halkla ilişkiler yönünden önemli bir ögedir. Halkla ilişkilerin kamuoyu tepkisini araştırma ve bu araştırma sonuçlarına göre yeni politikalar belirleme çabası, iletişim sürecinin geri besleme aşamasını oluşturur ve halkla ilişkileri totaliter toplumların propaganda çabalarından ayırır.

---

⁶Alemdar, *a.g.e.*, s.32-33.

⁷İ. Erdoğan; A. Korkmaz, *a.g.e.*, s.55

1.3.Halkla ilişkiler ve Eğitim

Yönetimin yönetilenlerle sürekli etkileşim içinde bulunması anlamına gelen halkla ilişkiler olayının kapsamında eğitim de bulunmaktadır. Eğitim konusu, devletin vatandaşlarına karşı yükümlü olduğu görevlerden biridir. “Her ülkede eğitim temel bir hak ve sürekli bir çalışma olarak kabul edilmektedir. Gerçekten “(UNESCO’nun eğitim tasarısının 1. maddesinde belirtildiği gibi)” eğitim okulla bitmez. Bütün yaşantı boyu devam eder. Eğitim statik değil, sürekli akış halinde bulunması gereken bir çalışmadır”⁸. Eğitim konusunda ayrılan para yatırım olarak kabul edilmekte, entelektüel yatırımlara en çok önem veren ülkeler, gelişmiş ülkeler olmaktadır⁹.

Kalkınmış ve kalkınmakta olan milletler üzerinde yapılan araştırmalar sonucu kalkınmanın üç temel unsurunun olduğunun belirlendiği söylenir¹⁰.

- 1) Kalkınma isteğinin yaygın hale gelmesi,
- 2)Yeni tutum, davranış ve usullere uyumda, topluma yol gösterecek yeterli faziletli ve feragatli bir aydınlar kitlesinin bulunması,
- 3)Kalkınmanın itici gücü olan ulusal bilincin gelişmesi,

Bu unsurların ışığı altında denilebilir ki, milletler ülkücü ve yeterli bir aydınlar kitlesinin önderliğinde yaygın bir istek ile kalkınabilirler. Bu temel unsurların yaratıcısı ve besleyicisi eğitimidir. Ekonomik, sosyal ve moral kalkınmanın zemini, atmosferi ve teknik araçları ancak etkili bir eğitimle sağlanabilir.

Bir ülkenin esas serveti her şeyden önce, halkının sahip olduğu bilgi, maharet, yetenek; halkının genel ve mesleki eğitim derecesi ile ölçülür¹¹. Dolayısıyla gelişme sürecinde olan ülkelerin en önem vermeleri gereken konulardan biri de okulda ve okul dışında, her yaş ve kesime yönelik eğitim çalışmalarınıdır.

⁸ Nuri Tortop, **Halkla İlişkiler**, Ankara 1993, s.175

⁹ K. Alemdar. *a.g.e.*, s. 176.

¹⁰ K. Alemdar. *a.g.e.*, s. 176-177

¹¹ K. Alemdar. *a.g.e.*, s. 177.

Okul çağını geride bırakmış yetişkinlere yönelik olan eğitim çalışmaları, “halk eğitimi” adıyla anılır ve birbirinden farklı özelliklere sahip kitleleri hedef alır. Halk eğitiminin kapsamında okuma-yazma kursları, demokrasi ve yurttaşlık eğitimi, kadınlara yönelik çocuk bakımı ve ev yönetimi, teknik konular, güzel sanatlar, yaşlılara hizmet edecek kişilerin yetiştirilmesi, toplum kalkınması ile ilgili eğitim çalışmaları¹² yer almıştır. Halkın bilgisini ve genel kültür düzeyini yükseltecek, beceri kazandıracak, sanatsal duyarlılık aşılacak ve genel olarak içinde yaşanılan toplumsal sistem ile özdeşleşmelerini sağlayacak çalışmalar yapılmıştır. Halk eğitimi, gerek kullandığı iletişim yöntemleri ve araçları, gerekse taşıdığı amaçlar ve hedef kitlesi açısından devletin halkla ilişkiler faaliyetleri içine girmektedir.

Halkla ilişkiler uygulamalarında, içinde bulunulan koşullara ve belirlenen amaçlara göre birbirinden farklı birçok araç ve yöntem kullanılır. Bunlar:

1. Basılı Araçlar: Gazete, dergi, broşür, el kitabı, bülten, yıllık, mektup, afiş, pankart, el ilanı,
2. Yayın Araçları: Radyo, televizyon, film vb.
3. Yüz yüze İletişim Sağlayacak Örgütsel Eylemler ve Organizasyonlar: Sergi, festival, balo, toplantı, yarışma, kültürel etkinlikler, seminer, konferans, münazara, açık oturum, tören, kurs, gezi, eğitim çalışması vb. etkinliklerdir.

Halkla ilişkilerde hedef kitleye ulaşabilmek ve mesajları iletebilmek için kullanılacak önemli yöntemlerden biri de önderlerden yararlanmadır.

Toplum Önderi ya da Kanaat Önderi kavramı ilk kez, 1940’lı yıllarda Amerika’da Paul Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından ortaya atılan ‘İki Aşamalı Akış’ isimli iletişim kurumunda kullanılmıştır. Az gelişmiş ülkelerde oldukça yaygın olan toplum önderliği kendiliğinden oluşmuş bir yöntem olup, toplumun değişik kesimlerine, özellikle de kırsal alan ve gecekonduya ulaşmada büyük kolaylıklar sağlar¹³.

---

¹² K. Alemdar. *a.g.e.*, s. 179.

¹³ M. Kazancı, **Halkla İlişkiler**, s. 85.

Toplum önderleri, yaptığı iş, gördüğü eğitim, sahip olduğu statü ya da kişisel özellikler nedeniyle halkın ya da hedef kitlenin saygı, sevgi ve güvenini kazanmış kişilerdir. İletişim sürecinde mesajı gönderen kaynaktan alır, hedef kitleye ulaştırırlar. Sahip oldukları konum ya da özellikleri kullanarak hedef kitleyi etkileyebilir, yönlendirebilirler. Toplum önderleri aracılığıyla kitlelere ulaşmak, kişileri tek tek aydınlatmaktan çok daha kolay, çok daha etkili ve çok daha çabuk sonuç veren bir yöntemdir. Örneğin köy halkını etkilemede köy muhtarı, köy imamı ve köy öğretmeni mükemmel bir üçlü oluşturur¹⁴. Cumhuriyet Türkiye'sinin inşasında da Atatürk bu rolü üstlenmiştir.

---

¹⁴ K. Alemdar, *a.g.e.*, s.85

II. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN DOĞUŞU VE İDEOLOJİK YAPISI

Kurtuluş savaşı kazanıldıktan sonra iktisadi ve sosyal gelişmesini sağlamış modern Türkiye'nin kurulmasında CHP kurucu parti olarak rol almıştır. CHP'nin eğitim politikası 1927'de toplanan Parti Genel Kongresi'nde belirlenmiş. Bu kongrede Atatürk tarafından hazırlanmış olan eğitim ilkeleri kabul edilmiştir. Eğitimin Laik ve Tevhid-i Tedrisat (eğitim–öğretim birliği) esaslarına dayanması temel alınmıştır. Eğitimde amaç, toplumun çağdaş değerlerini yükseltecek, ekonomik gücünü artıracak vatandaşlar yetiştirmek olarak belirlenmiştir.

CHP ve diğer bazı kurumların istenen atılımları gerçekleştirilememeleri üzerine, 1930'larda Halkevleri bu görevi üstlenmek üzere kurulmuşlardır. Halkevleri, sınıfsız, katı, tek bir kütle oluşturabilmek için vatandaşları bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, ülkeye bağlı bir biçimde örgütlemeyi hedef almıştır. Kültür, ülkü ve amaç birliğini güçlendirerek toplumsallaşmayı sağlamak; milli benliği oluşturan, ulusal ruhu biçimlendiren, ulusal kimliği güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek; köylü ile kentli, cahil ile aydın arasındaki ilişkileri düzenleyici çalışmalar yapacaktır. CHP'nin ilkelerini, bu ilkelerin ülkede nasıl uygulandığını halka anlatacaktır. Bu ilkeleri halka anlatabilmek için gerekli kurum olarak Halkevleri düşünülmüş ve kurulmuştur. Halkevleri, 1911'den beri bahsedilen amaca yönelik olarak faaliyet gösteren, ancak cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte girişilen atılımlara ayak uyduramadığı düşünülen Türk Ocaklarının kapatılarak Halkevlerine dönüştürülmeleriyle kurulmuştur.

II. 1. Türk Ocaklarının Kapatılması

Türk Ocakları, Osmanlı Devleti'nin son döneminde “Osmanlıcılık” akımının önemini kaybetmesiyle birlikte canlanmaya başlayan “Türkçülük” akımının en canlı temsilcilerindendir. Fiilen 20 Haziran 1327 (1911) yılında kurulmasına rağmen, tüzüğünün birinci maddesinde kuruluş tarihi 12 Mart 1328 (1912) olarak gösterilmiştir.

Türk milliyetçiliği fikrini yaymak amacıyla faaliyet gösteren Türk Ocakları, zamanın ve daha sonra da Cumhuriyetin ilk yıllarının önemli aydınlarını (Mehmet Emin, Yusuf Akçuraoğlu, Ahmet Ağaoğlu, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Halide Edip gibi) bünyesinde toplayan bir örgüt olmuştur¹⁵.

Türk Ocağı'nın amacı, tüzüğünün ikinci maddesinde şöyle belirtilir. "Akvam-ı İslamiyye'nin bir rükn-ü mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerini terakki ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır"¹⁶. Bundan da anlaşıldığı gibi Ocak, Türk milli kültürünü yüceltmek, en önemlisi "Türkçülük" şuurunu geliştirmeyi kendine hedef koymuştur.

Türk Ocağının amacına ulaşması içinde çok yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Türk Ocağı adlı kulüpler açılarak dersler, konferanslar, müsamereler, tertip, kitap ve risaleler neşredilecek, mektepler açılmaya çalışılacaktır. Milli serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadi ve zirai teşvik ve irşatta bulunacak ve bu gibi müesseselerin doğup yaşamasına elinden geldiği kadar yardım edecektir¹⁷.

Birinci dünya savaşı esnasında, Türk Ocağı Türkçü bir stratejiye öncülük etti. Bundan dolayı Türk Ocakları işgal kuvvetleri tarafından baskılara maruz kaldı. Mütareke döneminde ise Ocaklar, canlı ve eylemci olmuştur. İşgalleri protesto mitinglerinde, sürükleyici konuşmalar yaparak tepkilerini ortaya koymuşlardı. Teceddüt Fırkası, Milli Kongre ve Milli Türk Fırkası kuruluşunda Ocağın payı büyük olmuştur¹⁸.

Türk Ocağı, baskıların arttığı bir sırada, çalışmalarını geçici olarak tatil etmiştir. Ocakların ünlü üyeleri, Türk Devrim Hareketi'ne katılmak üzere, Anadolu'ya geçmişlerdir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuyla imparatorluk döneminin var olan Türk Ocağı, yeni rejim içinde tekrar ortaya çıkmış ve örgütlenmiştir.

---

¹⁵ Tarık Z. Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partilerde İletişim**, İstanbul 1998, s.458.

¹⁶ M. Kazancı, *a.g.e.*, s. 100.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tarık Z. Tunaya, *a.g.e.*, s.458-470

¹⁸ T. Z. Tunaya, *a.g.e.*, s.476.

Cumhuriyetle birlikte yaratılmak istenen milli-devlet yapılanması ve bu konudaki çalışmalar ile Anadolu kitleleri için ön görülen kimliğin “Türklük” olması yeni rejim ile Türk Ocağı’nı yakınlaştırmış, fikirleri ortak bir noktada buluşturmuştur. Ancak Türk Ocağı’nın “Türklük” konusundaki eylem sahası Misak-ı Milli sınırlarını aşmaktadır.

Cumhuriyetin yöneticilerinde ulusal bilincin ve kimliğin yaratılmasının Türk Ocakları ile birlikte olabileceği kanısı ağır basmaktaydı.

Türk Ocakları Aralık 1924’de Atatürk’ün imzaladığı bir kararnameyle kamuya yararlı bir dernek olur. 1925 Şubat’ın da Doğu da patlayan isyanı takiben hükümetin Türk Ocaklarına verdiği destek artar. Mayıs 1925 tarihli bir hükümet kararı ile sivil veya asker bütün devlet memurları Türk Ocaklarına yardım etmeye mecbur edilir¹⁹.

Meşrutiyetin ilanını müteakip kurulmuş olan “Türk Derneği” ve “Yurdu Cemiyeti” Türk milliyetçiliğine bir şuur ve istikamet vermek bakımından gerçekten büyük hizmet ve hareketin ilk tohumu olmuştu. Bu iki teşekkül kısa ömürlü olmalarına rağmen tesir sahası geniş olmuş, üniversite talebesinden hükümet mekanizmasındaki vazifeye kadar, çalışan ve işleyen kafaları harekete getirebilmişti²⁰.

İşte yukarıda zikrolunan iki teşekkül ile harekete geçen ‘Türk Milliyetçiliği, Türk Ocakları ile hız kazanmış ve inkâr edilemez ki, Türk Ocakları Türkiye’de milliyetçilik hareketleri tarihinde müstesna bir yere sahip olmuştur.

Milli Mücadele yıllarında ise, Türk halk efkârının kurtuluş kararı yanında, halkın enerji gücünü arttıran bir manevi silah vazifesi görmüştür. Türk Edebiyatının, Türk Tarihinin, Türk milliyetçiliğinin sayısız şöhretlerini yetiştirmiş, sinesinde barındırmış olan bu teşekküllerin yeniden kuruluşu ancak 18 sene sonra 1949 tarihinde mümkün olmuştur.

¹⁹ M.Fuat Köprülü, **Halkevlerinin İctimai Rolü**, 1940, s.481.

²⁰ İlhan E.Darandelioglu, **Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri**, Ankara 1990, s.43.

Atatürk çıktığı yurt gezilerinde gençlik kuruluşlarını ziyaret etmiş, farklı adlarla etkinlik içerisinde bulunan dernekleri Türk Ocağı çatısı altında birleşmeleri için çaba sarf etmiştir. Adana’da “Türk Gücü”, Mersin’de “Gençler Birliği” O’nun önerisiyle Türk Ocağı’na dönüşmüştür²¹.

Türk Ocaklarının CHP ile beraber hareket etmesi istenmekte, bir kültür şubesi konumuna getirilmesi için çaba sarf edilmekteydi. Ancak bütün çabalara rağmen Türk Ocakları üzerinde tam bir denetim sağlanamamış, milliyetçi bir izlenim yaratması kültürel bütünleştirmeyi güçleştirmiştir²². Bundan dolayı Mustafa Kemal, 24 Mart 1931 de yayınladığı bir genelgede ülkedeki tüm ulusçu ve Cumhuriyetçi güçleri birleştirmek üzere Türk Ocaklarına son veriyor ve bunları CHF ile birleştiriyordu²³.

Uzun yıllar, Türk Milletinin milli kültür, milli ahlak, milli şuuruna bugüne kadar kurulmuş olan gayri siyasi cemiyetler içinde en büyük faydayı sağlamış olan Türk Ocakları, 10 Nisan 1931 tarihinde Halk Fırkasına devredilmiştir. Bu tarihte Türk Ocaklarının 276 şubesi vardı. Bu şubelerden 119’ unun mal ve karşılığı değeri 1 milyon 32 bin 194 liraydı ve bu mal varlığı da Halk Fırkası’na devredilmişti.

Türk Ocaklarının kapatılışı iki açıdan değerlendirilebilir: Bunlardan birincisi genel nedenlerden, ikincisi de özel nedenlerdir. Tüm güç odaklarının tek elde toplanması politikasının bir gereği olarak Türk Ocaklarının CHF içine alınıp bu parti içinde eritilmeleri genel nedenleri oluşturur. Özel nedenler de, Türk Ocakları’nın CHF karşısında siyasal bir kuruluş niteliği kazanması, “Türkçülük” görüşünün giderek ırkçı ve Türkçü bir şekle dönüşmesi ve bunun o günün Türk-Sovyet ilişkilerine ters düşmesi, örgütlenmede faşizme karşı bir eğilimin olduğu yargısıdır.²⁴.

---

²¹ Yusuf Akçuraoğlu, **Türkçülük**, İstanbul 1990, s.44

²² Şerafettin Turan., **Türk Devrim Tarihi**, Bilgi Yay., s.72

²³ Atatürk, **Söylev ve Demeçler**, Ankara 1989, s.130

²⁴ Çetin Yetkin, **Türkiye’de Tek Parti Yönetimi, (1930- 1983)**, İstanbul 1983, s.63.

II.2. Cumhuriyet İdeolojisi ve Halkevlerinin Kuruluşuna Yol Açan Ekonomik, Toplumsal, Kültürel Yapı

I. Dünya Savaşı tarihsel süreç içerisinde önemli bir dönüm noktasıdır. Savaş sırasında izlenen Almanya yanlısı tutum yenilgiye yol açmış, savaşın ardından Mondros Mütarekesi ile ülke tam anlamıyla istila edilmiştir. Bu istilaya karşı gelişen Türk burjuvasının önderliğinde Anadolu eşrafı, din adamları, aşiret reisleri, işçi-köylü ve küçük esnaf desteği ile bütün yurt ölçüsünde yayılarak ulusal bir nitelik alan Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin ilanı ile tam bir başarıyla sonuçlanmıştır²⁵.

Fransız İhtilali ile başlayan ve 19.Yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan tarihcilik akımı nedeniyle, Avrupa'nın ardından tüm dünyada etkin hale gelen milliyetçilik akımlarının etkileri Türk milliyetçiliğini güçlendirmiş ve Cumhuriyetin ideolojik temelini oluşturmuştur²⁶.

Cumhuriyette benimsenen iki ana çizgi-pozitivizm ve (toplumun bilimsel bilgiyle kavranabileceğine ve bu bilimsel bilgiye dayanılarak daha gelişmiş bir toplum kurulabileceğine olan inanç) modernizm (toplumun sürekli bir ilerleme ve gelişme içinde olacağına dair inanç) benimsenmiştir. Pozitivist bir düşünce ve modernist bir gelişme çizgisinin benimsenmesi, batı modelinin yaşama geçirilmesi demektir. Bu da kurumsal ve toplumsal yapıda büyük bir değişim anlamındadır.

Bu süreç II. Mahmut döneminden itibaren başlayan batılılaşma sürecinin devamıdır. Ama aynı zamanda da bir imparatorluk ideolojisinden kopuşu ve ulusal devlet ideolojisini yeniden kurmayı temsil etmektedir. Ancak yeni Cumhuriyet, sanayileşmemiş ve kentleşmemiş bir toplumun inşa sorunuyla karşı karşıyadır.

---

²⁵ Şerafettin Turan, *a.g.e.*, s.79.

²⁶ Samet Ağaoğlu, **Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri**, Baha Matb., 1972, s.18.

a) Ekonomik Yapı

1923 yılında kurulan Cumhuriyetin, toplumsal yaşamda belirleyici olan iki ana öngörüsünden ulusallık, bağımsızlık ile eş anlamlıdır. Çağdaşlık ise batı örneğine uygun olarak gerçekleşen kurumsal ve toplumsal değişimlerdir²⁷. Kuşkusuz milli bir yapıda bu değişimlerin gerçekleştirilmesi ve bu sürecin toplumun tümüne kavratılması oldukça zordur. Üstelik üst yapıda olan bir değişimdir. Bu nedenle alt yapıda bir değişim hedefleyen Cumhuriyetin temel sorunu sanayileşmek olmuştur. Sanayileşmek ancak tarım teknolojisi ve ekonomilerini de kapsayacak temel reform ile mümkündür ve toplumda bu reformlara karşı çıkacak gruplar vardır. Toprak ağaları ve şeyhler. Üstelik bu gruplar ilk yıllarda cumhuriyetin dayanağını oluşturmaktadırlar. Devletin böyle bir yapıyı değiştirecek ve tüm reform hareketlerini üstlenecek gücü de yoktur. O nedenle sanayileşmek için ulusal burjuvaziye geliştirmek temel ilke olarak kabul edilmiştir.

17 Şubat - 4 Mart 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde ekonomik kalkınma için "liberal" bir anlayış benimsenmiştir. Kongrede "milli iktisadın" temel alındığı, ancak yabancı sermayeye ülke için zararlı olmadığı sürece karşı olunmadığı belirtilmiştir. Kongre'ye; işçi, köylü, esnaf, tüccar katılımı vardır ancak, kongre kararları büyük tüccar ve toprak sahiplerinin lehine çıkmıştır. Koruyucu gümrük tarifeleri, ucuz ve kolay krediler sağlanması v.b. olarak özetlenebilecek tedbirler ile "ulusal burjuvazi" geliştirilmeye çalışılmıştır²⁸. Devlet ulusal burjuvaziye destek olma, kolaylık sağlama görevini yüklenmiştir. Bu grubun en önemli sorunu finansdır. Bu sorunun çözümü için ufak sermaye birikimlerini sanayi alanına kaydırmak amacıyla 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur. Mevcut Ziraat Bankasına yeni bir biçim verilerek devlet bankası haline getirilmiştir. 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maden Bankası'nın kurulmasındaki amaç ise Osmanlıdan kalan devlet teşebbüslerinin özel sektöre devredilmesidir. İlk yıllar devlet, sınırlı olanakları ile tarım ve sanayi yatırımlarına girmekte, sadece demiryolu yapımı ile yetinmektedir. Devletin temel görevi ekonominin işbirliğini sağlamak, üretim ve dağıtım, ulaşım ve haberleşme ağını kurmaktır²⁹.

²⁷Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara 1970, s.43.

²⁸ Mahmut Goloğlu, **Tek Partili Cumhuriyet 1931-1938**, Ankara 1938 ,s.76.

²⁹ Cemal Kutay, **Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları**, Diyanet Yay., s. 48.

Sanayinin özel sektör tarafından geliştirilmesi politikasına uygun olarak ancak özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. 28 Mayıs 1927'de kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özel sektör girişimlerinin desteklenmesi yasallaştırılmıştır³⁰. Bu kanun ile bütün resmi ve özel kurumların dışardan gelenlerden yirmi kat pahalı bile olsa, tüm ihtiyaçlarını yurt indeki işletmelerden sağlamaları zorunlu kılınmıştır³¹.

Özel sektörü geliştirmek amacıyla bu önlemler alınırken, 1929 dünya ekonomik bunalımının etkileri Türkiye'de de hissedilmeye başlanmıştır. Türk parası değer kaybetmiş, tarımsal ürün fiyatlarında düşüşler olmuş, ekonomik faaliyetlerinin temeli tarım olan ülkede, devletin ekonomiye müdahalesi gündeme gelmiştir³². Lozan Antlaşması'nın gümrük vergilerini ve ithal kısıtlamalarını önleyen maddesinin yürürlükten kalkması, kapitalist sisteme yönelik güvensizlik, geliştirilmesi amaçlanan özel sektörün verimliliğinin tartışılır olması vb. nedenlerle devletin kendisinin de müteşebbis tüccar haline geleceği bir sistem benimsenmiştir.

Ekonomik alanda devletçiliğe yönelmenin ilk adımları olarak 1930'da Türk Parasının Değerini Koruma Kanunu çıkarılmış ve Merkez Bankası'nın kurulması kesinleşmiştir³³. TBMM çıkardığı yasalarla yeni devlet işletmeleri kurmuştur. 1932 yılında kurulan Sümerbank, MTA Enstitüsü ve Etibank devlet işletmeciliğinin kurumsal yapılarıdır. Tarım alanlarında düzenlemeler yapmak, üreticiyi korumak amacıyla TMO kurulmuştur. Devlet ekonomik alanda düzenleyici olmanın yanı sıra, doğrudan üretim yapan örgütlenmelerle yapısını geliştirmeye, büyümeye başlamıştır. Bir yandan tekstil, kimya, gıda ve demir-çelik sektörlerinde çeşitli fabrikalar kurulurken; bir yandan da yabancı sermaye tarafından işletilen demiryolları satın alınmış ve deniz yolları geliştirilmiştir³⁴.

---

³⁰ Bayram Sakallı, **Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi**, İstanbul 1997, s.93.

³¹ C. Kutay, *a.g.e.*, s. 56.

³² M. Goloğlu, *a.g.e.*, s. 84.

³³ Nuray Bayraktar, **Halkevlerinin Ülke Kültürüne Katkıları**, Ankara 1999, s.98.

³⁴ C. Kutay, *a.g.e.*, s. 78

b) Toplumsal Yapı

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal yapı, kırsal ve kentsel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kırsal yapı, kadınların çoğunlukta olduğu tarım işçisi ağırlıklı, bilgi birikimi düşük, ekonomik açıdan güçsüz, köylülerle, gelenekçi büyük toprak sahiplerinden; kentsel yapı ise, ticaret burjuvazisi, üreticiler, bürokratlar ve aile gelirleriyle geçinen asker torunlarından oluşmaktadır. Bu yapılara ek olarak bir de küçük ve orta kademe memurlar, bürokratlar ve berber, ayakkabıcı gibi çoğunlukla küçük hizmet gruplarından meydana gelen gayrimüslimler vardır³⁵.

Kurtuluş Savaşı'nda genç nüfusunu kaybetmiş olan Türkiye'de 1923 sonrası nüfusun çoğunluğu yaşlıdır. Savaşın doğal sonucu olarak kadın nüfusu da erkek nüfusundan fazladır. İş gücü, geleneksel bilgilerle donatılmış tarım işçisi ve çiftçi ağırlıklıdır. Mübadele Antlaşması, yetişmiş ve yetenekli iş gücünün kaybedilmesine yol açmıştır. Küçük üreticiler ise teknoloji ve bilgi birikimi yönünden geri düzeydedirler. Nüfusun bu yaş bileşiminin ve iş gücünün bu niteliğinin, ekonomik dinamizmi engellemesi, büyüme umutlarını kısıtlayıcı bir rol oynaması kaçınılmazdır. 1930'larda buna yönelik olarak yeni düzenlemelerin gündeme geldiği görülmektedir. Batıdan esinlenilerek çıkarılan çeşitli yasalar yaşama egemen olmaya başlamıştır. Bilimsel bir sistem oluşturulması, iş gücünün niteliğinin değiştirilmesi, toplumun yeni bilgilerle donatılması bu dönemde en önemli amaç olmuştur. Bunu sağlayabilmek için, bu yıllarda devlet eğitim alanına etkin biçimde girmiş, eğitim yolu ile toplumsal yapı değiştirilmeye çalışılmıştır³⁶.

c) Kültürel Yapı

Osmanlıda devlet dini, irki ve etnik ayrılıklar gösteren grupların üzerinde yer almakta ve bu grupların kültürüne müdahale etmeyen bir yapı göstermektedir. Ortak kimlik Osmanlıdır. Bu, devletin tanıdığı bir kimliktir. Yeni Cumhuriyet devleti ise bir "Milli Devlet" olarak kurulmuştur. Toplumla buna uygun bir kimlik verilmek istenmiş³⁷,

³⁵ S. Ağaoğlu, *a.g.e.*, s. 34

³⁶ C. Kutay, *a.g.e.*, s. 86.

³⁷ N. Bayraktar, *a.g.e.*, s. 104.

Osmanlı ümmet kimliğinin yerine, ulusal Türk kimliğinin oluşturulması amaçlanmıştır. Osmanlı'daki kimliğin özünün “Osmanlıcılık” ve “İslamcılık” olmasına karşın, Cumhuriyetteki kimliğin özü “çağdaşlık” ve “laiklik” olarak belirlenmiştir.

Ulusal kimlik, “ulusal kültürün yaratılması ile ulusal bir devletin yönetiminde belirli coğrafya sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin ortaklaşa yaşadıkları, hissettikleri tarihsel, kültürel bir kimlik duygusudur. Ulusal kimlik duygusu ‘ulus’ gerçeğini yaşayan sosyal grup ve bireylere ortak bir düşünce ve yaşama tarzı vererek ortak bir geçmişe sahip olma ve ortak bir gelecek ülküsü yaratmanın kıvancını sağlayan temel bir ihtiyaç³⁸ olarak tanımlanmaktadır.

Ulusal kimlik oluşturulması için yapılan Atatürk devrimleri aynı zamanda ulusal kültürün yaratılması çabalarının ürünleridir. “Ulusal Kültür” yaratılması için öncelikle batı kökenli kurumların kurulması ve batıdan kültür öğelerinin alınması söz konusudur³⁹. Cumhuriyet batıdan alınan bu kültür öğelerinin değişime uğrayacağını, var olan kültürle (ki bu kültür geçmişten geleceğe akan bir süreklilik olarak ele alınır) süreç içinde bütünleşeceğini, yani değişeceğini kabul etmiştir. Cumhuriyet sonrası yaratılmaya çalışılan ulusal kültürün özü bu düşüncedir⁴⁰.

Çevre koşulları ve teknolojik düzey ile belirlenen maddi kültür öğeleri ile manevi kültür öğelerinin etkileşimi sonunda ortaya çıkan sentez ulusal kültür adını alır. Ulusal kültür ve evrensel kültür arasında öze ilişkin fark yoktur. Her ulusal kültür ögesi aynı zamanda evrensel kültür ögesidir. Cumhuriyetle benimsenen kültür politikasının da bu anlamda kaynağını kendi öz değerlerinden alan bir ulusal kültür yaratılmasını ve bu kültürün evrensel kültürün bir parçası haline getirilmesini hedefleyen bir içeriği vardır. 1930'lara dek etkin olan Ziya Gökalp'ın evrensel kültür ve ulusal kültürün ayrı oldukları görüşünün aksine; evrensel kültür ile ulusal kültürün aynı kavramlar olduğu savunulmaktadır. Gökalp, evrensel kültüre medeniyet, ulusal kültüre ise hars demiş, medeniyetlerin ancak bir hars ile belli bir bileşime uğrayacağını, medeniyet kalıplarının

---

³⁸ Niyazi Berkes, **Atatürk ve Devrimler**, Ankara 1973, s. 45.

³⁹ Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara 1988, s.89.

⁴⁰ B. Lewis, *a.g.e.*, s 63.

alınır, hars içerikleri ile doldurulabileceğini savunmuştur⁴¹. Gökalp'a göre; değer yargılarıyla örülmüş din, hukuk, ahlak gibi sistemlerden oluşan harsın ulusal bir nitelik taşımasına karşı, gerçek yargılara dayalı, bilim ve teknikten oluşan medeniyet uluslar arasıdır. Bir toplum dışarıdan medeniyet ürünlerini alabilir ama değişik değer yargılarını taşıyan dış harsa kapalı olmalıdır.

Gökalp, hars medeniyet diye adlandırdığı uygarlık ve kültür öğelerinin birbiri içinde örgütlendiğini ve çoğu kez birbirinden ayırlamayacağını gözden kaçırmıştır. Uygarlık ve Kültür iç içedir, uyumludur. Bu nedenle yabancı bir uygarlık olarak ve yalnız kendi kültürümüzle gelişmeyi düşünmek doğru değildir. Cumhuriyet bu yaklaşımla batı kültürüne yabancı durmamış, kültürü evrensel boyutta bir olgu olarak ele almıştır.

Cumhuriyet sonrası kültür yaratılması çabaları içinde bir yandan kendi değerlerimizin ortaya çıkarılmasına çalışmakta, bir yandan da batı kültürünün bütün ürünleri Türkçe'ye aktarılmakta, Türk-İslam klasikleri ile birlikte yeni bir bileşime yönelmesi için ortam hazırlanmaktadır. Batı kültüründen aktarılmalar yapılırken, kültürümüzün ulusal karakterlerinin bozulmamasını sağlamak temel düşüncedir. Kültürün esas kaynaklarına inilip Arap ve Fars kültürü etkisinden uzaklaşmaya çalışılırken amaç, batı kültürü altına girmek değildir. Amaç, ulusal karakterleri koruyarak batı kültürü ile bütünleşmektir. Bunun içindir ki, ulusal karakterlerin tespit edilmesi, öğrenilmesi gerekmektedir. Yeni kültürde kaynak halktır⁴². 1930'larda ulusal kültür yaratılması için, sanatın her alanında kaynağa dönük araştırmalar yapılmakta, veriler batı yöntem teknikleri ile yeni bir senteze ulaşmak düşüncesi ile değerlendirilmektedir.

Atatürk zamanında başlatılan dil ve tarih kurultayları ise geçmişe dönük araştırmalarla, ulusal benliğimize yönelmemiz için bilimsel veriler oluşturulmaktadır.

---

⁴¹ Emre Kongar, **Devrim Tarihi ve Toplum Bilimi Açısından Atatürk**, Ankara 1981, s.65.

⁴² "**Halkevlerinin Doğuşu**", Halkevleri Genel Merkezi, Ankara 1971, s.57.

II.3. Halkevlerinin Örgütlenmesi ve Çalışma İlkeleri

Yukarda bahsedilen şartların değiştirilmesi ve bir an önce çağdaş uygarlığa yönelik atılımların yapılması için Halkevleri devreye sokulacaktı. Tüm yurttaki örgütlü kültür kurumları olarak yaygınlaşma amacı taşıyan halkevleri bu amacı gerçekleştirebilmek için şube sayısını hızla arttırmalıydı. Ancak yeni bir halkevinin kurulması bazı şartlara bağlıydı. Halkevi yönetim kurulu komite üyelerinin seçecekleri birer delege üyeden oluşuyordu. Şubeler kendi çalışma tarzlarını ve aralarındaki iş bölümünü kendileri belirliyordu. Ancak bunları Halkevleri Yönetim Kurulunun inceleyerek onaylaması gerekiyordu⁴³.

Halkevleri şube yönetimleri altı ayda bir genel sekreterliğe şubenin çalışmaları hakkında bir rapor göndermek zorundaydılar. Bu raporları CHP Genel Merkezinde kurulan bir büro düzenli çalışmalarla arşive işliyor ve istatistikî çalışmalar yaparak bazı genellemelere ve genel bir durum değerlendirmesine gidiyordu⁴⁴. Toplanıp değerlendirilen çalışma raporları her yıl düzenli olarak kitapçık halinde yayımlanmıştır.

1932 yılında 14 il'deki şubesiyle faaliyete başlayan Halkevlerinin sayısı bir yıl sonra 48'e ulaştı. 1940 yılında ise, Halkevlerinin sayısı büyük kısmı il ve ilçelerde olmak üzere 379'a ulaşmıştı. Diğer yandan Halkevleri etkinliklerinden uzakta kalan yurt kesimlerinde aynı amaca hizmet etmek üzere 1939 yılından itibaren köy ve kasabalarda halk odaları açılmaya başlanmıştır. Halkevlerinin küçük birer örneği olan Halkodalarının açılabilmesi için en az 50 üye gerekliydi. Bir toplantı salonu, bir okuma odası ve yönetecek bir yıllık bütçe oluşturulması zorunluydu. Her Halkodasında 3-7 kişilik bir yönetim kurulu bulunur, başkanı da yönetim kurulu kendi arasından seçerdi. Atatürk devrimlerinin halka götürülmesi ve halk ile devrim ilkelerinin kaynaştırılmasında Halkodaları da Halkevleri gibi çalışmalar yapacaklardı. Her Halkodası yılda iki kez çalışma raporlarını genel merkez bürosuna gönderecekti⁴⁵.

⁴³ K. Alemdar, *a.g.e.*, s.5-8-9.

⁴⁴ A. Çeçen, *a.g.e.*, s. 142-143.

⁴⁵ A. Çeçen, *a.g.e.*, s. 155.

Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi Halkevleri ve Halkodaları her yıl hızla artmışlar ve kapatıldıkları yıl olan 1951 yılında toplam 4780'e ulaşmışlardır.

1932' den 1950' ye kadar yıllara göre Ev ve Oda sayısını gösterir Tablo⁴⁶:

Açıldığı Yıl	Acılan Halkevi	Yıllara Göre Halkevi Mevcudu	Odadan Eve çevrilen	Açılan Halkodası	Yıllar Göre Halkodası Mevcudu
1932	14	14	-	-	-
1933	41	55	-	-	-
1934	25	80	-	-	-
1935	23	101	-	-	-
1936	33	136	-	-	-
1937	31	167	-	-	-
1938	43	210	-	-	-
1939	163	373	-	-	-
1940	6	379	-	141	141
1941	2	383	2	59	198
1941	3	389	3	22	217
1943	4	394	1	15	231
1944	3	406	9	143	365
1945	17	438	15	2338	2688
1946	1	455	16	1396	4068
1947	-	463	8	110	4170
1948	-	469	6	97	4261
1949	-	474	5	45	4306
1950	-	474	-	-	4306
TOPLAM			474+4306=4780		

Tabloda görüldüğü gibi en çok Halkevi 1938 ve 1939 yıllarında açılmıştır. 1940 yılından itibaren ağırlık Halkodalarına verilmiştir. 1946'dan itibaren çok partili döneme geçişle birlikte Halkevleri faaliyetlerinde yavaşlama görülürken yeni Halkevi açma girişimleri de durma noktasına gelmiştir.

Halkevlerindeki üyelerin meslek gruplarına ve cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında, 1933 yılında 33626 üyenin 2983'ü çiftçi, 3339'u işçi, 4374'ü öğretmen, diğerleri doktor ve diğer meslek gruplarına ait kişilerdi. Üyelerin büyük çoğunluğu devlete bağlı çalışan kişilerdi. 1940 yılında Halkevlerinin toplam üye sayısı

⁴⁶ CHP 16.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1948, s.26.

18.000'i kadın olmak üzere 100.000'i aşmış bulunuyordu. Bunların 17.000'i devlet memuru, 10.000'den fazlası öğretmen, 27.000'i ise işçi ve çiftçi idi⁴⁷. Kemal Karpat'a göre, çiftçi ve işçileri gösteren rakamlar yalnızca popülizm uğruna dahil edilenleri temsil ediyordu ve Halkevlerinde fazla ağırlıkları yoktu. Nitekim bir Halkevi broşüründe 31 kol başkanından yalnızca dördünün çiftçi olduğu, diğerlerinin çoğu devlete bağlı çalışanlar olduğu belirtiliyordu⁴⁸.

Halkevleri, bağlı oldukları parti yönetim kurullarının sağladığı ve saptadığı para ile yönetiliyordu. Bu nedenle örgüt hiçbir şekilde kendine gelir kaynağı yaratmak yükümlülüğünde değildi. Sadece balo, tiyatro temsilleri, çıkarılacak dergilerin satış gelirleri ile yapılacak bağışlar istisna tutulmuştur. Her Halkevi kendi bütçesini yaparak yerel parti teşkilatına onaylattırır⁴⁹.

Halkevlerinin gelirlerinin önemli bir bölümü de ulusal bütçeden yapılan yardımlardan geliyordu. 1932 ile 1950 yılları arasında Halkevlerine ulusal bütçeden ayrılan ödenek miktarı 27.336.750. lira idi ve bu da parti bütçesinin beşte birini oluşturuyordu. 1951 yılında Halkevlerinin sahip olduğu gayrimenkulün değeri yaklaşık 200 milyon lira olarak hesaplanmıştı⁵⁰.

Halkevlerinin en önemli görevi en fazla sayıda kişiyi çatısı altında toplamaktı. Halkevlerinin açılması dolayısıyla yayımlanan 01.03.1932 tarihli 23 sayılı genelgede Halkevlerine sürekli olarak üye kaydedilmesi ve hem bilgin, öğretmen, doktor, avukat, artist gibi aydınları Halkevlerinde çalışmaya ikna etmek, hem de okuması ve bilgi derecesi ne olursa olsun tüm vatandaşları Halkevlerinde toplamak için çaba harcanması isteniyordu⁵¹. Genelgede, toplantı ve temsillerde küçük yaşta çocukların bulunmayacağı, çünkü çalışmaların eğlence amacı ile değil, yetiştirme ve yetiştirme gibi idealler doğrultusunda yapıldığı belirtiliyordu. Halkevlerine yüklenen görevin önemi, örgütlenme ve çalışma esaslarının ciddiyetinden anlaşılmaktadır.

⁴⁷ Kemal Karpat, 'The People's Houses in Turkey', **The Middle East Journal**, 1963, vol.17, s 65.

⁴⁸ Kemal Karpat, , *a.g.e.*, s. 65.

⁴⁹ **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, Ankara 1940, s.78.

⁵⁰ K. Karpat, *a.g.e.*, s.60.

⁵¹ **Tamim,Cumhuriyet Halk Fıkrası Kâtibi umumiliği**, Ankara 1932, s.41-42

Halkevlerinin, insanların yalnızca eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için gidecekleri yerler olmadığı, sıkı bir disiplin altında ve merkez tarafından kontrol edilen kurumlar olmalarından açıkça belliydi. Hatta 30 Eylül 1940 yılında Parti genel yönetim kurulunun kabul ettiği yeni bir yönergeyle CHP teşkilatı kurulmamış illerdeki Halkevleri ve odalarını denetlemek üzere bir denetim düzeni oluşturulmuştur. Bu yönerge ile daha çok doğu illerine yönelik olarak her Halkevi ve Halkodasını yılda en az iki kez denetleyecek parti müfettişleri atanmıştır. İsmet İnönü yönergenin başında bu sistemin Halkevi ve Odalarının çalışmalarını yakından izlemek ve çalışmalara yön ve hız vermek amacıyla kurulduğunu belirtir. Yönergeye göre müfettişler kontrollerini yaparken Halkevi ve Odası idare heyetlerinin halk gözündeki sevgi ve saygı derecesi, yerel idare amir ve memurları ile aralarındaki iş ve fikir beraberliği derecesi, kadın ve erkek üye kaydına dikkat edilip edilmediği, Halkevlerine çevre halkı tarafından ne kadar ilgi gösterildiği, ayrılan ödeneklerin ihtiyaca göre iyi kullanılıp kullanılmadığı gibi soruların yanıtını arayacaklardı⁵².

Burada parti müfettişlerinin bir anlamda Halkla ilişkilerin geri besleme işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Halkevleri devlet eliyle yani parti kanalıyla yapılan bir ideoloji aşılama çabası olduğu için tüm aşamaların hiyerarşik bir yapı içinde, bir emir komuta zincirinde gerçekleştiği doğrudur. Ancak, müfettişlerin yaptıkları teftişte kullandıkları kıstaslar tamamen Halkevlerinin etkinliklerine ne kadar ulaştığı, yöneticilerinin halkta saygı ve sevgi uyandırıp uyandırmadığı, etkinliklere katılım derecesi gibi, bir halkla ilişkiler çabasının başarısını gösteren kıstaslardır. Ayrıca eksiklikleri görülen Halkevlerinde mevcut sistemden daha verimli ve daha çekici bir çalışma tarzının nasıl olabileceği konusunda fikirler üretmek üzere müfettişlerden; biçimsel bir teftişten çok, Halkevinin bulunduğu çevrenin ve insanların yoklanması, yani kamuoyuna başvurulması istenmiştir.

---

⁵² **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi**, Ankara 1940, s.3-9

Halkevleri yöneticilerinin en önem verdiği nokta etkinliklere katılım oranıydı. Çünkü daha çok katılım daha çok insana ulaşmak demektir. Bu da ideolojinin öznelinin çoğalması, yani o ideolojiye inanan, onun için çalışan ve ona sahip çıkan bireylerin çoğalması anlamına gelecektir.

Parti yöneticilerinin Halkevi çalışmalarına çocukların getirilmemesini şart koşması da çalışmaların ciddiyetini gösterir. Aslında çocuklar dışında her yaş, kesim ve cinsiyetten insana açık olmasına karşın, Halkevlerinin asıl hedef kitlesi gençlerdir. Bunun açıklaması ise ideolojinin hangi koşullarda insanları etkileyeceği sorusunun yanıtındadır. Ergenlik çağı ideolojiler için özellikle uygun bir ortamı yaratır⁵³. Çünkü ergenlik çağına gelen bir insan arayış içindedir. Sürekli olarak sorular sormakta ve cevabını aramaktadır. Üstüne üstlük en ihtiyaç duyduğu şeylerden biri de aidiyet duygusudur; yani bir çevreye, bir topluluğa, bir düşünce sistemine ait olma ihtiyacı hissetmektedir. Dolayısıyla bu yaş grubu bir ideolojiyi kolayca benimseyebilir. Yeni ideolojilere de en açık grup yine gençlerdir.

II.4. Halkevlerinin İdeolojik Yapısı

Halkın evi olarak ve geniş bir halk örgütlenmesi amaçlayan Halkevleri girişiminin temelinde halk ve halkçılık kavramlarının olduğunu belirten Anıl Çeçen⁵⁴; “Mustafa Kemal’in Anadolu halkına dayanarak giriştiği Ulusal Kurtuluş Savaşı temelde Antiemperyalist bağımsızlıkçı ve halkçı bir düzeni kurmayı amaçlıyordu. Bu doğrultuda bir halk devrimi yapmıştı. Bütün yabancı güçlere, bizi boğmak isteyen kapitalist saldırıya, yutmak isteyen emperyalist güçlere karşı Mustafa Kemal Anadolu halkının kendi öz gücünü örgütlemenin çabası içindeydi. Sonraki aşamada Halkevi örgütünün kurulması, Ulusal Kurtuluş Savaşı’ndaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını açık olarak gösteriyordu.” diyerek, Halkevlerini Mustafa Kemal’in bağımsızlıkçı ve halkçı bir devlet kurmak istemesinin bir parçası olarak göstermektedir. Kemalist ideoloji ve buna dayalı olan partinin ilkelerini yaymak ve bu ideolojinin ürünü

---

⁵³ Şerif Mardin, **İdeoloji**, İstanbul 1995, s.16.

⁵⁴ A. Çeçen, *a.g.e.*, s. 23-24.

olan inkılâpları yerleştirmek amaçlanır. Bir ‘modern proje’ olan Kemalizm, yeni toplumu ve yeni hayatı oluşturmayı amaçlar. Yeni hayatın gerektirdiği alışkanlıklar, davranış - düşünüş biçimleri, sanat ve müzik zevki, eğlence biçimleri, ya da kısaca kafa yapısı şekillendirilir. Yeni hayatın amaçlanan niteliği, hem muasır olan, hem de milli olandır.

Toplumun mürebbsi Halkevleri, telkin ve terbiye ile toplumu eğitir, halka doğru tezleri aşılar. Fertler kaynaşmış kütle içinde, bu kütle ile biçimlenir. Bütün bunlarda yol gösteren ise partidir. Halkevleri, Tek Parti döneminin en somut ürünlerinden biridir. Kemalist ideoloji Halkevleri projesi ile yeni bir toplum oluşturmak istediğini ve bu toplumdaki bireylere yeni bir yaşayış biçimi sunarak, çağdaş dünyayı yakalamak için yeni bir insan tipi oluşturmak istediğini belirtmektedir⁵⁵.

Halkevleri, ilk olarak 19 Şubat 1932’de teşkilatlanmalarını tamamlayan 14 ilde resmen açılmıştır. CHF Genel Sekreteri Recep Peker, açılış konuşmasında⁵⁶; Halkevlerinin açılış kararının Parti’nin genel kurulunda alındığını ve Halkevlerinin nasıl kurulup işleyeceğini bir talimatname ile hazırladıklarını anlatıyordu. Bütün vatandaşları bir çatı altında toplamaya ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliği yükseltmeye çalışacaklardı. Bir milletin geleceğe hazırlanması için klasik kurumlar olan okullar yeterli değildi. Milletleşmek, milletçe kütleleşmek için birlikte çalışmak esasının kurulması gerektiğini en gelişmiş memleketlerde bile en iyi eğitim araçları ve öğretmenlerin yanında halkı yetiştirmek için kurumların olduğunu, gençlerin yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılması gerektiğini vurgulanıyordu. CHF’nin Halkevleri ile neyi amaçladığını şu sözleriyle belirtmekteydi: “Milli şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktadır. Halkın geleceğe hazırlanması için rehber gereksinmesi bulunuyordu ve Halkevleri bu öncülük görevini yerine getirecekti.

⁵⁵ Atıla Zorlu, **Türkiye’de Halkevleri ve Konya Örneği**, Basılmamış Yük. Lis. Tezi, Konya 2004, s. 25-

⁵⁶ **Halkevlerinin Doğuşu**, 1971, s.6-7

Ayrıca Türkiye’de Halkevlerini idare edecek yetişmiş elemanların var olduğunu ve çalışan insanların mesleklerinin icabını yerine getirdikten sonra görevlerinin bitmeyeceğini ifade etmiştir. Toplumun ulaşması ve ulusal amaçlar doğrultusunda gelişmesi için sosyal ve kültürel çalışmalarda da bulunabileceğini, bunun bir vatandaşlık görevi olduğunu, Halkevleri ile milletimizin tek tek olmaktan çıkarak, bir bütün halinde geleceğe yürüyeceğini belirtmiştir⁵⁷.

Dr. Reşit Galip de Halkevlerinin açılışında yaptığı konuşmada; millet olarak medeniyet yolunda kaybedilen zamanın en kısa zamanda kazanılacağını, medeniyet safında laik olduğumuz yere gelineceğini, Halkevlerinin amacının bu olduğunu dile getirmişti⁵⁸. Halkevlerinin sosyal rolünü açıklayan M.Fuat Köprülü Halkevlerinin birer kültür kurumları olduğunu belirterek⁵⁹; ”Onlar çevrelerindeki bütün halk tabakaları arasında yüksek bir idealizm havası oluşturacaktır, milli birliği ve milli tesanüdü, içtimai hayatın her sahasında her gün daha kuvvetle gerçekleştireceklerdir. Müspet ilim zihniyetinin ve ilim mantığının hâkimiyeti, gençliği, ideoloji sahasında zararlı ve dogmatik fikirlerden kurtaracak bu geniş ve temiz hürriyet ve ülkü havası içinde demokrasi prensipleri memleketimizde her gün daha feyizli bir inkişaf gösterecektir”, der.

Fuat Köprülü Halkevlerinden beklentilerinin “Türk Modernizmi’ olduğunu, mili kültüre sahip milletlerinki gibi, bu günün ihtiyaçlarına tekabül eden milli ve Dinamik bir modernizm beklediklerini milli hayatla ilgisi olmayan, köksüz, uydurma, özenti bir modernizm karikatürü istemediklerini belirtmektedir⁶⁰. Halkevlerinin açılış gününde İsmet İnönü şunları söylemişti; “Silah kuvvetinden, her türlü cebir ve madde kuvvetinden daha müessir olan nokta bizim itikadımızca Halkevi gibi müesseselerdir. Fikirlerle bütün millet içinde milli hayatın kazanacağı beraberlik, yükseklik ve sağlamlıktır. Her silahtan üstün olan budur”⁶¹.

⁵⁷ **Halkevlerinin Doğuşu**, 1971, s.7-10

⁵⁸ **Halkevlerinin Doğuşu**,1971, s. 11.

⁵⁹ M.F. Köprülü, *a.g.e.*, s.483.

⁶⁰ M.F. Köprülü., *a.g.e.*, s.485.

⁶¹ Ali Nejat Ölçen, **Halkevlerinin Yok Edilişi**, Ankara 1988, s. 20.

Bu sözler bize şunu göstermektedir ki Halkevleriyle ilgili rejimi güçlü, dayanışma içerisinde bulunan, ulusal bilinci yüksek, çağdaş, tek vücut halinde bir toplum yapısı oluşturulması amaçlanmaktadır.

Halkevleri Talimatnamesinde, Halkevlerinin Atatürk İlkeleri doğrultusunda vatandaşlar yetiştirilmesine çalışılacağı belirtilmiştir. Ayrıca güzel sanatların yükseltilmesine, milli kültürün ve ilmi faaliyetlerin kuvvetlendirilmesine, medeniyet yolunda yeni nesiller yetiştirmeye, uygarlık alanında Türk'ün layık olduğu yeri almasına çaba sarf edeceği açıklanmıştır. Halkevleri, bu uğurda çalışacak vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici kurumlar olmayı amaçlamaktadır⁶².

Halkevleri ile CHP arasındaki ilişkiye bakıldığında; Halkevlerinin örgüt olarak partiye bağlı olduğu görülmektedir. CHP Genel Sekreteri Recep Peker, Halkevlerinin açış konuşmasında, evlerin siyasi bir kurum olmadığını belirterek parti ile Halkevleri arasındaki bağı şu şekilde açıklar⁶³:

“Halkevleri CHF'nin siyasi bünyesinden büsbütün ayrı, siyasi mahiyette çalışmadan, büsbütün uzak ve fakat idare noktasından fırkaya bitişik bir mahiyet arz ederler. CHF; siyaset sahasında kendi esas programını tatbik etmekle beraber ayrıca bu siyasi hayata girmiş ve girmemiş vatandaşları müşterek bir halk terbiyesiyle istikbale hazırlamak için Halkevlerini tesis ediyor.” Tek-Parti yönetiminin olduğu bir dönemde, Halkevlerinin CHF'den bağımsız kurumlar olduğu düşünülemez. CHP'nin genel politikası doğrultusunda kurulan Halkevleri, altı ok prensiplerini, CHP tarafından gerçekleştirilen devrimleri uygulamaya çalışan kurumlardır. Halkevleri yönetim ve şubelerine üye olabilmek için CHP'ye mensup olmak gerekmektedir. Bu durum talimatnamede de belirtilmiştir.

Halkevlerine genel olarak bakıldığında çok önemli işlevlerinin olduğu görülmektedir. Halkevlerinde özellikle Kemalizm, parti ilkeleri ve oluşturulan devrimlerin aşılması temel koşullardandır. Amaç, Halkevleri aracılığıyla devrimlerin

⁶² Talimatname 1932, s. 3.

⁶³ Halkevlerinin Doğuşu, s.7.

halka götürülmesi ve halk tarafından benimsenmesidir. Eğitimsiz Anadolu halkını Kemalist devrimler etrafında birleştirmek, teşkilatlandırmak bilinçli bir halk kütlesi oluşturmak istenir⁶⁴. Recep Peker, “Halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında milletimizin tek tek olmaktan çıkarak, kalpleşerek, katılaşılarak, cemiyetleşerek hacmi, irtifai cevheri ile kendini muhabbetli bir granit kütlesi halinde istikbale arz edeceğine eminiz”⁶⁵ der, Dahiliye Vekili CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya da⁶⁶, “Türk milletini layık olduğu yüksek mevkide tutma ve Türk milletini beşeriyet içerisinde mümtaz bir camia yapmayı istihdaf eden bu anayol, halk kütlesinin her bakımdan yükselmesini kendisine temel saymıştır...” şeklindeki ifadesi ile bütün değerleri ile yükselen bir “halk kütlesi” oluşturmak istediklerini açıklar.

Halkın birlik beraberlik ve sevinç duygularının paylaşımı için Halkevleri bir toplanma yeridir.

Kaynaşmış bir kütle haline getirilmek istenen toplumun panayırılar, festivaller, geziler, müzikli ve danslı aile toplantıları ile canlandırılmasına ve hareketlendirilmesine çalışılır. Balolar, kadın ve erkeğin birlikte katıldığı ilk toplantılar olarak, sosyal yaşantıda önemli bir değişimdir. Halkevleri nişan ve nikah törenleri içinde kullanılır⁶⁷.

Halkevleriyle ulaşılmak istenen hedeflerden biri de, gençliğe sahip çıkmak ve daha verimli bir gençlik yaratmaktır. Halkevleri, gençleri her bakımdan hayata hazırlayacak, sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek bir yer olarak görülür. Recep Peker, Halkevlerini açış nutkunda⁶⁸; “Gençlik istikbalin ışığıdır. Gençlik, mütemadiyen yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır” diyerek, gençliğe sahip çıkılması gerektiğini belirtir.

---

⁶⁴ Neşe G. Yeşilkaya, **Halkevlerinin Konum ve İlişkileri**, İletişim Yayınları, 1999, s.72-75.

⁶⁵ **Halkevlerinin Doğuşu**, 1971, s. 9.

⁶⁶ **Halkevlerinin Doğuşu**, 1935, s. 3.

⁶⁷ N. Yeşilkaya, *a.g.e.*, s. 75.

⁶⁸ **Halkevlerinin Doğuşu**, 197, s. 7.

Halkevlerinin diğler işlevlerine bakıldığında köylüye ayrı bir önem verdiği görülür. “Aydın - köylü”, “hükümet – köylü” ve “şehirli - köylü” arasındaki uçurumun ortadan kaldırılması, devrimlerin köylüye kadar götürülmesi ve benimsetilmesi, sağlık, eğitim, yol gibi esas ihtiyaçların giderilmesi, köylüyü tarım teknikleri konusunda bilgilendirmek ve onu ülkenin sosyo-ekonomik kalkınması için aktif hale getirmek sebebiyle Halkevlerinde çok ciddi çalışmaların olduğu görülür. Çünkü devrimin önderi köylüyü milletin efendisi olarak göstermişti.

Halkevleri, Türkiye’de laikliğin yerleşmesinin önemli bir aracı olarak görülür. Halkı irticadan uzak tutmak, devrimlerin yerleşmesini sağlamak, hurafeler ve sakat inançlardan arındırmak için Halkevleri bir telkin yuvası “... laik Türkiye de halkın camiler dışında toplanma mekanıdır⁶⁹.” Halkevleri “dinsel” bir toplum yapısından “laik” bir toplum yapısına geçişin bir basamağıdır. Osmanlılar döneminde halk toplanmak için camiden başka gidecek bir yere sahip değildi. Camiler Osmanlılarda toplumun merkezi görevini yerine getiriyordu. Halkevleri, bir anlamda camilerin yerine, yeni bir toplanma merkezi olarak kuruluyordu⁷⁰.

Camilerde ümmet olarak bir araya gelmeye alışmış halk kitleleri, artık Halkevlerinde ve benzeri uygar toplum merkezlerinde artık ümmet olarak değil ama millet olarak bir araya geleceklerdi. Laiklik Cumhuriyetin ve devletin ana ilkesi olunca, kitleleri cami dışında bir araya getirecek yeni merkezlere gereksinim vardı. Halkevleri böyle bir gereksinmeyi de karşılayacak biçimde örgütleniyordu.

Tüm bunların yanı sıra Halkevleri, Batı bilgisi ve uygarlığı ışığında ulusal kültür yaratmak, ülkü birliği sağlamak, rejim karşıtlarıyla mücadele etmek⁷¹, halk terbiyesini sağlamak, halka güven telkin etmek, onore etmek⁷², sanat alanında çalışmalar yapmak ve gelişen siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel konularda halkı aydınlatmak gibi işlevleri de üstlenmişlerdi.

⁶⁹ N. Yeşilkaya, *a.g.e.*, s. 75.

⁷⁰ A. Çeçen, *a.g.e.*, s. 380.

⁷¹ Nurhan Karadağ, **Halkevleri Oyun Dağarcığı (1932-1951)**, Ankara 1990, s. 66.

⁷² N. Yeşilkaya, *a.g.e.*, s.76-77 .

III. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN ÇALIŞMA ALANLARI VE KULLANDIKLARI İLETİŞİM ARAÇLARI

Halkevleri Ulusun öz benliğini temsil eden yazılı, sözlü, maddi ve manevi tüm kültürel öğeleri araştırmak, bulmak ve geliştirerek kitlelere yaymak amacı taşıyordu. Böylelikle ulusun kendi varlığının üzerinde yükselmek üzere birlik olmasını sağlayacaktı. Verilecek olan mesajlar Türk ulusunun olumlu özelliklerini taşıyacak ve bu mesajların kaynağı da bizzat bu araştırılıp derlenecek kültürel öğeler olacaktır. Böylece hem ulusun kendine güveni artacak, hem milliyetçilik duyguları güçlenecek, hem de çağdaş toplum yaşamını ve değerlerini, içine girerek tanıyacaktı.

Halkevlerinde bu amaçları gerçekleştirmek üzere dokuz etkinlik kolu (şube) oluşturulmuştur:

III.1. Dil ve Edebiyat Kolu:

Bu kol halkın genel bilgisinin artmasına, Parti prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisinin, yurttaşlık ödevleri duygusunun yükselmesine yarayacak konuşmalar, konferanslar, törenler hazırlar ve genel olarak dil, edebiyat konularıyla yakından meşgul olur⁷³. Dil devriminin gelişmesine, derlemeler yapılmasına, edebi zevkin yayılmasına çalışır. Güzel yazı yazma, güzel söz söyleme müsabakaları hazırlar. (..) Halkevlerinin çıkaracakları dergilerin yöntem işi de bu kolun ödevleri arasındadır⁷⁴. Dil ve Edebiyat kolunun başlıca amacı Türk Dilinin gelişmesi ve her türlü fikir ve duyguyu ifade etme özgürlüğünü kazanması⁷⁵ ve ulusal dil aracılığıyla halk arasında ulusal birliğin oluşturulmasıdır.

---

⁷³ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi 1939.

⁷⁴ Uluğ İğdemir, *Halkevleri ve Halkodaları, Atatürk ve Halkevleri*, Ankara 1974, s. 122.

⁷⁵ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi 1940, s.5.

Dil ve Edebiyat kolu Halkevlerinin en etkin çalışan şubeleri olarak ortaya çıkmıştır. Dil birliğinin, il birliği ve ülke birliğinin en sağlam temeli olduğu görüşünden hareket eden CHP dilin yeni derlenen sözcüklerle Türkleştirilmesine, sadeleştirilmesine ve halka mal edilmesine büyük özen göstermiştir.

Dile verilen önem çok yerinde bir politikadır. Çünkü kendi başına bir simgeleştirme olan dil, simgesel sistemimizin temelini oluşturur. Bu nedenle hem ideolojik hem de kültürel biçimlenme önce dilde meydana gelir.

Dolayısıyla bir toplumun ideolojik ve kültürel yapılanması yeniden kurulmak ya da etkilemek isteniyorsa önce dilden başlanmalıdır. Atatürk'ün de kurduğu ilk ve en önemli kurumlardan biri Türk Dil Kurumu olmuştur. Halkevleri de Türk Dil ve Tarih Kurumları ile çok sıkı bir ilişki içinde çalışmıştır.

Yurdun dört bir yanında bulduğu ve derlediği kelimeleri bu kurumlara ileterek bir kanal görevi yapmıştır. 1932-1935 yılları arasında tam 40.000 yeni kelime Halkevlerince Türk Dil Kurumu'na iletilmiştir⁷⁶. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ve Halkevleri üçü birlikte CHP'nin ideoloji üretme ve aktarma organları olarak görev yapmıştır. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ideolojiyi üreten, Halkevleri ise bu ideolojiyi aktararak onlara yardımcı olan örgüt niteliğindedir⁷⁷. Dil ve Edebiyat Şubesinin amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullandığı başlıca iletişim araçları; konferans, dergi, kitap, anma ve kutlama törenleri ve toplantılardır.

Konferanslar: Halkevleri tarafından yaygın olarak kullanılan iletişim araçlarından biri, birçok değişik konuda üniversite öğretim üyeleri, profesyoneller, yazarlar ve diğer seçkin aydınlar tarafından verilen halk konferansları idi. Konferansçılar kendi Halkevlerinin talepleri ya da CHP Genel Sekreterinin yaptığı program doğrultusunda bir kasabadan diğerine yolculuk yapıyorlardı.

---

⁷⁶ Halkevleri Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?, Ankara, 1935, s. 18.

⁷⁷ Emre Kongar, a. g. e.,s 364.

Kurallara göre Halkevinin ayda en az 2 konferans verme yükümlülüğü vardı⁷⁸. Verilen konferanslar üç kısımda toplanıyordu.⁷⁹

- a)CHP’ce profesörlere ve doçentlere verdirilen konferanslar,
- b)Halkevleri üyelerinin konularını kendileri seçerek verdikleri konferanslar,
- c)Asgari çalışma planına göre o yıl içinde bütün halkevlerinden verilmesi istenen konferanslar.

Her Halkevinin vermesi gereken standart konferanslardan ayrı olarak Halkevleri yörelerine göre daha özel konular tespit ederek bu konularda da konferanslar düzenlerdi. Standart konferanslar Genel Merkezden belirlenirdi. İkinci kısmı oluşturan konuları Halkevleri kendileri belirlerken, birinci kısım konular sağlık, eğitim, edebiyat, hukuk, ziraat, teknik, ekonomi, güzel sanatlar, tarih devrim başlıklarından oluşmaktaydı⁸⁰. 1933 yılında yurt çapında verilen konferans sayısı 915 iken bu sayı 1934’te 1547’ye çıkmıştır⁸¹.

Konferanslara halkın ilgisi değişkenlik gösteriyordu. Büyük kasabalarda canlı bir ilgi varken, küçük yerlerde konuşmacıların akademik yaklaşımlarından dolayı ilgi daha az oluyordu. Konuların uzmanlık gerektiren özelliklerinden kaynaklanan bir çekingenlik vardır. 1939/40 yıllarında bu eksiklik dilin basitleştirilmesi ve konuların uygulamalı alanlara çekilmesiyle bir dereceye kadar giderildi ve konferanslara ilgisi arttı. Sadece 1939 yılında toplam 917724 dinleyiciye tam 2835 konferans verildi⁸². Konferans başına düşen dinleyici sayısı 327 idi. Konferanslarla güdülen temel amaç yetişkin eğitimi olmakla birlikte, siyasi eğitim de ön plana çıkmıştır.

---

⁷⁸ Kemal Karpat, “The Impact of the People’s Houses on the Development of communication in Turkey - 1931-1951”, **Middle East Journal**, 1974, s. 79.

⁷⁹ **CHP Halkevleri**, Ankara 1940, s. 10.

⁸⁰ **CHP Halkevleri**, Ankara 1940, S. 10.

⁸¹ **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, Ankara 1934, s. 204

⁸² **CHP Halkevleri**, Ankara 1940, s. 19.

Dergiler: Halkevlerinin kurulmasından sonra her büyük taşra kentinin Halkevinde bir süreli yayın çıkması ve bu yayının bölgedeki Halkevleri ve Halkodalarının sesi olması sağlanmıştır.

Halkevleri dergilerinin en büyüğü Ankara Halkevi tarafından yayımlanan Ülkü Dergisi'yd⁸³. Halkevlerinin kurulmasından bir yıl sonra Halkevleri Merkez Yayın Organı olarak yayımlanmaya başlayan Ülkü Dergisi, 1933-1950 yılları arasındaki 17 yıl boyunca üç ayrı dizi halinde çıkmıştır. Ülkü dergisinin 1933-1941 tarihleri arasında çıkan sayıları gerek içeriği, gerekse çıktığı dönem açısından önem taşımaktadır. Bu dönemde, dergide 350 kadar yazarın yazıları yer almış; konu başlıklarını ise Edebiyat, Tarih, Dil, Güzel Sanatlar, Sosyoloji, Felsefe, Ekonomi, Spor, Köycülük, Yurt Koruma, Ziraat, Halk Sağlığı Halkevleri haberlerini oluşturmuştur⁸⁴.

Ülkü Dergisi Merkez Yayın organı olmakla birlikte diğer Halkevleri tarafından çıkarılan dergiler için de yol gösterici olmuş, zaman zaman onları eleştirmiş ve genel merkezin belirlediği çizgide yayın yapmaları konusunda onları uyarmıştır. Ülkü için belirlenen yayın politikası diğer Halkevi dergileri için de geçerli olmuştur. Buna göre derginin ticari yönü olmayacaktır. Yazarlarına para verilmeyecektir. Çünkü Ülkü bir mefkure dergisidir. Burada yazarlar yazdıklarına karşılık para almayacak, inandıkları davayı başkalarına duyurmayı amaç edinecektir⁸⁵.

17 Kasım 1932'de yayınlanan tebligatta CHF Halkevi dergilerinin editörlerine sosyal çevreleriyle özdeşleşmelerini, dergilerin en yetenekli yazarları çalıştırmalarını, köylülerin ilgisini çekmelerini ve kitleler arasında kültürel reformları kökleştirmelerini öneriyordu⁸⁶.

Halkevlerinin kurulmasından hemen sonra yayınlanmaya başlayan Halkevleri Dergileri, Halkevlerinin kapatıldığı tarih olan 11 Ağustos 1951'e kadarı yurdun değişik

---

⁸³ K. Karpat, *a.g.m.*, s. 71.

⁸⁴ 1933-1950 tarihleri arasında yayımlanan Ülkü dergileri, s.5.

⁸⁵ Nurettin Güz, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organı Halkevleri Dergileri**, Ankara 1995. s. 18-19

⁸⁶ K., Kemal, *a.g.m.*, s. 72.

yerlerinde yayımlandılar. Ülkü dışında yayımlanan dergilerin sayıları ve yaptıkları tiraj hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu araştırma için taranan kütüphanelerden, aynı Halkevinin yayını olan ve çoğu birbirinin devamı olan dergiler de dahil 58 dergi belirlenmiştir⁸⁷. Halkevleri ile ilgili bazı eserlerde 4 dergiden daha söz edilmektedir. Ancak, bu bilgilerin herhangi bir kaynağa dayanmadığı iddia edilmektedir. Bu dergiler de dahil edilecek olursa, Halkevi dergilerinin sayısı 62 olmaktadır⁸⁸.

Dergiler yoğun olarak 1932 -1940 yılları arasında çıkmıştır. Yayımlanan dergilerin %80' i bu döneme aittir. II. Dünya Savaşı yıllarında dergilerin önemli bir kısmı kağıt sıkıntısı ve maddi yetersizlikler nedeniyle kapanmak veya yayınına ara vermek zorunda kaldı.

Dergilerin yazar kadrosunu yayımladıkları illerdeki öğretmen, doktor, avukat hakim, mühendis gibi eğitim öğretim seviyesi yüksek olan meslek gruplarından kişiler oluşturdu. Dergilerde birçok konuya yer verildi. Dergilerin tamamına yakın bir bölümünde ülke genelini ilgilendiren konular ele alındı, ayrıca halkevleri çalışmalarına yer verildi⁸⁹.

Dergilerin başlıca eksiklikleri, parti talimatlarına sıkı sıkıya bağlılıklar, resmi dilleri ve halkın gerçek düşünce ve duygularını ifade etmekten uzak oluşlarıydı. Ancak, çok nitelikli olmamalarına karşın bu dergiler, antropoloji, folklor (halkbilim), sosyoloji, edebiyat ve eğitim alanlarında önemli miktarda özgün materyal yayımladı. Farklı sosyal gruplar ile köy ve kasaba hayatı üzerine yararlı bilgiler sağladı.

Küçük yerlerde basılan Halkevi dergilerinin sıradan insanlarla yakın bağları olan köy ya da kasabalarındaki yaşam koşullarının bilincinde olan editörlerce basılması, onlara yaşama canlı bir bakış açısı ve ulusal gazetelerde bulunmayan bir gerçekçilik ve uygulanabilirlik hissi verdi. Ayrıca Halkevi dergileri, halkı Türkçe ve doğrudan ifade kullanmaya teşvik etti.

---

⁸⁷ N. Güz, *a.g.e.*, s. 159.

⁸⁸ A.Çeçen, *a.g.e.* s 155.

⁸⁹ K. Alemdar, *a.g.e.*, s.163-164.

Dergiler halkbilimi konulu yayınlar yapıyor, kentli alt sınıflar, köylüler ve aydınlar arasında yaşam hakkındaki görüş farklılıklarını ifade ediyor; bu gruplar arasında iletişim kanalı olarak hizmet ediyordu⁹⁰.

Kitap ve Kitapçıklar: Dil ve Edebiyat kolunun görevlerinden biri de, kütüphane veya yayın kolu ile çalışmalarını birleştirerek yörenin tarih, folklor, sanat, edebiyat, iktisat v.b. özelliklerine ait önemli araştırmaları yayınlamaktı⁹¹. Konular bu kadarla sınırlı kalmıyor, her çeşit uygulamalı konuda bilgiler de bu kitapların kapsamına girebiliyordu. Yayımlanacak bir kitabın öncelikle Halkevinin Yönetim Kurulu tarafından onaylanması gerekiyordu. Basımı ve dağıtımı kütüphane ve yayın kolunun sorumluluğunda bulunan kitaplar basıldıktan sonra kopyalar Halk Partisi Sekreterliğine, tüm Halkevlerine/Halkodalarına ve Halkevi dergilerine gönderiliyordu. Kitap dağıtımı Halkevleri tüzüğünde bulunan bir gereklilikti ve ücretsiz olarak yapılmaktaydı. Her kitap ya da kitapçık, halkevi, halkodası ve dergi sayısına göre en az 4-5 bin tane basılıyordu⁹².

Halkevleri tarafından yayımlanan kitap ve kitapçıklar kabaca 4 kategoriye ayrılabilir:

1-CHP'nin siyasi ideolojisini yaymak amacıyla hazırlanan kitaplar. Bunların kapsamında daha çok konuşmalar, yıldönümü kutlamaları haberleri ve diğer siyasi etkinlikler vardır.

2- Halkevi faaliyetlerini anlatan kitaplar. Bu kitaplar (her zaman çok objektif bir biçimde değilse de) Ankara'da partinin merkez bürosu tarafından yayımlanan bir genel raporla pekiştiriliyordu.

---

⁹⁰ K. Karpat, *a.g.m.*, s. 74.

⁹¹ **CHP Halkevleri ve Odaları'nın 1942 Çalışmaları**, Ankara 1943. s.4.

⁹² K. Karpat, *a.g.m.*, s. 76.

3- Edebi çalışmaların, yerel şiirler, yazarlar ve ozanlar hakkında monografiler, yerel folklor ve müzik koleksiyonlarını kapsayan kitaplar.

4- Yerel topluluklarının tarihi ve yapısı üzerine araştırmaları kapsayan kitaplar, Bazıları çok yüksek niteliklidir ve Türk toplumunun en titiz araştırmacıları tarafından bile göz ardı edilemez⁹³.

Halkevleri yayınlarının hepsini kapsayan bir bibliyografya yoktur. Halkevi yayınlarını topluca gösteren ilk bibliyografya 1939'da, ikincisi de 1941 yılında yayımlanmıştır. İkisi de Avni Çandar'a aittir. Halkevleri yayınlarının tümünü ele alan üçüncü ve son bibliyografya 1944 yılında Hasan Taner tarafından yayımlanmıştır. Bu bibliyografya'ya göre 1931'den 1944'e kadar sürede yayın yapan Halkevi sayısı 83'tür. Bu Halkevlerinin çıkardığı eserler ise büyük-küçük toplam 492 kitap ve broşürdür.

Bundan başka, CHP Halkevleri Bürosu'nun yayınları ile CHP Genel Sekreterliği tarafından çeşitli Halkevlerinde memleket aydınlarına verdirilmiş olan konferansların metinleri de bulunmaktadır. Bu metinler, "Konuşmalar" adlı kitapçıklar halinde bastırılmıştır. Bu yayınların her ikisinin sayısı 246'yı bulmaktadır⁹⁴. Biraz ilkel de olsalar, bu çalışmalar ve ürünleri olan yayınlar, alt gruplar arasındaki sosyal hareketlilik ve Türkiye'de yeni sosyal grupların doğması hakkında çok değerli sosyolojik bilgi ve görüş açısı sağlamaktadır.

Kırsal kesime ilişkin sorunları konu alan çalışmalardan yararlanılarak nitelikli yöneticilere birçok rapor yazılmış ve Türk köyleri için kalkınma projeleri önerilmiştir. Örneğin 1944 yılında Aydın'da yayımlanan "Köycülük ve Köy Davası Hakkında bir Etüd" isimli kitabın yazarı olan Saim Gündoğan, Aydın Valisidir,. 1947'de yayımlanan "Köy İdaresi ve Köycülük Meseleleri" isimli kitapta Gaziantep Valisi Sabri Sözer tarafından yazılmıştır⁹⁵.

---

⁹³ K.Alemdar, *a.g.e.*, s.77

⁹⁴ Hasan Taner, **Halkevleri Bibliyografyası**, Ankara 1944, s.3

⁹⁵ K. Karpat, *a.g.m.*, s.78

Halkevlerince çıkarılan kitap ve kitapçıklar yalnızca ideoloji aşılama ya da yapıları araştırmaların sonuçlarını yayımlama amaçlı olmamıştır. Bir grup yayın, özellikle kitapçıklar, insan ve hayvan sağlığı, yeni yasal prosedürler ve el becerilerinin öğretilmesi gibi uygulamalı konuları ele almıştır. (Örneğin: Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma Öğütleri, Hukuk ve Ceza Davaları Nasıl Açılır?, Halkımıza miras işlerini öğretir, Köylüler Kendi Yakacakları ve Satacakları Odunu Nasıl Alabileceklerdir? v.b.)⁹⁶

Halkevlerince kitap ve dergilerin yayınlanmasının genel olarak yazma ve gazetecilik konularına büyük ilgi doğurduğu söylenebilir. Ayrıca yeni matbaaların kurulması, profesyonel baskıcıların doğması, 1928'de yaşama geçirilen Latin Alfabesinin yaygınlaşması ve sonuçta taşrada yerel olarak yayımlanan dergi, gazete ve kitapların hızla çoğalmasına neden olmuştur. Böylesine yaygın bir iletişim sistemi Türkiye'de ilk kez Halkevleri tarafından geliştirilmiştir⁹⁷. Halkevlerinin yayımladığı kitap ve dergiler, yine Halkevlerinde kurulan kütüphaneler ve Halkevlerinde açılan okuma-yazma kursları ile birlikte, Türkiye'de sözlü kültürden yazılı kültüre geçilmesi doğrultusunda planlı ve birbirine tamamlayıcı faaliyetler olarak görünmektedir. İdeolojinin tarihsel gelişiminde de en büyük rolü gelişen kitle iletişim araçlarının ve eğitim sistemlerinin oynadığı düşünülürse, Halkevlerinin basılı iletişim araçlarına niye bu denli önem verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

III.2. Güzel Sanatlar Kolu:

Bu kol, güzel sanatlara halkın sevgisini artırmak, güzel sanatların memlekette gelişmesine çalışmak amacını güder. Müzik, resim, heykel, mimari, süsleyici sanatlar alanlarında çalışan profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplar. Batı müziğinin ve batı müzik tekniğinin kökleşmesine, halk arasında söylenen halk türkülerinin derlenmesine ve batı tekniğine göre Türk müziğinin yaratılmasına ve gelişmesine çalışır⁹⁸. Mili oyunları teşvik eder, bu oyunların özgün kıyafet, saz, türkü ve

---

⁹⁶ K. Karpat, *a.g.m.* s 73.

⁹⁷ K. Alemdar. *a.g.e.*, s. 70.

⁹⁸ **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları.**

edalar ile oynanması ve gösterilerde bunlara yer verilmesi konusunda çalışma yapar. Koroların, orkestraların ve bandoların kurulmasına ve çalışmasına yardım eder⁹⁹. Tüm bu çalışmaların amacı kuşkusuz tek bir hedefte odaklanmaktadır: Ulusal bir sanat anlayışı geliştirmek, ulusal değerlerimizi batı tekniğiyle işleyerek daha rafine, daha yüksek nitelikli eserler yaratmak ve bunları tüm ülkeyle paylaşmak. Yapılan her çalışma ulusal kültür devriminin sanatçıların ve sanat eserlerinin oluşması yolunda atılan adımlardır.

Güzel Sanatlar Kolu'nun kullandığı iletişim araçları, daha çok organizasyona yönelik etkinliklerdir. Resim, heykel, fotoğraf sergileri ve oluşturulan koro, orkestra ve bandoların verdiği konserlerle, çalışmaların kitlelere yayılması amaçlanmıştır. 1936 yılında Halkevlerinde 75'i resim sergisi olmak üzere toplam 147 sergi açılmış, 1049 konser verilmiştir. 1938 yılında ise toplam 267 sergi açılmış, 1420 konser verilmiştir.¹⁰⁰

Ulusal kültürümüzün en zengin değerlerinden biri olan Halk oyunları da Halkevlerinin açılmasıyla dirilmiştir. Halkevlerinin 1932-1950 yılları arasındaki çalışmaları sırasında ülke çapında 1500 halk oyunu ortaya çıkarılmış, özgün kıyafetlerle oynanmış ve öğretilmiştir¹⁰¹. Ayrıca derlenen halk türkülerinin batı tekniğiyle çok sesliliğe uyarlanarak çağdaş eserler yaratılması da bu kolun önemli etkinliklerinden biri olmuştur¹⁰². Halkevlerinde özellikle üyelere müzik dinletmek amacıyla radyo ve gramofondan yararlanılmıştır. 1939 yılında 373 Halkevinden 208'inde radyo, 13'ünde amplifikatör, 76'sında hoparlör ve 101'inde bando bulunmaktadır.

Halkevlerinin halk kitlelerine seslenerek ideoloji yaymak üzere kullandığı araçlardan biri de hoparlörlerdir. Bazı Halkevlerinin dışına kurulan hoparlör tesisatı ile Ankara Radyosu'nun yayınları halka dinlettirilirken, ayrıca Halkevi tarafından hazırlanan kısa konuşmalar ve öğütler de yayınlanmıştır.

---

⁹⁹ U. İğdemir, *a.g.m.*, s.122.

¹⁰⁰ **CHP 1939'da Halkevleri**, Ankara 1939 ,s 28.

¹⁰¹ **Toplum Kalkındırma Hamlemizde HALKEVLERİ Semineri**, Halkevleri Genel Merkezi, 10-11 Aralık 1966, s. 98

¹⁰² **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, s. 158.

Hoparlörle yapılan yayınlarda 1944 yılında Balıkesir ve İzmit Halkevleri göze çarpan bir varlık göstermiştir. Bu yayınlar arasında şiirler, halk türküleri, atasözleri ile türlü meseleleri birkaç kelime ile ifade eden güzel öğütler de vardır¹⁰³.

III.3. Temsil Kolu:

Temsil kolu Halkevleri kollarının en önemlilerinden biridir. Halkevlerinin en büyük amacı halk terbiyesi olduğuna göre temsil kolu bu terbiyenin en verimli araçlarından biridir. Bu kol memlekette tiyatro sevgisini ve tiyatro zevkini kökleştirmeye çalışır. Yetenekli gençleri bir araya toplayarak temsiller hazırlar. Ahlaki, terbiyeci ve milli temsillerle halka iyi şeyler telkin etmeye çalışır. Kukla ve Karagöz gibi halk sanatlarından da faydalanmayı ihmal etmez¹⁰⁴.

1940 yılına ait Halkevleri broşüründe sahneye konan temsillere gösterilen ilgi şöyle anlatılmaktadır: “Halkevlerinin eğlenip görmeye, telkin edilip öğrenmeye hazır kalabalıkları, en kolay kendine çeken çalışmaların başında temsil gelmektedir. İlkel dekor ve makyajlarla yapılan temsiller bile birkaç defa daha oynamayı gerektirecek bir ilgi ile karşılanmaktadır. Yapacakları telkin musahabelerine ve fikir hasbıhallerine toplu bir ilgi çekmek isteyen Halkevleri en tesirli çare olarak o günkü programlara büyük küçük bir temsil ilavesini düşünmektedir¹⁰⁵.

Halkevi sahnelerinde verilen temsiller her yıl giderek artmış, 1933 yılında 611 temsil verilmişken, bu sayı 1939’da 2921’e, 1944’de 3000’e yükselmiştir. 1944 yılında 405 Halkevinden 329’unda temsil kolu vardır¹⁰⁶.

Temsillere verilen önem öyle büyüktür ki; bir Halkevinin Halkevi olabilmesi için sahip olması gereken temel öğelerden biri sahne olmuştur.

¹⁰³ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, Ankara 1945, s.8-9

¹⁰⁴ U. İğdemir, *a.g.m*, s.123

¹⁰⁵ **CHP Halkevleri 1940**, s. 14

¹⁰⁶ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, s.20-21.

Halkevlerinde oynanan piyesler, Parti Genel Sekreterliğince kabul edilip bastırılan veya tavsiyeye değer görülen piyeslerdir. Özel bir komisyon tarafından incelendikten ve resmi formalitesi de tamamlandıktan sonra Halkevlerine gönderilen bu piyeslerle Halkevleri repertuarı meydana getirilmektedir¹⁰⁷. 1938 yılında Halkevleri tiyatro repertuarında 85 tiyatro eseri vardı¹⁰⁸.

Temsil kolunun görevleri arasında sinema ile halka eğlendirici filmler göstererek dolaylı bir halk eğitiminde bulunmak da vardır. Göze ve kulağa hitap eden iletişim araçlarından olan sinema, Halkevlerine 1935'lerden itibaren girmeye başlamıştır. Bütçesi imkan veren her Halkevi sinema makinesi kurmuştur. Halkevlerinin sinemayı bir gelir kaynağı olarak değil, tiyatrodaki karagöz ve kuklada olduğu gibi yeni ve cazip bir aşılama aracı olarak almaları bir tamimle Halkevlerine bildirilmiştir¹⁰⁹. 1939 yılında Halkevlerinde 1557 sinema gösterimi yapılmıştır¹¹⁰. 1945 yılında 44 Halkevinde 35 mm.lik normal sesli sinema gösterici makinesi bulunmaktaydı¹¹¹.

Görüldüğü gibi temsiller ve sinema filmleri, dramatik yapıları nedeniyle halkın beklisi de en fazla ilgisini çeken iletişim araçlarıydı. Halkın günlük yaşamdan uzaklaşarak eğlenirken öğrenebilecekleri ve düşünebilecekleri etkinliklerdi. Günümüzde yayımlacı ülkelerin az gelişmiş ülkelere kültür ve ideoloji aşılama için en fazla kullandıkları iletişim araçlarından biri de sinemadır. Oysa 1930'lu-1940'lı yıllarda tam bağımsızlıkçı bir politikaya sahip Türk devleti, Halkevlerinde kendi ulusal kültürünü oluşturmaya çalışıyor, sinema ve temsilleri bu politika doğrultusunda özenle seçiyor, hatta kendi eliyle çektiği filmleri gösteriyordu. Örneğin bir Halkevi tarafından Kırkpınar güreşlerini anlatan bir film çekilmiş; ayrıca Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından çekilen on beş filmin faydalı görülen bölümleri seçilerek yeni bir film yaptırılmıştır. Dışardan sağlanan filmler de bulunmaktadır. Ancak bu filmler, Halkevlerine uygun kültür filmleri arasından seçilmektedir¹¹².

¹⁰⁷ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943**, s. 7.

¹⁰⁸ **CHP 1939'da Halkevleri**, s 14-15-16-17.

¹⁰⁹ **CHP Halkevleri 1940**, s. 16.

¹¹⁰ K. Alemdar, *a.g.e.*, s. 20.

¹¹¹ **CHP 1945 yılında Halkevlerinde ve Halkodalarında**, s. 15.

¹¹² K. Alemdar. *a.g.e.*, s. 14.

Temsil kollarınca sahneye konan piyesler nitelikleri açısından bazı eleştirilere de uğramıştır. Örneğin Sabahattin Eyüboğlu, *Mavi ve Kara* adlı kitabında, Halkevinde sahneye konan piyeslerden şöyle söz etmektedir:

“Bu zamanlar okullarda, Halkevlerinde bir yerli tiyatro salgını vardı. Sahneye sözüm ona, memleketimizin insanları konurdu. İnsan olmadıkları için Türk de olmayan yerli kılıklara bürünmüş birtakım yersiz kahramanlar, en büyük sözlerle, en küçük gerçeğe varamadan, yürekler acısı bir oyuna girer; seyirciyi tiyatrodan da, yerli gerçekten de soğuturlardı. O yoldan ne memlekete gidebilirdik, ne de tiyatroya¹¹³.

Sabahattin Eyüboğlu'nun bir sanatçı duyarlılığı ile getirdiği bu eleştirinin belki kendi açısından haklılık payı vardır. Halkevi sahnelerinin belli amaçlarla kurulmuş amatör sahneler olduğu ve salt temsil sahneye koymaktan öte işlevler üslendiği de unutulmamalıdır. Nitekim 1939'da yayımlanan Halkevi kitapçığında bu konuya değinilerek şöyle denmiştir:

“Halkevi sahneleri, elbette Türk milletinin ideali bir sahne değildir. Ancak kadının sahneye çıkışını ve alelumunun sahnenin bu memlekette yakın zamanlara kadar haksız yere uğradığı lanetlemeyi göz önüne getirince, Devlet ve Parti el ile tutulan bir sahne hareketinin ne derin bir manayı ihtiva edeceği kolaylıkla anlaşılabilir. Sadece bu bakımdan bile önemli bir ifade olan Halkevi sahnesinin gayretli amatörlerinin yer yer muvaffak olduğunu da söylemek zevkli bir kadirşinaslık olur”¹¹⁴

III.4. Spor Kolu:

Spor kolunun amacı, spordan milli karakteri kökleştirmeye, milli bünyeyi sağlamlaştırmaya, memlekete sıhhatli, ahlaklı ve mert insanlar yetiştirmeye yarayan bir araç olarak yaralanarak ilkeler doğrultusunda çalışmalar yapmaktır. Milli sporlarımızın canlanmasına çalışmak, mahalli şartlar ve imkânlardan faydalanarak sporun her çeşidini

¹¹³ Sabahattin Eyüboğlu, *Mavi ve Kara*, İstanbul 1994, s. 252

¹¹⁴ *CHP 1939'da Halkevleri*, Ankara 1939. s. 4

gençler arasında yaymak, yarışmalar düzenlemek bu kolun çalışma programını oluşturur¹¹⁵.

Bu amaçlarla Halkevlerinde jimnastik hareketleri, (aletli jimnastik, müzikli jimnastik, milli ve klasik danslar, sportif oyunlar, spor müsamereleri) eskrim, güreş, boks, atlı cirit, yürüyüş ve deniz sporları, dağcılık ve kayak, bisiklet, spor gezileri, yarışmalar gibi Halkevleri Çalışmaları Talimatnamesinde belirtilen spor dalları yanında atletizm, voleybol, basketbol, tenis ve gülle alma gibi dallarda da etkinlikler gerçekleştirilmiştir¹¹⁶.

III.5. Sosyal Yardım Kolu:

Sosyal yardım kolları Türk milletinin en büyük özelliği olan, muhtaçlara, dil ve millet farkı gözetmeksizin yardım elini uzatma özelliğinin teşkilatlı ve en yararlı şekilde geliştirilmesine çalışmıştır. Muhtaçlara yardım etmek, dispanserler veya gezici doktorlarla hastaların imdadına koşmak, okullardaki çalışkan ve fakir çocukları koruyarak ihtiyaçlarını sağlamak, işsizlere iş bulmak, halkın sağlık bilgisini artırmak için konferans, kitap, broşür, levha ve memlekette sosyal yardım fikrini yaymak bu kolun belli başlı amaçları arasındadır¹¹⁷.

Bu amaçlardan yola çıkan birçok Halkevi, örneğin (Halkevleri Talimatnamesi) yalnız kendi şubelerine verdiği paralı müsamere kaydından yararlanarak diğer şubelerle el ele toplantılar, eğlenceler düzenlemişler ve elde ettikleri kazancı en gerekli yerlere harcamak için tedbirler almışlardır¹¹⁸.

Sosyal Yardım çalışmalarının en önemlileri, poliklinikler açarak fakir hastalara parasız bakmak, yardıma muhtaç öğrencilerin barınma, harçlık, giyecek, araç gereç vb. sorunlarını çözmek, işsizleri iş sahibi yapmak, hayır dernekleriyle işbirliğine

---

¹¹⁵ U. İğdemir, *a.g.m.*, s. 123

¹¹⁶ **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları**, s. 13

¹¹⁷ U. İğdemir, *a.g.m.*, s. 124.

¹¹⁸ **CHP 1937 Yıldönümü Broşürü**. s. 14

girmek olmuştur¹¹⁹. Örneğin 1939 yılında muhtaç insanlara 102.297 kalem yiyecek, 32.370 kalem yakacak, 9175 takım giyecek dağıtılmıştır. 23 poliklinikte 36.319 hasta parasız muayene edilmiştir¹²⁰.

1940 yılında Halkevi çalışmalarına bakıldığında sosyal yardım etkinliklerinin ön sırada yer aldığı görülür. Devlet sosyal hizmet ve sağlık örgütlerinin zayıf kalması nedeniyle, aradaki boşluğu Halkevleri kapatmaya çalışmış, devletle vatandaş arasında bir bağ kurmuştur¹²¹.

1941 yılında 270 Halkevindeki sosyal yardım kolları aracılığıyla yoksullara 60 ton yiyecek, 38 bin giyecek, 40 ton yakacak dağıtılmış, 45 bin hastaya parasız bakılmıştır¹²². 1948 yılında 80 Halkevinin kendi polikliniği bulunuyordu¹²³.

III.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu:

Bu kolun amaçları: Okuma ve yazmayı halk arasında geniş ölçüde yaymak, halkın bilgisini artıracak dil ve uzmanlık kursları açmak, teknik bilgileri halk arasında yaymak, el sanatlarını teşvik etmektir¹²⁴.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde kursların halka ücretsiz verileceği, şube üyeleri arasında bu dersleri verebilecek kimseler varsa para istenmeden verecekleri, ancak ücretli öğretmen tutulduğunda ücretin Halkevi tarafından ödeneceği belirtilmiştir¹²⁵. Kursların en önemli bölümü Türkçe okuma yazma kursu olmuştur. Yeni bir alfabenin benimsendiği, okuma-yazma oranının düşük olduğu bir ortamda okuma yazma kursları büyük hizmet görmüş ve ilgi çekmiştir.

---

¹¹⁹ **CHP Halkevleri 1940**, s.17-18

¹²⁰ K. Alemdar *a.g.e.*, s. 20

¹²¹ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.162.

¹²² A. Çeçen. *a.g.e.*, s.183,195.

¹²³ **CHP 16.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodalari**, Ankara 1948, s. 19

¹²⁴ U. İğdemir, *a.g.m.*, s.124.

¹²⁵ **CHP 1940 Yılı Çalışma Talimatnamesi**, s.123.

1939 yılında çeşitli konularda açılan kurslara 34672 yetişkin katılmıştır. Bunların 11430'unu Türkçe okuma yazma kursuna katılanlar oluşturmaktadır¹²⁶. 1939-1940 yılında 41 çeşit dersane ve kurs varken, bu sayı 1941 yılında 22'ye, 1942 yılının ilk altı ayında 16'ya inmiştir¹²⁷.

Türkçe okuma - yazma kurslarından sonra en fazla ilgi gören kurslar yabancı dil, biçki dikiş, müzik, çiçekçilik-şapkacılık, stenografi kursları olmuştur¹²⁸. Kurs konuları, yörelere göre değişkenlik göstermiştir. Örneğin Aydın Halkevi konservecilik, Tekirdağ Halkevi bağcılık, Bursa Halkevi İpek Filatür, Erzurum, Gümüşhane, Kars, Kiğı ve Ağrı Halkevleri dokumacılık kursları açarak halkı çevrenin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmiştir¹²⁹.

Halkevlerinin kursları özellikle halka Türkçe okuma-yazma öğretme konusunda çok önemli bir işlev görmüş, halk eğitimini yurdun dört bir köşesinde halkın ayağına kadar götürmüştür. Halkevlerinin buldukları yöre ekonomik ve coğrafya özelliklerine göre açtıkları kurslar da yöre halkının ekonomik faaliyetlerinde ve günlük yaşamlarında faydalı olarak, tam anlamıyla bir halk eğitimi örneği vermiştir.

III.7. Kütüphane ve Yayın Kolu:

Her Halkevinde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması, Halkevinin ilk şartlarından sayılır. Halkevinin bulunduğu yörede başka kütüphane varsa bunlarla işbirliği yapılması, Halkevi dışındaki farklı yerlerde ve yakın köylerde de okuma odaları açılması, seyyar kütüphaneler düzenlenmesi, bu kolun görevleri arasındadır. Ayrıca kahvelerde sahiplerinin onayıyla okuma günleri düzenlenir ve güzel okuma yeteneğine sahip bir yurttaşa uygun görülen eserler sesle okutularak halka dinletilir¹³⁰.

¹²⁶ CHP Halkevleri 1940, s.19.

¹²⁷ CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, s. 16

¹²⁸ CHP Halkevleri 1940 Çalışmaları, s.19.

¹²⁹ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, s.15.

¹³⁰ CHP Halkevleri 1940 yılı Çalışma Talimatnamesi, s. 95.

Gerçekten, halk terbiyesiyle uğraşarak kültür kurumlarının ilk önce kuracakları şey, bir kütüphane olmalıdır. Halkın kültür seviyesini yükseltmenin halka Kemalizm'in esaslarını, milli tarihimizi öğretmenin ve her türlü bilgiyi halk arasında yaymanın ancak bu konulara dair yazılmış kitapları halka okutmakla mümkün olacağı düşünülürse, Halkevlerinin bu koluna düşen ödevin önemi daha iyi kavranır¹³¹.

Halkevlerinin kütüphanecilik girişimi 1933 yılında 59444 kitapla başlamış, bu ilk yıl kütüphanelerden 150000 kişi yararlanmışır¹³². Her sene hızla artan kitap sayısı 1939'da 349000'e çıkmış, okuyucu sayısı 2 milyonu aşmıştır,

1939 yılında Halkevleri başına 1133 kitap, 5454 okuyucu düşmektedir¹³³. İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre 1944-1945 yılları arasında Halkevi Kütüphanelerinden en fazla yararlananlar, sırasıyla öğrenciler, öğretmenler, sivil, askeri memur ve subaylardır. Aynı istatistiğe göre; 1945 yılında Halkevlerinde 395, Halkodalarında 366 kütüphane bulunmaktadır. Buralardaki toplam kitap sayısı ise 722 bine ulaşmıştır¹³⁴.

Halkevlerine alınan kitaplar Devlet Dairelerinden, Dil ve Tarih Topluluklarından, CHP Genel Sekreterliğinden, Vatandaş bağışları ve satın alma yolu ile sağlanmaktaydı:

Vatandaşlardan gelen ve satın alınan kitaplar temel kriterlere uyup uymadıklarının kontrolü için Halkevi başkanlarınca incelenirdi. Koşulları yerine getirmeyenler CHP Genel Sekreterliği' ne gönderilirdi. Yurtdışından gelen resim ve reklâm içeren tüm yayınların da hemen Genel Sekreterliğe gönderilmesi gerekiyordu¹³⁵.

---

¹³¹ U. İğdemir, *a.g.m.*, s. 124.

¹³² **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası**, s 204.

¹³³ **CHP Halkevleri 1940**, s. 19.

¹³⁴ **Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri. 1944-1945**, T.C.Başkanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 1946, s.II,37.

¹³⁵ K. Karpat, *a.g.m.*, s. 81.

Tüzükler, Halkevleri Kütüphanelerinde bulunabilecek kitap tiplerini katı bir şekilde düzenliyordu. Tüm dini yayınlar, Türk devriminin ideolojisi karştı kitaplar Türklerin ulusal çıkarlarına ve bilime aykırı görüşleri veya yabancı rejim ve ideolojileri anlatan kitaplar kütüphanelerde bulunmuyor. Aynı şekilde kütüphanelerin gerici eğilimleri yansıtan, moral bozucu, kötümser ya da cinayet ve intiharları anlatan ya da gençlere kötü alışkanlıklar öğreten kitaplar bulundurması da yasaktır¹³⁶.

Düşünce kontrolünün, başta gelen temsilcisi olan Genel Sekreter ve Basın Genel Müdürlüğü periyodik olarak, ahlaki, siyasi ve toplumsal eksiklikleri yüzünden Halkevleri Kütüphanelerine alınmayacak kitap ve oyunların listesini yayımlıyordu¹³⁷.

Kütüphane ve yayın kolunun bir görevi de Halkevlerinin bütün yayınlarını bastırmak ve dergiler hariç tüm yayınları parasız olarak dağıtmaktır¹³⁸.

Kütüphaneleri en çok kullanan öğrencilerdir. Böylece Halkevleri, vatandaşları daha çok öğrencilik yıllarında onlara uygun ders çalışma ortamları sağlayarak kendisine çekmiştir. Birçok şehir ya da kasaba ve köy, kütüphaneyi Halkevi ile tanımış, gazete ve dergi okumak için bile olsa halk kütüphanelerden yararlanmış ve okuma alışkanlığı edinmiştir. Kültürü yazılı olarak saklayan ve ileten en önemli öğeler olan kitaplar kütüphanelerde halka sunulurken yararlanmaları ve belli bir doğrultuda olsa da bu kültürü edinmeleri amaçlanmıştır¹³⁹. Devrime karşı olan yayınların ve farklı ideolojilere ait kitapların bulunmaması, yeterince bilinçli olmayan halkı öncelikle ülkede varolan sistem ve bu sistemin ideolojisi hakkında bilgilendirmek ve farklı yönelimlere karşı sistemi korumak amacını taşımaktadır.

III.8. Köycülük Kolu:

Köycülük kolunun asıl görevi; köylerin toplumsal, sıhhi, ruhsal

¹³⁶ K. Alemdar, *a.g.e.*, s. 80 (Alıntı: 1940 tüzüğü, 90.madde)

¹³⁷ K. Alemdar, *a.g.e.*, s. 81.

¹³⁸ **CHP 1940 yılı Çalışma Talimatnamesi**, s. 27.

¹³⁹ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası**, s. 176.

gelişmelerine ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve birlik duygularının güçlenmesine çalışmaktır¹⁴⁰.

Halkevlerinin temel amacı olan kitlelerin devrim ilkeleri uyarınca eğitimi Köycülük Kolu sayesinde gerek düşünüşte gerekse yaşayışta modernleşme çabalarının en yavaş yürüdüğü kırsal kesim insanına ulaşmaya hedeflemektedir. Ayrıca, halk ile aydın arasındaki uçurumu kapatmak, aydınlara halkın öz değerlerini yani ulusal kültürü tanıtırken halka da uygarlığı ve Cumhuriyet rejiminin ilkelerini aşlamak¹⁴¹ yönündeki ikili hedef bu kolun çalışmalarında belirleyici olmuştur.

Halkevlerinin Atatürkçü karakterini yansıtan etkinliklerinden önde geleni olan Köycülük Kolunun taşıdığı önem, hizmetlerin köye götürülmesi, çalışmaların köyde yapılmasıdır¹⁴². Köye yönelik organizasyon faaliyetlerinde en çok kullanılan yöntem ise yüz yüze iletişim ve toplum önderlerinden yararlanmadır. Dolayısıyla Köycülük kolunun etkinlikleri tam anlamıyla bir halkla ilişkiler çabasıdır.

Halkevleri bu faaliyetleri kapsamında sık sık köylere giderler, uygun mevsimlerde köylerde törenler, bayramlar düzenleyerek temsiller verirler. Doktorlarıyla hasta köylüleri muayene ve tedavi ederler. Belirli bir köyü ele alarak bu köyün kalkınması için gereken çalışmaları yaparlar, köyün iktisadi durumunu düzeltmeye sıhhat işlerini yola koymaya çalışırlar. Suyu ile okulu ile meşgul olurlar. Halkevli köylünün şehirdeki işlerine aracılık eder. Devlet dairelerindeki işlerini takip eder. Kısacası, talimatnamenin çizdiği programa göre köy kalkınması, köylü ile kentli arasındaki bağılığın artması, temiz ve zengin Türk köyünün yaratılması ülküsü Halkevlerinin bu kollarına düşen en önemli ödevdir¹⁴³.

Görüldüğü gibi köycülük çalışmaları köylülerin yalnızca devrim ilkeleri doğrultusunda eğitimi ile ilgilenmemekte, bundan daha yoğun olarak sosyal bir hizmet anlayışı ile köylülerin her türlü sorununa çözüm bulma amacı taşımaktadır.

---

¹⁴⁰ U. İğdemir, *a.g.m.*, s.125.

¹⁴¹ Kemal Karpat, "The People's Houses in Turkey", **Middle East Journal**, Winter-Spring 1963, s.55.

¹⁴² Şevket Gedikoğlu, "Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim", **Atatürk ve Halkevleri**, Ankara 1974, s.165

¹⁴³ U. İğdemir, *a.g.m.*, s.125.

İlk açıldıklarında bu amaçlarla 400 köye hitap eden Halkevleri, 1940 yılında 1900 köye ulaşmıştır. 1940'lar da açılmaya başlayan ve 1950'lerde köylerde 4500'ü bulan Halkodaları ve çevre ziyaretleri yolu ile etkinliklerini gerçekleştiren¹⁴⁴ Halkevlerinden çevre köylere yapılan ziyaretlerin sayısı 1940 yılında 1492'ye ulaşmıştır. Kemal Karpat, Halkevleri makalesinde, tüm bu çalışmalara karşın, köylerin ihmal edilmiş olduğunu ve köycülük kolunun programının kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerle karşılaştırılmayacak kadar yetersiz olduğunu söyler¹⁴⁵.

III.9. Tarih ve Müze Kolu:

Tarih ve müze kolunun amaçları zengin bir tarihsel birikimi olan yurdumuzun tarihini araştırmak, tarihi anıtları halka tanıtmak sevdirmek, bunların bilgisiz ve duygusuz insanlar tarafından tahrip edilmesinin önüne geçmek, halka tarih kültürü ve tarih terbiyesi vermek, güzel ve nadir Türk eserleri ile Etnoğrafik kıymeti olan eşyayı toplamak, saklamak ve korumaktır¹⁴⁶. Tarih olgusu, Atatürk'ün yeni ulusal kültürü biçimlendirirken yararlandığı öğelerden biridir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni devletin ideolojisini oluşturmak üzere kurulan ilk kurum Türk Dil Kurumu olmuştur. Türk Tarih Kurumu bilimsel çalışmalar yaparak Türklerin Osmanlı öncesi dönemlerini araştırmak ve ortaya çıkarmak amacıyla kurulmuştur. Topluma kendisini ait hissedebileceği yeni bir ulusal tarih tezi sunarak milliyetçilik ideolojisini pekiştirmeyi hedefleyen Türk Tarih Kurumu, Halkevleri ile de işbirliği yapmıştır.

Tarih ve Müze kolu da aynı amaçlarla ilgili konuda yapılan araştırma sonuçlarını basılı yayın, konferans gibi iletişim araçlarıyla geniş halk kitlelerine yayar. Bulunduğu yerde resmi müze varsa arkeolojik eserlerle onu zenginleştirmeye çalışır, yoksa en yakın resmi müzeye gönderir. Eski eserlerin bol olduğu yerlerde resmi müze kurulması için ilgililerle işbirliği yapar¹⁴⁷.

---

¹⁴⁴ Ziya G. Muğulkoç, "Halkevlerinin Gelişme Dönemi", **Atatürk ve Halkevleri**, Ankara 1974, s.145

¹⁴⁵ K. Karpat, "The People's Houses in Turkey", s.61,

¹⁴⁶ U. İğdemir, *a.g.m.*, s 126.

¹⁴⁷ **CHP 1940 Çalışma Talimatnamesi**, s.29

Tarih ve Müze Kolu, Folklor ve etnografya eşyalarının toplanarak birer müze kurulması yolunda önemli çalışmalar yapmıştır. 1943 yılında 33 Halkevinde folklor ve etnografya müzesi bulunmaktadır¹⁴⁸.

Ayrıca birçok Halkevi yöresinin tarihini ve atasözleri, maniler, milli masallar, yerel gelenekler gibi kültürel öğelerini araştırmış; sonuçları kitaplarda, broşürlerde ya da dergilerde yayınlamış, elde ettiği tarihi eserler ve belgelerle devlet müzelerine katkıda bulunmuştur¹⁴⁹.

Halkevlerinin bu kolu aracılığıyla ulusal kültürü geliştirme amacına dönük olarak pek çok gezici sergi açılmış ve genç sanatçıların yeteneklerinin geliştirilmesine aracılık edilmiştir.

III.10. Halkevlerinin Toplum Hayatına Katkıları:

Halkevi faaliyetleriyle toplumda önemli bir kültürel etki meydana gelmiştir. Atatürk bu durumu “Partimizin Halkevleri ile bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel devrim yaptı¹⁵⁰,” şeklinde ifade ediyordu.

Halkevleri halkın toplanarak devlet sorunlarını konuşabilecekleri bir mekan olmuştu. Buralarda halkın yetenekleri bireysel boyutta geliştiriliyor ve topluma yararlı olması sağlanıyordu. Bu faaliyetler halkın üzerinde de canlılık meydana getirmişti. Öyle Halkevleri vardı ki, yılda 120’den fazla toplantı yapıyorlardı. Bazıları da salonlarının yetersiz geldiğinden genişletilmesi için müracaatta bulunuyordu¹⁵¹. Halkevleri çevrelerinde okuma bilenler için okutma, bilmeyenler için de öğrenme yerleri oluştu. Günümüz aydınlarının kıymetli zamanlarını kahvehane köşelerinde boşa geçirmeleri, bugün için sosyal bir yara olduğu görülmektedir. Oysa halkevi örneğinde köy öğretmenleri halkevlerinin doğal üyeleri sayılıyor ve aktif olarak kültürel hizmette bulunuyorlardı.

¹⁴⁸ 1943 CHP Halkevleri ve Halkodaları, s 14.

¹⁴⁹ CHP 16. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1948, s. 15.

¹⁵⁰ Nafi Kansu “Halkevlerimiz”, Ülkü, Sayı: 69 (1938), s. 213.

¹⁵¹ 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı? (Halkevleri 1933-1935), s.8-9.

Halkevleri sosyal seviye ve yaşa bakılmaksızın, kişilerin ilgi alanlarına hitap ettiğinden geniş halk kitlelerine ulaşmıştı. 1937 Yılında halkevleri hizmetlerinden yararlanan kişi sayısı altı milyonu geçmişti¹⁵². Halkevlerinin açılışının dördüncü yılı olan 1935 yılında düzenlenen törende Recep Peker yaptığı bir değerlendirmede, toplumda meydana getirdiği etkileri şu şekilde belirtmişti:

1. Son yıl içinde açılmış bulunan 103 halkevinden, toplum iki milyon yüz binden fazla kişi yararlanmıştır. O dönemde halkevlerinin buldukları illerin nüfusu iki milyon üç yüz seksen bin olduğu göz önüne alındığında toplumdaki etkinliği daha iyi anlaşılacaktır.

2. Ankara'da ise halkevlerinin etkinliklerinden üç yüz bin kişi yararlanmıştır. Yine o dönemde Ankara'nın nüfusu yüz yirmi beş bin kişidir. Yararlanan kişilerin nüfusa oranı göz önüne alındığında ise Ankara nüfusunun iki buçuk mislinin halkevlerinden yararlandığı görülmektedir¹⁵³.

CHP'nin Beşinci Kurultay yılı olan 1939'da toplumda daha geniş halk kitesine ulaşılabilmesi için önemli bir adım daha atılmıştır. Nüfusu az olan kasaba ve köylerde halk odalarının açılması kararlaştırıldı. Hızla çoğalan halkodaları sayısı 1950 yılına gelindiğinde 4322' ye ulaşmıştı.

Her geçen yıl halkevlerinin çoğalmalarına paralel üye sayısı da artış gösteriyordu. 1932 Yılında açılan 34 halkevinde üye sayısı 2.000'i bayan olmak üzere 31000 iken, 1940 yılında 13.500'ü bayan olmak üzere 43.000 kişiye ulaşmıştı. Üstelik köylerde bulunan halkodaları da bu sayıya dahil edildiğinde toplam üye sayısı 157.000'e yaklaşıyordu. Bu sayının toplam nüfusa oranı göz önüne alındığında ise örgütlenmenin toplum içindeki etkisi ortaya çıkıyordu.

Halkevlerinin 1932-1940 yıllarında göstermiş oldukları çalışmaların bazılarının sayısal olarak değerleri şöyledir:

¹⁵² N. Kansu, *a.g.m.*, s. 214.

¹⁵³ Recep Peker'in Yeni Halkevlerini Açma Nutku, **Ülkü**, Sayı: 37 (1936), s.1-2

Çalışma Alanı	1932 Yılı	1940 Yılı
Konferans	900	9.506
Temsil	800	2.619
Konser	450	1.150
Film Gösterisi	-	1.950
Açılan Sergi	80	447
Okunan Kitap	59.444	453.176
Okuyanlar	149.949	2.557.853
Köy Halkodası	400	1.900
Kursiyerler	900	48.000

Her halkevi çalışma programını kendisi belirleyerek uyguluyordu. Bu özerk yapı halkevlerinin önemli bir çalışma performansı göstermelerine yol açmıştı. Ancak bazı halkevleri için bu özerk yapı başarısızlığa neden oluyordu. Hatta tam bir faaliyet içine giremeyen halkevleri dahi vardı¹⁵⁴.

Toplum üzerindeki etkisi en üst düzeyde olması için çabalar çok yönlü ele alınmıştı. Binaların mimarisine dahi önem veriliyordu. Niteliklerinin artırılması için standart binaların yapımı hedeflendi. Buna yönelik olarak Parti Genel Sekreterliğince bizzat yerinde görmek şartıyla standart üç farklı mimari proje hazırlandı¹⁵⁵. Ayrıca CHP Genel Sekreterliği bünyesinde bir Müşavirlik Mimarlık Bürosu kuruldu. Projelerin bu büro tarafından hazırlanması halkevi bayındırlık hizmetlerinin merkezden takip edilebilme olanağını sağlamıştı¹⁵⁶. Bütün bu çalışmalar, halkevlerinin toplum üzerinde etkisini artırmak için gösterilen çabayı yansıtıyordu.

III.11. Tek Parti Döneminde Halkevleri Hakkında Değerlendirme

Halkevlerinin kuruluşundan 3 yıl sonra 09 Mayıs 1935 tarihinde toplanan Cumhuriyet Halk Partisi Dördüncü Büyük Kurultayı'nda Genel Sekreter Recep Peker,

¹⁵⁴ N. Kansu, *a.g.m.*, s.213.

¹⁵⁵ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940 Çalışmaları**, s. 27.

¹⁵⁶ **CHP Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942)**, Ankara 1942, s.19.

Türkiye Cumhuriyeti'nin parti devleti olduğunu açıkladı. Parti, parti örgütünü birbirini tamamlayan bir birlik olarak kabul ediliyordu¹⁵⁷. Gerçekte, Cumhuriyetin kuruluşundan beri siyasal alanda tek örgüt olan CHP ile Devlet-Hükümet örgütü fiilen birleştirilmişti. Buna göre parti ile Hükümet ve devlet arasında bir ayrım yoktu. Parti devletti. Bu nedenle partinin il yöneticileri aynı zamanda ilin valileri idi ve nerede ise bütün devlet memurları CHP üyesiydi¹⁵⁸. Daha sonra 1937'de CHP'nin Altı Okunun anayasaya girmesi ile parti ilkeleri aynı zamanda devletin temel ilkeleri haline geldi¹⁵⁹.

Partiyi ülkede tek otorite yapan bu yapı, 1946 yılına kadar sürdü. Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı seçilen İnönü, yapılan tüzük değişikliği ile "Milli Şef ve Değişmez Genel Başkan" ilan edildi. Bu tarihten sonra ki dönemde devlet idaresinde bürokrasinin ağırlığı arttı ve tek parti idaresi kuvvetlendi. "1938"den sonra bürokrat zihniyetli küçük bir grup iktidarı ele geçirerek memleketteki bütün faaliyetleri kendi sıkı kontrolü altına aldı¹⁶⁰. Savaş başlayıp, Türkiye gerekli tedbirleri almak zorunda kalınca bu kontrol daha da arttı. Öte yandan savaş yıllarında devletin kendi memurlarını koruyabilmek için gösterdiği gayret, memurlara ayrıcalık yaratıyor; memur ile halkı, dolayısıyla devlet ile halkı birbirinden ayırıyordu¹⁶¹. Savaş nedeniyle halkın çektiği yoksulluk, bu ayrıcalıklar ve kontrol ile birleşince insanlarda tepkiye yol açıyordu.

Tek parti dönemi, Halkevlerinin çalışmalarını en etkin sürdürdükleri yıllardı. Parti, Halkevleri üzerinde etkin bir kontrol uyguluyor ve yalnızca genelgede belirtilen etkinlikleri gerçekleştirmelerine izin veriyordu. Partiden ve ulusal bütçeden gelen kaynaklarla Halkevleri hızla çoğaldı ve etkinliklerini sıkıntı çekmeden gerçekleştirdi. Önce daha sınırlı amaçlar için hazırlanmış olan Halkevleri toplumun

---

¹⁵⁷ Cemil Koçak, *Siyasi Tarih (1923-1950)*, **Çağdaş Türkiye**, İstanbul 1995, s.115

¹⁵⁸ Feroz Ahmet, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, İstanbul 1994, s.15

¹⁵⁹ C. Koçak, *a.g.m.*, s.115

¹⁶⁰ Tamer Timur, *a.g.e.*, s.176 (Alıntı:Ulus Gazetesi (Başyazı), 4 Temmuz 1946

¹⁶¹ Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, Ankara 1990, s.23

yapısına ve yöresel ihtiyaçlarına göre daha geniş amaçlara yönelmek zorunda kaldılar. Bu dönemde İnönü Milli Şef konumu ile parti içindeki rolünü etkinleştirirken aynı zamanda valilerin örgütlenmelerdeki başkanlık konumlarını ve halkevleri üzerindeki dolaysız kontrolleri ellerinden alarak partiyi devletten ayırdı. İnönü, insanlar arasında sanatın, eğitimin ve kültürün yayılması konusunda demokratik fikirlere sahip görünüyordu.

Halkevlerine büyük ilgi gösteren İnönü, onları politik aşılama aygıtlarından çok eğitim araçları olarak düşünüyordu¹⁶². Oysa Halkevlerinin ilk kurulduğu yıllarda, Dr. Cevdet Nasuhi, *Ülkü Dergisi*'nde yayınlanan "Halkevinin Çatısı Altında" isimli yazısında; "Bize Halkevlerini kuruverenler, burası Türk insanının olacak, insan cemiyetlerinde insan dimağı üzerinde işlemek suretiyle canlandırılan iç yaşayış da bir "ekim"dir"¹⁶³ demişti. Bu da, kuruluş döneminde Halkevlerinin öncelikli amacını insanları belli bir yönden aşılama; belli bir ideoloji doğrultusunda yetiştirme olduğunu açıkça gösteriyordu. 1940'larda bu misyonun yavaş yavaş değiştiği görülüyor.

Metin Toker, "DP'nin Altın Yılları" adlı kitabında Halkevlerini şöyle anlatır: "Halkevleri 1940'ların ortalarına kadar çok yararlı işler yaptılar. Denilebilir ki, yeni toplumun nabzı oralarda attı. Halkevleri özellikle Anadolu'da Atatürkçü sosyal yaşamın öncülüğünü üstlendiler. Kadınlar ve erkekler oralarda birlikte olmayı öğrendiler. Yaygın "erkek erkeğe kahvehanelere karşı Halkevlerinin gazinoları, mahfeleri yeni bir görüntü getirdi. Bu görüntü yavaş yavaş dışarıya da taşmaya başladı. Türkiye'nin birçok, özellikle tiyatro sanatçısı, sporcusu oralarda yetişti. Taşrada öncülüğü genellikle memurlar yaptılar. Halk, hele gençler onlara katılmakta gecikmediler. Halkevleri her yerde bir canlılık örneği idi"¹⁶⁴.

Halkevleri özellikle sosyal içerikli etkinlikleri ile devletin erişemediği yerlere erişiyordu; sel, deprem gibi doğal afetlerde halkın yanında yer alarak yardım

¹⁶² K. Karpat, *a.g.m.*, s.61-62

¹⁶³ Cevdet Nasuhi, "Halkevleri Çatısı Altında" *Ülkü Dergisi Seçmeler (1933-1941)*, s.101

¹⁶⁴ Metin Toker, *DP'nin Altın Yılları*, Ankara 1993, s.132

elini uzatıyordu. Siyasi açıdan ise Halk evleri büyük önem taşıyordu, Partiye bilinçli insan yetiştirme merkezleri olarak görülüyordu. İnönü, 6 Mart 1939 tarihinde Beyazıt'taki Üniversitede öğrencilerine hitaben yaptığı konuşmada Halkevlerine şu misyonu yüklüyordu¹⁶⁵.

“CHP şimdiden memleketin bütün menfaatlerini ve bütün evlatlarını kucaklayan bir siyasi aile haline gelmiştir. Vatandaşlar büyük partinin teşkilatı içinde her türlü hizmet ve inkişaf imkânı bulmaktadırlar. Partinin bu mahiyeti istikbalde daha ziyade kendini gösterecektir. Evvela, Halkevlerinde memleketin içtimai ve kültürel sahalarında, memlekete hizmet için istidatlı vatandaşlardan geniş mikyasta hizmet isteyeceğiz. Sonra parti teşkilatında, memleketin siyasi terbiyesi ve inkişafı için vatandaşlarınız geniş hizmet sahaları bulacaktır. Diyebilirim ki, gelecek intihaplardaki mebus namzetleri Halkevlerinin ve partinin dört senelik faaliyeti esnasında kendi kendilerini kolaylıkla üstlenmiş olacaklardır. Vatandaşlarım bilirler ki, bir siyasi partinin yüksek idaresi tarafından müntahiplere namzet gösterilmesi tabii bir şeydir. Bizim ananemiz de böyledir.”

Bu sözlerden, Partide görev alabilmek için önce Halkevlerinde çalışıp kendini göstermek gerektiği anlaşılıyordu. Yani Halkevleri ile Parti arasında çok yakın organik bir bağ vardır.

1940'lı yılların ortalarında şube sayısının binleri bulması bir yandan etkinliklere yurt düzeyinde yaygınlık kazandırırken, bir yandan da bazı Halkevlerindeki çalışmaların konumunu değiştirmiştir. Eski halkevleri öncü olmak özelliklerini yitirmiş; kanıksanmaya, eski önemlerini yitirmeye başlamıştır¹⁶⁶.

Çok partili döneme geçiş yılı olan 1946 yılından 1951'e kadar sürede Halkevleri çok sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Çok partili döneme geçişle birlikte Halkevlerinin konumu özellikle muhalefet ve muhalif basın tarafından sürekli sorgulanmış ve ağır eleştirilere uğramıştır. Halkevlerinin bir siyasal partiye bağlı

---

¹⁶⁵ M. Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, s.17

¹⁶⁶ A. Çeçen, *a.g.e.*, s.210

kuruluşlar olması, tek parti döneminde sorun yaratmazken, çok partili dönemde Halkevlerinin giderek günlük siyaset içinde yer almaları tartışmalara yol açıyordu. CHP'nin seçim konuşmalarının ve bazı kurultayların Halkevlerinde yapılması, Halkevi başkanlarının CHP'ye bağlılıklarını bildirmeleri, parti ile Halkevlerinin iç içe olduğunu gösteriyordu; ama bütçeleri partiden ve ulusal bütçeden sağlanıyordu.

Bu durum Tek parti döneminde bir çelişki yaratmıyordu. Ama çok partili bir rejimde, bir siyasal partinin yan kuruluşlarının devletten kaynak sağlaması tepkilere yol açan bir durumdu. Bu tema Halkevlerinin kapatıldığı yıl olan 1951 yılına kadar DP ve DP yanlısı basın tarafından büyük bir başarıyla işlenmiş ve sonunda Halkevlerinin kapatılması amacına erişilmiştir.

Bu dönemde Halkevlerinin toplum içindeki konumu da değişmiş ve CHP'ye bağlandıkları sorun yaratmaya başlamıştır. Diğer partilere üye olan vatandaşlar Halkevlerine gitmekten çekinir duruma gelmişlerdir.

Bu gelişmelerle birlikte devlet yönetimi Halkevlerinden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamış, yapılan etkinliklerde gözle görülür bir azalma meydana gelmiştir. Ayrıca, bütçenin kısılması ile Halkevlerinde bir kaynak sıkıntısı oluşunca, Halkevlerinin bazı etkinliklerde halktan ücret alabileceği yönünde bir açıklama yapılmıştır¹⁶⁷.

CHP'de Halkevlerinin parti merkezlerinden çok halkın genel kullanımına açık kültür merkezleri olduğunu vurguluyordu¹⁶⁸. Halkevlerinin ileride daha büyük sorunlar yaratacağı ve bu konuda bir şeyler yapmak gerektiği, aslında çok partili dönemin başında anlaşılmıştır.

---

¹⁶⁷ **CHP Kuruluşunun 16.Yıldönümünde Halkevleri**, Ankara 1948, s.6

¹⁶⁸ Stanford J.Shaw; Shaw, Ezel Kural, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye** C. II, İstanbul 1983, s.477

Halkevlerinin çok partili rejimin gereklerine uydurulması yönündeki ilk girişim, 1947 yılında başlamıştır. 1947 yılında toplanan CHP Kurultayı, Halkevleri ve Halkodalarının durumunu incelemek ve bundan sonra nasıl ve ne biçimde çalışacaklarını belirlemek üzere yeni bir komisyon kurmuştur.

Komisyon hazırladığı raporda Halkevlerinin hukuksal yapısının ve statüsünün, yeni girilen siyasal dönem nedeniyle yenilenmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir. Bu düşünce daha önce Halkevleri bürosunun raporunda dile getirilmiş; ancak ne yapılması gerektiği konusunda herhangi bir öneri getirilmemiştir.

Kurultay komisyonu da merkez bürosunun görüşmelerine katılmış ve değişen siyasal koşullar ve çok partili demokrasiye geçilmesi karşısında Halkevleri ve Halkodalarına yeni bir yapı kazandırılması gerektiği ve bu kuruluşların partiye bağımlı olmaktan çıkarılarak bağımsız çalışan bir kurum yapısına kavuşturulması gerektiğini savunmuştur. Halkevlerinin en büyük sorununun ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmaması olduğu fark edilmiştir.

Yasal olarak bir kurumun tüzel kişiliğe sahip olabilmesi için Şirket, Dernek ya da Vakıf olması gerekmektedir. Ancak, Halkevleri ticaret amacı taşımadığı için şirket olamaz, derneklerle ilgili yasal düzenlemeler ise Halkevlerinin özgürce gelişimini engelleyebilir. Bu nedenle, Halkevleri için koşulları en uygun statü Medeni Kanun'un benimsediği tesis statüsüdür. Tesis yoluna gidildiğinde Halkevleri hukuksal bir yapı kazanmış olacaktır. Ayrıca Halkevlerinin yönetimi ve denetlenmesi için bazı yeni ilkelerin getirilmesi zorunlu görülmüştür. Bu konudaki görüşler kurultayda benimsenmiş ve halkevlerine tesis statüsü kazandırılması üzerine genel merkezde çalışmalar başlatılmıştır. Ancak Halkevlerinin bağımsız Vakıf durumuna gelmeleri için yapılan çalışmalar ağır işleyen bürokrasi nedeniyle genel seçimler öncesi gerçekleştirilememiştir. Ayrıca tesis kurmak için üniversiteye yapılan başvuru Halkevlerinin bir gelir düzeni olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir¹⁶⁹.

---

¹⁶⁹ A. Çeçen, *a.g.e.*, s.216-217-218

IV. BÖLÜM

ELAZIĞ HALKEVİ

IV.1. Elazığ Halkevinin Yapılışı ve Açılışı

1931 yılında toplanan CHF 3. Büyük Kongresi'nde alınan karar doğrultusunda, ülke genelinde 14 Halkevinin açıldığını biliyoruz. Bu 14 ilden sonra henüz açılış hazırlıkları tamamlanamayan diğer illerdeki halkevleri gelir, bunlarda 17 Haziran 1932'de faaliyete geçmiştir. Halkevlerine her yıl yenileri eklenecek 1951 yılında kapatılıncaya kadar bu sayı artacaktır. Böylece şehirlerdeki halkevlerinin yanına ilçelerdeki de katılacaktır. İllerdeki bu farklı açılış tarihlerine bakılmaksızın, halkevlerinin açılış yıldönümleri bütün halkevlerinde aynı gün eve aynı saatte, aynı tarzdaki programlarla kutlanacaktır¹⁷⁰.

Elazığ Halkevinin 23 Şubat 1934'te açılacak Halkevleri arasında bulunacağı ise, daha bir sene önce tebşir edilmiştir. Bu süreç, Altan Dergisi'nin 1. sayısındaki bir senelik çalışma raporunda şöyle anlatılır: Atalar, aslan yuvasından belli olur derler... Ulusal kültür kaynağı olan halkevimizin, aslan neslin layık olduğu mükemmeliyette hazırlanması için önümüzde bir sene vardı. Ulusal işlerin temiz başarılması için avadanlıkların herhalde en iyilerinden olması gerekti¹⁷¹.

Dönem; Cumhuriyet Merkezinde var edilen ve edilmekte olan güzelliklere yakın ve onların layık oldukları vesait ve eşya ile hazırlanmış bir (Halkevine) sahip olmayı arzuluyordu. Bu isteğe kavuşmak elbette zor olmayacaktı. Yeter ki, en önce, yapılacak yeri ve yapının şekil ve taksimatı, çalışmayı veya çalıştırma avadanlıklarının nelerden ibaret olduğunu bilmek gerekti¹⁷².

¹⁷⁰ N. Karadağ, *a.g.e.*, s. 62-64

¹⁷¹ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 3.

¹⁷² Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 3.

“Halkevi yapısı düşünülürken hatıra Atatürk’ün ebedi timsali geliyor ve bu düşüncelere bir Cumhuriyet Meydanı karışıyordu. Şu halde Halkevi; ortasında Atatürk Heykeli olan Cumhuriyet Meydanı’nın bir kenarını almalı ve Cumhuriyeti kuranın karşısında yetişmeyi ve yetiştirmeyi kuvvetlendiren kaynakla kucaklaşmış bir halde bulunmalıydı.

Şehrin mimarisini de alakalandıran Atatürk Heykeli, Cumhuriyet Meydanı ve Halkevi yapısı için münasip yer bulmakta kolay oldu. Şehrin garp tarafında Malatya Caddesi üzerinde Himaye-i Etfal Cemiyeti’ne ait geniş bir arsa, bunun karşısında mensucat şirketine ait topraklardan, bu ulusal müesseseleri kurmağa kafi yerler ayırmak mümkündü. Bu yerlerden mühim bir kısmının Himaye-i Etfal Cemiyetine ait olması, başka bir bakımdan da faydalı idi. Ulusal kültür kaynağının etrafında bir çocuk bakımevi, bir çocuk oyun yeri, bir çocuk bahçesi vücuda getirilmek suretiyle çok geniş olan ülküye erişmeye çalışmak imkânı da olacaktı.

Birbirinin önüne ve ardına konması mümkün olmayan Cumhuriyet Meydanı, Atatürk’ün Heykeli ve Halkevi yapısının üçüne birden başlamak zarurieti duyuldu ve öyle de yapıldı¹⁷³.”

Böylelikle Halkevinin yeri tespit edilmiş oldu. Yapımı öncelikle bitirilen Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Heykeli’nin ardından, 23 Şubat 1934 Cuma günü Halkevinin açılışı ile Elazığ ikinci tarihi ve sevinçli bir gününü yaşadı. “Halkevinin Elaziz’de açılışı sevinçleri arasında, yapı içinde ayrı bir açma merasiminin yapılması fazla idi. Öğleden sonra gelmeye başlayan ve salonları, koridorları dolduran binlerce halk, esasen can ve gönülden hem yapının ve hem de halkevinin kuruluş ve açılışını kutlamış oluyordu¹⁷⁴.”

Açılışın daha birinci günü ve ilk saatlerinde görüldü ki 24 Metre uzunluğunda ve 12x32 metre genişliğinde olan büyük salon dar olmuştur ve daima da dar görülecektir.

¹⁷³ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 1.

¹⁷⁴ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 1

Halkevimizin Reisi olan Vali Tevfik GÜR'ün bir nutku ile merasime başlandı. Yapıya başlandığı zaman kurulmasına başlanan bando ve orkestra ile temsil grupları programlarında ki vazifelerini yapmak suretiyle esas çalışma hareketlerine esasında başlanmış olduğuna göstermiş oldular¹⁷⁵.

Açılma aşamasında öncelikle talimatnamenin hazırlanması ve şube seçimlerinin yapılması gerekiyordu. Yine bu aşamadan Altan Dergisi'nde şöyle bahsedilir:

Mart-Nisan-Mayıs 1934 Üçer aylık bütçesinin hazırlanmasına başlandı. Şubelerin çalışmaya başlamaları yapıya başlanması kadar kolay olmadı. Çalışma programı demek olan talimatnamelerin hazırlanması için çok düşünüldü. Her şubede hepside makbul fikirler hâsıl oldu. Ankara, İstanbul, İzmir Halkevlerinin şube talimatnameleri getirildi ve onlardan örnek alınarak evimizin şube talimatnameleri hazırlandı. Nisan ayından itibaren noksan kısımların bitirilmesi için harekete geçildi. Muhasebe hususi idareden alınarak evimiz azasından olan muhasebe ve vezne işi de bankaya verildi¹⁷⁶.

Tahmini olarak hazırlanan yıllık bütçeden sonra talimatname doğrultusunda oluşturulan şubelerin faaliyetlerine başlaması ile birlikte, Elazığ Halkevi tam olarak açılış sürecini tamamlamış oldu. Halkevinin açılması ile beraber Başkanlığına da dönemin Elazığ Valisi Tevfik GÜR getirildi. Devam eden süreçte tam dört yıl dört ay Elazığ Halkevi Başkanlığını yapan Tevfik GÜR, Muş iline tayin olması sebebiyle görevini Elazığ Valisi olarak atanan Şefik BİCİOĞLU'na devretti. Şubat 1934'de resmi açılışı yapılan Halkevinde, “memleketin, genci ihtiyarı, bayanı ve bayı, şehirlisi köylüsü, sınıfsız ve imtiyazsız bütün bir sene toplandı, okudu, söyledi, çaldı çağırdı, güldü, eğlendi, dinledi, dinlendi ve bir sene içinde tam 180.000 yurttaş buraya girip çıktı¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 4-5.

¹⁷⁶ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 4-5.

¹⁷⁷ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 2.

Elazığ Halkevi açılmasına rağmen henüz bir yayın organı yoktu. Dönemin iletişim araçları düşünüldüğünde yapılacak yayınların halkı bilinçlendirmede son derece etkili olacağı muhakkaktı. Bu amaçla Halkevinin kuruluşundan tam bir sene sonra; “Halkevi birde fikir yayını ülkü kaynağı olacak bir mecmua çıkarmaya başladı. İşte elinize aldığımız Altan budur. Altan, Elaziz’in istek ve ihtiyaçlarına uygun ve tamamı ile mahalli lüzumlara göre muhitin malı olacaktır. Altan’da ancak Elaziz’in medeni, içtimai, iktisadi, edebi varlıkları yer tutacak ve halkımıza seslenen yazılar bulunacaktır. Memleketimizdeki Halkevleri binaları içinde ikinci derecede birinci olan Halkevi binasını kuran ve muvaffakiyetle bitiren Demir elli ve Çelik iradeli Valimiz Tevfik GÜR’e borçlu bulunduğumuz teşekkürü ve minneti kayt ederken onun değerli namını Elaziz’de ebediyen yad ettirecek eserini hürmetle selamlamalıyız. Altan’da onun eseridir. Bu da yaşayacaktır¹⁷⁸.” Böylelikle Elazığ Halkevi kendi idare heyeti tarafından çıkarılan bir yayın organına sahip oldu.

IV.2. Elazığ Halkevi Şubelerinin Çalışması

Şubelerin çalışma vasıtalarında bilinenlerin hiç birisi geri bırakılmamış hepsi tedarik edilmiştir. Himaye-i Etfal, Hilali Ahmer ve Muallim Teşekkülleri yapı içine alınmış ve mevcut odalardan sekizi komitalara verilmiş ve her oda üstü kristal camlı masalar etajer gömme dolaplar, halı, soba ve deri kaplı koltuk takımları ile döşenmiştir¹⁷⁹. Böylelikle tüm şubelerin rahatlıkla çalışabileceği mekânlar oluşturulmuştur. Şube çalışmaları 2 yılda bir seçilen şube üyeleri vasıtasıyla düzenli olarak yürütülmüştür. Bu seçimlerden 1938 yılında yapılan seçimlere göre şube üyeleri şu şekilde belirlenmiştir:

I- Dil, Tarih, Edebiyat şubesi:

Mevlûd: kütüphane memuru, emekli öğretmen

Talha Tekinkaya: Ortaokul öğretmeni

Cemil Esber: Ortaokul öğretmeni

Ali Alagöz: Ortaokul öğretmeni

Veli Atillâ: Emekli asker.

¹⁷⁸ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 6.

¹⁷⁹ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 7.

II- Ar şubesi:

Osman Öge: Ortaokul sekreteri
 A. Yekta Mardan: Ortaokul öğretmeni
 Süruri Miğal: Cumhuriyet fotoğrafhanesi sahibi

III- Gösteri şubesi:

Nuri Görgöze: İlköğretim sekreteri
 Sami Güner: İlkokul başöğretmeni
 Nevber Yücedağ: İlkokul öğretmeni
 Mevlûd: İlkokul öğretmeni
 Gani Taşkend: İlkokul öğretmeni

IV- Spor şubesi:

İbrahim Akıncı: Emniyet direktörü
 Sıraceddin Ercel: Ortaokul öğretmeni
 Ömer Gürbüz: Memur
 Daniş Çöteli: Memur
 Enis Uluocak: Memur

V- Sosyal Yardım şubesi:

Doktor Hikmet Fırat: Sağlık direktörü
 Dr. Aziz Köksal: Memleket Hastanesi dahili hastalıklar mütehassısı
 Dr. Mecdi: Göz hastalıkları mütehassısı
 Dr. Muhsin Dünder: Memleket Hastanesi başhekimi
 Dr. İsmail Hakkı Gürhan: Akliye mütehassısı

VI- Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesi:

Nuri Ölmez: İlkokul öğretmeni
 Ferid Köksal: İlkokul öğretmeni
 Halide Taner: İlkokul öğretmeni

VII-Kitapsaray ve Yayın şubesi:

Ömer Kemal Ağar: Ortaokul yar direktörü

Naimî Erdem: Baro reisi
 Gafur Sungur: Tüccar
 Nuri Alsancak: Elektrik Şirketi direktörü
 Bahri Turgud Okaygün: Gazete muhabiri

VIII- Köycülük şubesi:

Sabri İnal: Tunceli İdman direktörü
 Ahmed Karakaya: Çiftçi
 Fuat Yersel: Baytar müşaviri
 Şevket Süreyya Ayaç: Kültür müşaviri
 Tevfik Dünder: Ziraat müşaviri

IX- Müze ve Sergi şubesi:

Hurşid Nazlı: Ortaokul direktörü
 Nafi Gecekuşu: Ortaokul Kütüphane memuru
 Merzuka Akyön: Ortaokul öğretmeni
 Müeyyed Doğanay
 Çelebi: Tahsildar¹⁸⁰.

IV.2.1. Güzel Sanatlar Şubesi

Kulak ve göz insanın önemli noktaları olmakla birlikte, bunlara doğrudan hitap edebilecek uluslararası geçerliliği olan kavramlar; resim, musiki, mimari ve heykeltıraşlıktır. Güzel sanatların, insanı rahatlatan, huzur veren ışıklarını halka sunmak isteyen Elazığ Halkevinde güzel sanatlar şubesi de kurulmuştur.

Elazığ Halkevinde musikinin milli ve içtimai hayattaki yeri ve evrensel kıymeti ve yetiştirmenin de bir zaman işi olduğu göz önünde tutularak, daha yapının temelleri atıldığı Mayıs ayında bir bando ile orkestra kurumuna başlanmıştır. Bütün çalışmalarda olduğu gibi bu şubede de talimatnamedeki yasalara uyularak, Elaziz'de

---

¹⁸⁰ Altan Dergisi, Sayı:33-34-35, Yıl: 1938.

bulunmayan sanatkar unsurlar İstanbul'dan getirilmiş ve Elaziz'deki genç yeteneklerle birleşmesi ile iki ay gibi kısa bir zaman içinde bando faaliyete geçmiştir. Hatta 1934 Kurban Bayramı'nda bütün şehri dolaşan bando halkı uyandırmış, uykudan uyandırdıkları halkın takdir ve hayretini kazanmıştır.

Elazığ Halkevi'nin orkestrası evrensel musikiyi halka tanıtmak ve halkın musiki zevkini artırmak için her Cuma konserler tertip etmiş, bir taraftan da halk arasında ve köylerde söylenen milli türkülerin notalarını ve sözlerini ve milli oyunların tarz ve ahengini tespitte çalışmış, halkın hassasiyetini anlamak için yerli bir ruh doğrultusunda muhakkak yerli şive kullanılmıştır¹⁸¹.

Kurulduğu ilk aşamada güzel sanatlar şubesinde, “1 avukat, 3 doktor, 14 muallim, 4 tüccar, 14 işçi, 9 çiftçi ve diğerlerinin de katılımıyla toplam 132 kişi” görev almıştır. Yine bu şube kurulduğu ilk yıl içerisinde, konser, balo, müsamere, nişan ve çaydan oluşan toplam 41 etkinlik düzenlemiş ve bu etkinlikleri 11.070 vatandaşımızın izlemesi sağlanmıştır¹⁸².

Devam eden süreçte Halkevi'nin ikinci yılı olan 1935 yılının Mart – Nisan – Mayıs aylarını kapsayan üç aylık faaliyet raporuna göre anılan şube bünyesinde;

- 1- Orkestra, akordiyon ve çello ile takviye edildi.
- 2- Her Cuma günü saat 16.00'dan 20.00'ye kadar devam etmek üzere 16 konser verildi.
- 3- Orkestra elemanları 22 defa hususi provalar yaptı.
- 4- Orkestra birisi Ergani ve birisi Maden'de olmak üzere 3 baloya iştirak etti.
- 5- Bando, talebe yetiştirme çalışmalarına devam etti.
- 6- Resim ve mimari mecmualarına abone olunmasına ve bütün köyler ile kasabalar için kabul edilebilecek ev resimleri ve planları hazırlanmaya başlandı.

---

¹⁸¹ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 7.

¹⁸² Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 8.

- 7- Her gün akşamları (Halkevi hoparlörü vasıtasıyla) bütün şehir üzerinde orkestra, radyo ve gramafon neşriyatına başlandı¹⁸³.

1937 yılı faaliyet raporuna göre ise söz konusu şube bünyesinde 1. devrede 12, 2. devrede 48 toplantı yapılmış ve 1. devrede 25 konser verilerek 4 baloya iştirak edilmiş ve bu faaliyetleri 4.455 kişi takip etmiştir. 2. devrede ise 37 konser verilmiş 3 baloya iştirak edilmiş ve bu faaliyetleri 19.130 kişi takip etmiştir. Ayrıca, Elazığ'ın milli oyunlarından "Üç Ayak" oyununa ait ve notaya alınan 38 yerli havalar bastırılmış ve dağıtılmıştır. Verilen bu rakamlara müsamerelere ve çaylara yapılan katılım sayıları dahil değildir¹⁸⁴.

IV.2.2. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Bir kütüphanenin bir okuma odasının bir halkevine hatta bir şehre, bir köye bile, buğday yeri ve harman yeri kadar lüzumlu olduğu muhakkaktır. Bunun içindir ki her yeni kurulan halkevinin ilk teessüs eden şubelerinden birinin bu şube olmasına ayrıca ehemmiyet verilmektedir. Her halkevinin bir kütüphanesi, bir – iki okuma odası, bir – iki neşriyatı vardır. Edebi eserlerden, zirai ve sıhhi nasihatlere, şehir planlarından psikolojik ve sosyolojik çalışmalara kadar pek çok mevzuda halka doğru bilgiler verecek broşürler hemen her halkevi tarafından basılmıştır. Elazığ Halkevi ile ilgili olarak kaynak yönünden ağırlıklı olarak kullandığımız Altan Dergisi de bu şube faaliyetleri dahilinde yayınlanmıştır.

Elazığ Halkevinin o dönemde en sevilen bir tarafı da kütüphanesidir. Özellikle şehir gençliğinin irfanına hizmet eden kütüphane, kristal masaları, rahat koltukları ve zengin olmaya doğru giden kitapları ile başlı başına bir kültür varlığı görüntüsü çizmektedir.

¹⁸³ Altan Dergisi, , Sayı: 2, Yıl: 1935, s. 3.

¹⁸⁴ Altan Dergisi, , Sayı: 26, Yıl: 1937, s. 23.

Kütüphanenin hususi bir memuru ve mücellitlik yapan bir hademesi vardır, gece ve gündüz açıktır. Kütüphanenin 1 avukat, 3 doktor, 40 muallim, 22 tüccar, 30 işçi, 5 çiftçi ve diğerleri ile birlikte 2'si kadın olmak üzere toplam 162 kayıtlı üyesi vardır¹⁸⁵.”

Kütüphanedeki mevcut kitapların ilgi alanları ve sayıları da şöyledir:

Din Kitapları	42
Tarih Coğrafya	551
Lisan Edebiyatı	226
Roman Hikaye	127
Felsefe Terbiye	269
Tabii İlimler	212
Hukuk İktisat	112
Riyaziye	38
Tıbbı	86
Güzel Sanatlar	15
Mütenevvi	115
Lügatler	25
Askeri Eserler	46
Mecmualar	868
Yabancı Dillerde	150
Toplam	2488 kitap.

Kütüphaneden yararlananların da ilgi alanlarına göre yaygınlık gösterdiği görülmektedir. Kütüphanenin 1045 talebe, 485 muallim, 284 memur, 140 asker, 62 doktor, 91 avukat, 6 dişi, 43 işçi, 891 sair okuyucusu vardır¹⁸⁶.

Her ne kadar kitap ve okuyucu sayısı düşük gibi görünse de, bu rakamların şubenin kurulduğu ilk yıla ait olduğu düşünüldüğünde, Halkevinin şehrin eğitim seviyesini yükseltmedeki payının ne denli büyük olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁸⁵ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 8.

¹⁸⁶ Altan Dergisi, , Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 9.

1937 yılı Mart – Nisan – Mayıs faaliyet raporuna göre kütüphanedeki kitap sayısı 98 adet artırılmış, Altan mecmuasının üç aylık nüshalar halinde çıkarılması sağlanmış ve bu üç ay içerisinde 2005 okuyucunun kütüphaneden yararlandığı görülmüştür¹⁸⁷. 1937 yılı çalışma raporuna göre ise 1. devrede 15, 2. devrede 11 toplantı yapılmış, kitap adedi 4.948'e çıkarılarak 4.713 okuyucunun istifade etmesi sağlanmıştır. Ayrıca Altan mecmuası her ay çıkarılmakla beraber, Elazığ halk türküleri, oyunları, kitabı bastırılarak dağıtılmıştır¹⁸⁸.

Halkevi'nin faaliyette olduğu dönemde bu şube tarafından toplam 10 adet yayın neşredilmiştir. Bunlar; Elaziz Halkevi (Elazığ Halkevi ile ilgili resimler yer almaktadır.)¹⁸⁹, Cumhuriyet Devrinde Elaziz İl ve İlçelerinde Kültürel ve Bayındırlık İşleri (Elazığ'daki bayındırlık alanında yapılan resimler yer almıştır.)¹⁹⁰, Üç Ayak – Revü – Müzik – Oyun – Söz (Üç ayak oyunu revü haline getirilmiştir.)¹⁹¹, Elaziz Halk Türküleri ve Oyunları (Elazığ'a ait oyunları notaları ile birlikte verilmiştir.)¹⁹², Elaziz Halkevi İç İdaresi Talimatnamesi (Elazığ Halkevi iç idare talimatnamesidir. Bu talimatname ile halkevi ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.)¹⁹³, Tunceli – Dersim Halk Türküleri ve Pentatonik (Tunceli halk türküleri derlenmiştir.)¹⁹⁴, Halkımıza Miras İşlerini Öğretir – Miras Kimlere Nasıl ve Kimlere Dağıtılır? (Avukat Naimi Erdem tarafından kaleme alınmıştır. Miras işleri ile ilgili bilgiler yer almıştır.)¹⁹⁵, Hukuk ve Ceza Davaları Nasıl Açılır? (M. Aşir Aksu tarafından kaleme alınmıştır.)¹⁹⁶, İnkılap

¹⁸⁷ Altan Dergisi, , Sayı: 2, Yıl: 1935, s. 4.

¹⁸⁸ Altan Dergisi, , Sayı: 26, Yıl: 1937, s. 24.

¹⁸⁹ Elaziz Halkevi 1935, Ay Matbaası, 1935.

¹⁹⁰ Cumhuriyet Devrinde Elaziz İl ve İlçelerinde Kültürel ve Bayındırlık İşleri, Ay Matbaası 1935

¹⁹¹ Üç Ayak – Revü – Müzik – Oyun – Söz, Ay Matbaası 1936.

¹⁹² Elaziz Halk Türküleri ve Oyunları, Ay Matbaası 1936.

¹⁹³ Elaziz Halkevi İç İdaresi Talimatnamesi, Ülkü Matbaası 1937.

¹⁹⁴ Tunceli – Dersim Halk Türküleri ve Pentatonik , Ay Matbaası 1937

¹⁹⁵ Naimi Erdem, Halkımıza Miras İşlerini Öğretir – Miras Kimlere Nasıl ve Kimlere Dağıtılır?, Ülkü Matbaası 1937.

¹⁹⁶ M. Aşir Aksu, Hukuk ve Ceza Davaları Nasıl Açılır?, Ülkü Matbaası 1937.

Tarihi (Kemal Ağar tarafından kaleme alınmıştır.)¹⁹⁷ ve Elaziz Bakır Madeni Kazası Halk Türküleri (Bakır madeni türküleri bu kitapta toplanmıştır.)¹⁹⁸.

IV.2.3. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Okuma – yazmayı bilip öğrenmeyi halkın ayağına kadar götürmek, halka bu nimeti sunmak, bu medeniyet suyundan içmenin zevkini onda uyandırmak ödevini halkevleri üzerlerine almıştır. Oluşturulan halk dershaneleri ve kurslar Şubesinin temelleri bu duygularla atılmış ve bu yöndeki çalışmalara hız verilmiştir. Dönemin Türkiye’sini dşndğmzde, tüm ülkede olduğu gibi Elazığ’da da okuma çağına yeni girenlerin dışında, Şimdiye kadar hiç okutulmamış vatandaşların olduğu da muhakkaktı. Bu itibarla Halkevinin faal Şubelerinden birisi de halk dershaneleri ve kurslar Őubesidir.

Bu Şube alışmaları,

1- Halk Dershaneleri

2- Kurslar

3- Mesleki Toplantılar olmak üzere 3 bölüme ayrılmıştır.

Şubenin 1 avukat, 9 doktor, 57 muallim, 21 tüccar, 22 işçi, 15 ifti ve diğerleri ile birlikte 11’i kadın, 257’si erkek olmak üzere toplam 268 yesi vardır¹⁹⁹.

Kurslar Şubesi organizesinde; dil kursu, yabancı dil kursu, okuma yazma kursu ve mesleki toplantı ve kursların yanı sıra, dönemin sosyal hayatını ilgilendiren eğitici kurslar da verilmekteydi.

Bunlardan; Hava ve zehirli gaz tehlikesinden korunma kursu, 21 Haziran 1937 Pazartesi günü Halkevi’nin Dördüncü Umumi Müfettiş Korgeneral Muhterem Alpdoğan tarafından açılmıştır. Sayın Alpdoğan, çok zli sözlerle bu kursu atıktan

¹⁹⁷ Kemal Ağar, **İnkılap Tarihi**, lk Matbaası 1937.

¹⁹⁸ **Elaziz Bakır Madeni Kazası Halk Türküleri**, Ay Matbaası 1937.

¹⁹⁹ **Altan Dergisi**, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 9.

sonra hava müdafaasının değeri üzerinde durmuş ve sözü son Dersim hadisesine intikal ettirerek, buranın en eski devirlerden beri bir Türk yurdu olduğunu, köy, şehir, dere ve dağ adları ile konuşulan kelimelerin en aşağı 4/3'nü öz Türkçe kelimeleri ihtiva ettiğini açık bir şekilde ortaya koymuş ve kurs müdavimlerine düşen vazifeyi belirtmiştir. 8 Temmuz'da kursa devam edenlerin imtihanları yapılmış ve muvaffak olanlara belgeler verilmiştir. Kursun kapanışını da General Abdullah Alpdoğan yapmıştır²⁰⁰.

1935 yılının Mart – Nisan – Mayıs ayları faaliyet raporuna göre:

-Halk dershanelerinin kışlık çalışması Mart 20'de bitti. (A) dershanesinden 33 kişi (B) dershanesine geçti. (B) dershanesinden 45 kişi vesika alarak çıktı.

-Nisan ve Mayıs aylarında bu komite muallimler için konferanslar hazırladı. 12 mesleki konferans verildi ve 10 mesleki toplantı yapıldı. Bu toplantılarda okunan meslek kitapları izah ve istizah olunarak konuşmalar yapıldı.

-8 talebelik Fransızca kursu devam etmektedir²⁰¹.

1937 yılında ise; 19 toplantı yapılmış, geçen kış halk dershaneleri talebesinin 24 tanesi şahadetname almış, 52 talebeye riyaziye, 48 talebeye Fransızca dersi verilmiş ve 120 yurttaşa okuma yazma öğretilmiştir²⁰².

Yine Altan Dergisi 33 – 34 – 35. sayılarında bildirildiğine göre “biri bayan 18 kişi Almanca dershanesine, 40 kişi Fransızca dershanesine ve 12 kişi de İngilizce dershanesine devam etmiştir²⁰³.”

Ayrıca, 1938 Nisan ayı boyunca her Çarşamba günü Elazığ Halkevi'nde saat 15.30'dan 16.30'a kadar Muhakim Ş. Müdürü Muv. Necmi Örgü tarafından Kanunu Medenî bakımından çocuk konulu, 4. Umumi Müfettişlik Ziraat Müş. Tevfik Dünder tarafından Ziraatta Kuraklık meselesi konulu, 4. U. Mf. Kur. Bnb. Neşet Torun tarafından Muaşeret adabı ve hayat bilgisi konulu ve Elazığ Veterineri Şükrü

²⁰⁰ Altan Dergisi, Sayı: 26, Yıl: 1937, s.11

²⁰¹ Altan Dergisi, Sayı: 2, Yıl: 1935, s. 10

²⁰² Altan Dergisi, Sayı: 26, Yıl: 1937, s. 14

²⁰³ Altan Dergisi, Sayı: 33, 34 , 35, Yıl: 1937, 1938, , s. 45

Dirimci tarafından Etlere insanlara geçen hastalıklar konulu konferanslar verilmiştir²⁰⁴.

IV.2.4. Müze ve Sergi Şubesi

Kaybolmaya yüz tutan milli etnografya belgelerini arayıp toplayan, mahalli müzeler kurulmasına çalışan, kurulmuş olanların da zenginleşmesi için çalışan müze kolları, hemen her halkevinde önemli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Halkevleri, eski eserlerin kıymetinin bilinmesi ve korunmasının medenilik şartlarından olduğu öğretilisini vermektedir. Elazığ Halkevi Müze ve Sergi Şubesi'nin 5 muallim, 57 tüccar, 45 işçi, 14 çiftçi ve diğerkleri ile birlikte 18'i kadın olmak üzere toplam 153 üyesi bulunmaktadır. Diğerk şubeler gibi etkin olarak faaliyet gösteren bu şube de ilk yıl olmasına rağmen çeşitli dikiş kursları, okuma yazma kursları ve yerli malları sergisi gibi etkinlikler vasıtasıyla 3.980 kişiye hizmet etmiştir²⁰⁵.

Şube alışmaları kapsamında zaman zaman Türk kadınının dikiş ve biçkideki kabiliyetlerini artırmak için çeşitli sergiler açılır ve çok güzel işler teşhir edilirdi. "Halkevi'nde Nisan'ın 4. Pazar günü bir sergi açıldı. Dikiş, hesap işlerine, oyalara, boyalara, makine, şapka ve içek işlerine varıncaya kadar her şey vardı. İşler, güzel ve temiz bir zevkle yapıldığı gibi aynı özenle sergilenirdi. 11.04.1937 Pazar günü saat 11.00'de Bayan İffet Merzuka, Kültür Müşaviri Süreyya, Ortaokul Resim Muallimi Kenan, Halkevi Müze ve Sergi Komisyonu Başkanı Mustafa Arpacı'dan mürekkep jüri heyeti toplanmış ve başarılı olanları tespit etmiştir. Şapka ve çiçekten Neriman, yünden Ruhsude ve Melahat birinciliği almışlardır. Diğerk işlerden birinci seçilmemiştir. Makine işinden çay takımını yapan Ortaokul Tarih Muallimi Ömer Kemal eşi Remziye, oya işinden Zehra, hesap işlerinden Remziye, el işlerinden ortaokul dikiş öğretmeni Adalet Nazlı ikinciliği kazanmışlardır. Derece alanlara münasip ödüller verilmiştir²⁰⁶."

²⁰⁴ **Ülkü Gazetesi**, Nisan 1938, s. 179

²⁰⁵ **Altan Dergisi**, Sayı: 1, Yıl: 1935, s.10

²⁰⁶ **Altan Dergisi**, Sayı: 25, Yıl: 1937, s. 11

1937 yılı faaliyet raporuna göre şube bünyesinde 15 toplantı yapılmış, okullar tarafından açılan 14 sergiyi 13.210 kişi, 2 dikiş sergisini 2.505 kişi ve sıhhi müzeyi 72.350 kişi ziyaret etmiştir²⁰⁷.

IV.2.5. Spor Şubesi

Sporu memleketin kültür fizik davası olarak ele almak, ulusal spor meselesini ortaya koymak, Türk gençliğinde ve Türk halkında spora ve beden hareketlerine sevgi ve ilgi uyandırmak, sporu ananeleştirmek, kitle hareketi yapmak, spor şubesinin gerçekleştirmeyi arzu ettiği en büyük gayelerdi. Halkevleri spor şubeleri, Türk Spor Kurumu'yla el ele vererek, kuruma girmiş veya girmemiş spor kulüplerinin, gelişme, ilerleme ve yayılmasında ön ayak olmuşlardır. Hiç kulüp bulunmayan yerlerde kulüp kurmuşlar ve bölge insanının bu noktadaki ihtiyacının giderilmesine çalışmışlardır.

Elazığ'da da Halkevinin kurulmasından evvel spor çalışmaları yoktu. Halkevinin yapısına başlandıktan sonra öncelikle Atlı Spor ve Futbol kulüpleri teşkil edildi. Atlı Spor bilhassa Cirit oyunlarını pek ileri götürdü. Halkevinin bahçesinde 4 voleybol, 1 tenis, 1 basketbol sahası yapıldı. Bu alanlarda 3 avukat, 2 doktor, 50 muallim, 95 işçi, 10 çiftçi ve diğerleri ile birlikte 14'i kadın olmak üzere toplam 196 kişi faaliyetlere katılmıştı²⁰⁸.

1935 yılı üç aylık faaliyet raporuna göre, "10 hafta cirit oyunlarına devam olunarak mevsim dolayısıyla sonbahara kadar tatil olundu. Futbol, voleybol egzersizlerine devam edildi²⁰⁹." İlerleyen yıllarda spor şubesinin fazla bir etkinliği olmamış, çeşitli spor sahaları projeleri hazırlanmasına rağmen önemli sportif başarılarla ulaşılamamıştır. Zaman zaman Altan Dergisi'nde spor ile ilgili makalelere yer verilmiş, 19 Mayıs ve 23 Nisan Bayramlarında yapılan spor faaliyetleri de yine bu dergide neşredilmiştir.

---

²⁰⁷ Altan Dergisi, Sayı: 25, Yıl: 1937, s. 14.

²⁰⁸ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 13.

²⁰⁹ Altan Dergisi, Sayı: 2, Yıl: 193, s. 14.

IV.2.6. Temsil Şubesi

Taşra halkı temsili, genelde müsamere olarak anlar. Müsamere - Ulusal gelişme için önemli vasıta olduğu kadar halkın gösterdiği rağbet ile de öne çıkmaktadır. Her müsamerede salonun haddinden fazla dolması ve binnetice kapılarda polis kullanılması ve arada sırada kalabalıktan kapı camlarının kırılması gibi, şeklen hoş olmasa bile keyfiyete dikkati çekici hadiseler halkın ilgisinin göstergeleri olmuştur. Çarşafını ve peçesini halen muhafaza ederek yolda rastladığı erkeğin yanında büzülen yerli kadın, müsamere de yüzü açık ve yabancı erkekle yan yana oturuyor²¹⁰. Yerli kadınların içtimai gelişimleri için müsamereler en güçlü vasıta olarak kabul edilmelidir.

Yine o dönemde temsil şubesinde 2 doktor, 35 muallim, 3 işçi ve diğerleri ile birlikte 9'u kadın olmak üzere toplam 53 kişi faal olarak bulunmaktadır.

1934 yılı üç aylık çalışma raporunda temsil şubesi faaliyetleri şu şekilde anlatılır; “Büyük salonun genel toplantılar dolayısıyla eskitilmekte olduğu görülerek, anfile sabit sandalye ve iyi tertibatlı sahne yapıncaya kadar temsillerin geri bırakılmasında faydalar görülmüş ve üç ay içinde temsil yapılmamıştır. Yeni sahnenin dekorasyonu için çalışılmış, 23 Mart gecesi bir şiir gecesi yapılarak Ülkü Mecmuası'nda neşredilen bütün şiirler okunmuş ve bu etkinliği 550 kişi takip etmiştir²¹¹.” 1937 yılı çalışma raporuna göre ise toplam 62 toplantı olmuş, 74 defa da 10 ayrı piyes oynanmış ve bunları 28.239 kişi seyretmiştir. Yine aynı yıl içerisinde 62 sessiz ve 14 sesli olmak üzere toplam 76 film gösterilmiş, bu filmleri de 43.870 kişi izleme imkânı bulmuştur²¹².

Halkevi temsil şubesi üyelerinin hazırlamış olduğu oyunlar dışında çevre il ve ilçelerin temsil şubesi üyeleri de zaman zaman Elazığ'a gelerek çeşitli oyunlar sergiledikleri görülmektedir.

²¹⁰ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 14.

²¹¹ Altan Dergisi, Sayı: 2, Yıl: 1935, s. 3.

²¹² Altan Dergisi, Sayı: 25, Yıl: 1937, s. 32.

IV.2.7. İctimai Yardım Şubesi

Halkevlerinin kuruluşundaki en büyük manalarından birisi olan sosyal yardım şubesinin, milleti kaynaşmış bir kütle yapmak yolunda, halkın birbirlerinin sevinç ve kederlerine ortak olmalarını telkin etmek, dertlilerin dertleri ile ilgilenmek ve yoksulları korumak gibi bir misyonu üslendiği mutlaklıdır.

Sosyal yardımlar, doğrudan doğruya vatandaşlık duygusunu eseri olmasının yanı sıra, insanların seve seve yaptığı, halk müessesinin düzenlediği halkın kendi kendine yardımını şeklini almıştır. Sosyal Yardım Şubesi, faaliyette bulunduğu bölgede gerçekten yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, sakatlar, dermandan düşmüş ihtiyarlar ve hastalar hakkında, insanların şefkat duygularını uyandırmak ve bu duyguları en yüksek mertebeye çıkarmayı amaç edinmiştir. Bu şubede; “5 doktor, 50 muallim, 64 tüccar, 17 işçi, 9 çiftçi ve diğerleri ile birlikte 18’i kadın olmak üzere toplam 193 kişi vardır²¹³.”

Bu şubenin ilk dönemdeki çalışmalarından bazıları ise;

1- İlkbaharda Kızamık hastalığı zamanında 2 konferans,

2- 1934 Kurban Bayramı’nda şehirden topladığı kurban etlerinin Erzurük, Bizmişin, Hulvenk köylerindeki muhacirlere dağıtılması.

3- Yaz mevsiminde köycüler şubesi ile beraber Hırhirik, Etminik, Mornik, Hüseyinik, Kesrik, Perçenç, Vertetil ve Hoğu köylerine gidilerek 295 hastayı muayene etmiş ve parasız ilaç vermiştir.

4- Elazığ ilk mekteplerinde bulunan 1600 çocuğu umumi muayeneden geçirmiş ve fakir olanlarının tedavisini üzerine almıştır.

---

²¹³ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 14

5- 4000'den fazla muhacirden fakir olanları giydirmek ve yedirmek için yardım tedbirleri almış ve çalışmaya başlamıştır²¹⁴.

1935 yılı üç aylık çalışma raporuna göre şube bünyesinde, halka kötü hastalıkları gösterip öğretmek için Mulajlardan mürekkep bir sıhhi müze yapımına tevessül edilmiş, bir de fakir bir muhacir çocuğu himaye altına alınmıştır²¹⁵. 1937 yılı raporuna göre de; 200 kilo et, 1.200 parça giyim eşyası, 75 fakir talebeye yardım ve halk muayeneleri yapıldığı anlaşılmaktadır²¹⁶.

IV.2.8. Dil ve Edebiyat Tarih Şubesi

Bu şubenin en büyük ödevi, Büyük Önder Atatürk'ün yüce himayelerinde ve O'ndan aldığı ilham ile çalışan Türk Tarih Kurumu'nun incelediği, derinleştirdiği, yaydığı ve her gün yeni belgelerle isabeti beliren tarih tezimize, her üyesinin candan çalışmasıyla, elden geldiği kadar, yeni bir yayıcı, yeni bir malzeme ve delil toplayıcı daha katabilmektir. Akla geldikçe tekrarlanan bir malumat gibi değil her zaman akılda kalan, her an kalpte yeri olan bir iman gibi, milletimizin eksikliğini, büyüklüğünü tanımak ve tanıtmaktır.

Şubede, 3 avukat, 2 doktor, 44 muallim, 28 tüccar, 15 işçi, 30 çiftçi ve diğerleri ile birlikte 4'ü kadın olmak üzere toplam 198 üye görev almıştır²¹⁷." Şube, ilk yıl içerisinde toplam 30 konferans verilmesini sağlanmış ve bu konferansları 1.782 vatandaş takip etmiştir.

1934 yılındaki üç aylık çalışma raporuna göre:

1- Vilayet köy isimlerinin nereden geldiği aranmaya ve gayri Türk olanlara bir Türk ismi koyma çalışmalarına başlandı.

²¹⁴ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 14.

²¹⁵ Altan Dergisi, Sayı: 2, Yıl: 1935, s. 3.

²¹⁶ Altan Dergisi, Sayı: 25, Yıl: 1937, s. 13.

²¹⁷ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 14

2- Konferanslar,

-Zehirli gazlar hakkında Dr. Ahmet tarafından 6 haftada 6 konferans,

-Cumhuriyet Halk Partisi'nin 4. kurultayının tesidi toplantısında orta mektep tarih öğretmenleri Talha ve Cemil ile Dr. Tahsin tarafından verilen 3 konferans,

-Dr. Tahsin tarafından muhtelif sıhhat mevzularından 4 konferans verildi.

3- Günlük ajanslarla muhtelif mevzularda hoparlörle şehir halkına neşriyata başlandı²¹⁸.

1937 yılı çalışma raporuna göre ise:

-1 yılda 51 toplantı ve 60 konferans ve ilmi hasbıhal yapılmış,

-Dil Kurultayı'na Halkevi'ni temsil etmek üzere Maarif Müdürü ve Halkevi Reis Muavini Cemal Atac gönderilmiş,

-Komite Başkanı Cemil İsbir ve Ali Alagöz, Umumi Müfettiş Korgeneral Alpdoğan refakatinde Tunceli'de tarihi ve coğrafi tetkikler yapılmış ve etütler hazırlanmış, Komite Başkanı Cemil İsbir, Palu ilçesinde tarihi tetkikler yapmıştır²¹⁹.

IV.2.9. Köycüler Şubesi

Vatandaşlarının dörtte üçü köylü olan bir memlekette, Halkevinin bu şubesinin vazifesi pek mühim ve ağır olmuştur. Fakat bizim kültürümüzde köylü sınıfı,

²¹⁸ Altan Dergisi, Sayı: 2, Yıl: 1935, s. 5.

²¹⁹ Altan Dergisi, Sayı: 25, Yıl: 1937, s. 12.

işçi sınıfı, burjuva sınıfı gibi sınıflar yoktur. Türk Milleti, Türk vatani gibi birdir. Halkevlerinin köycülük şubesinin gayesi, sosyal olarak yükseltilmesi gereken önemli bir kısım halkın tabi olduğu hayat şartlarını düzeltmek ve geliştirmek olmuştur.

Köycüler şubesinde 6 avukat, 5 muallim, 31 tüccar, 53 çiftçi ve diğerleri ile birlikte 21'i kadın olmak üzere toplam 357 üyesi mevcuttur²²⁰.

1934 yazında içtimai yardım şubesi ile birlikte 8 köye gidilmiş, tetkikat ve telkinatta bulunulmuştur.”²²¹. Halkevi'nin en az diğer şubeleri kadar önemli bir sorumluluğu olan köycüler şubesinin, Altan Dergisi'nde neşredilen faaliyet raporları incelendiğinde, kayda değer bir çalışma yapamadığı ve gelişme gösteremediği görülmektedir.

Şube faaliyetlerinin yanı sıra Halkevi de çeşitli çalışmalara devam etmekteydi. Bunlardan birisi Temmuz 1935'te açılışı yapılan Halkevi yanındaki çocuk bahçesinin yapılmasıdır.

Halkevi'nin yaptığı çocuk bahçesi, bu kurumun gençler ve büyükler dışında çocuklarla da ilgilendiğinin göstergesiydi. Bahçe geniş ve oyuncakları boldu. Güzel bir açılış töreni ile çocukların hizmetine sunulan çocuk bahçesinin açılışının Dr. Tahsin bir konuşma ile yapmıştı. Dr. Tahsin konuşmasında; çocuk bahçelerinin gereği ve çocuğun yüksek değeri üzerinde durmuş, bahçenin yapımı ile bizzat ilgilendiğini söylemişti. Bahçenin kullanımı Çocuk Esirgeme Kurumu'na verildi. Kurdeleler, General Ekrem'in kardeşi Bayan Kemal tarafından kesildi. Çocuklar sevinç çılgınlıkları içinde yayıldılar²²².

Elazığ Halkevi şubelerinin çeşitli dönemlerdeki faaliyetlerini gösteren ilgili tablolar ekler bölümünde sunulmuştur.

---

²²⁰ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 14.

²²¹ Altan Dergisi, Sayı: 1, Yıl: 1935, s. 14.

²²² Altan Dergisi, Sayı: 6, Yıl: 1935, s. 5.

IV.3. Elazığ Halkevi Yıldönümü Kutlamaları

Halkevleri için her yıl açılış yıldönümünde törenler yapıldı. Bu törenler birçok yönden birbirine benzer, fakat her yılın da kendine özgü bir güzelliği ve özelliği vardır. Elazığ Halkevleri de bu törenlerin yararlı ve parlak geçmesi için seferber olurlardı.

Bu kutlamalardan, Üçüncü yıldönümü kutlaması araya Kurban Bayramı'nın da karışması sebebiyle Halkevi bayramının bir kat daha eğlenceli geçmesine vesile olmuş ve bir hafta devam eden bir programla kutlanmıştır. 21 Şubat 1937 Pazar günü halkevimizin önü daha sabahtan binlerce kadın, erkek ve çoluk çocukla dolmuştu. Temsil salonunda icab eden bütün hazırlıklarda yapılmıştı. Tam saat 14.00'te yüzlerce kişi salonu hınca hınç doldurmuştu. Halkevimizin orkestrası tarafından çalışan İstiklal Marşı ile merasime başlandı, onu Cumhuriyet andı takip etti. Cumhuriyetin ilelebet korunacağına dair verilen söz çok heyecanlı oldu. Bundan sonra halkevimizin Başkanı İlbay Tefvik Gür bir yıllık çalışma raporunu okudu. Gecede saat 20.00'de halka sinema gösterildi, Cemil İspir tarafından da bir konferans verildi ²²³. Elazığ Halkevi'nin Üçüncü yılı kutlama programı daha sonraki günlerde devam etti.

22 Şubat 1937 Pazartesi günü gündüz, Halkevi'nin orkestrası büyük gazino salonunda saat 16.00'da halka açık bir konser verdi. Gece de saat 20.00'de temsil salonunda halka parasız sinema gösterildi ve konferans verildi.

23 Şubat 1937 Salı günü gündüz saat 14.00'de Halkevi'nin temsil heyeti tarafından Kozanoğlu piyesi temsil olundu. Gece saat 20.00'de Maraş öğretmenleri tarafından "İmmet'in Oğlu ve Mahcuplar Piyesi" başarıyla temsil olundu.

24 Şubat 1937 Çarşamba günü gündüz saat 14.00'de temsil salonunda Maraş Öğretmenleri tarafından "Aşkın Manası ve İkizler Piyesi" temsil olundu. Gece saat 20.00'da Halkevi Temsil Heyeti, Kozanoğlu piyesini oynadı.

---

²²³ Altan Dergisi, Sayı: 24, Yıl: 1937, s. 6.

25 Şubat 1937 Perşembe günü gündüz gazino salonlarında saat 16.00'da yalnız ailelere mahsus olmak üzere bir konser verildi. Gece saat 17.00'da parasız sinema gösterildi.

26 Şubat 1937 Cuma günü saat 17.00'de çocuklara parasız sinema gösterildi.

27 Şubat 1937 Cumartesi günü gece saat 21.00'de Halkevi'nin kuruluş yıldönümü münasebetiyle bir balo verildi. Bu balo, şimdiye kadar yapılanların en mükemmeli ve en modernini olmuştu. Çünkü bu baloya iştirak edebilmek için muhakkak bir aile ile gelmek mecburiyeti vardı. Bundan başka siyah elbise, siyah fiyango kravat, beyaz ucu kıvrık yaka takmak icap ediyordu. Balo, sabaha kadar temiz bir zevk ve ince bir samimiyet içinde geçti²²⁴.

Yine, Dördüncü yıl kutlamaları ile ilgili olarak; Elazığ Halkevi'nin kuruluşunun Dördüncü yılı kutlamaları da coşkuyla kutlanmış, CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın konuşması radyodan dinlenmişti. Vali ve Halkevi Başkanı Şefik Bicioğlu da yıllık faaliyet raporunu okumuştur.

Buradan da görülmektedir ki, halkevlerinin açılış yıldönümleri her sene coşkulu bir şekilde kutlanmış ve halkın hemen her kesiminin bu törenlere iştirak ettiği gözlenmiştir. Böylelikle halk-devlet bütünleşmesi sağlanmaya çalışılmış ve bunda da başarılı olunarak ülke genelindeki halkevleri vatandaş tarafından sahiplenilmiştir.

IV.4. Atatürk'ün Elazığ'a Gelişi ve Halkevini Ziyareti

Cumhuriyetin 14. yıldönümü kutlamalarından sonra Atatürk'ün doğuya planladığı yurt gezisinde duraklardan biri de Elazığ olarak belirlenmiştir.

---

²²⁴ Altan Dergisi, Sayı: 24, Yıl: 1937, s. 6-7.

12 Kasım akşamı Ankara'dan doğu seyahatine çıkan Atatürk, hakikatten doğuyu aydınlatmaya ve oraya kendi nurundan vermeye gidiyordu. Kayseri, Sivas, Çetinkaya, Malatya güzergahıyla Elazığ'a gelecekti.

Altan Dergisi'nin ilgili sayısında aktarıldığına göre; "Elazığ günlerden beri Atatürk'ün gelişine hazırlık yapıyor, bir bayram havası yaşanıyordu. Taklar kurulmuş, elektriklerle her yer aydınlatılmış. Her göze görülen varlıkta bir değişiklik okunuyor, kazalardan, köylerden gelenlerle şehir dolmuş. Bunlar Atatürk'e beslenen sevginin ve saygının, bağlılığın canlı eserleridir. Bu sevinçte milletin sevgisi gizlidir. Atatürk, doğunun da fatihidir. Büyük harpte düşmanları durduran o değil midir? Dersim'i bugünün Tunceli'si yapan o değil midir?"

Yolçatı, Elazığ'ın santral yeridir. Tren haberleri oradan duyulur. Büyük Atamızın geçtiği de oradan duyulmadı mı? Doğruca Gölcüğe giden büyük şef güzel manzarası ile üç vilayetin sayfiyesi olmaya bihakkın elverişli olan burasını çok beğendiler. Öğle yemeklerini burada yediler, göl etrafında iki saat devam eden tetkiklerde bulundular. Alakadarlara emirler verdiler. Gölcüğün adını Hazar Gölü'ne, aslına çevirdiler²²⁵."

Hazar gölü kıyısında verilen molayı takiben Diyarbakır'a hareket eden Atatürk, bu ildeki gezilerini tamamladıktan sonra 17 Kasım 1937 günü Elazığ'a geldi. İstasyonda Sayın General Alpdoğan, Elazığ, Erzincan, Bingöl Valileri, Tunceli Vali Muavini, Müşavirler, Vilayet, Belediye Erkanı teşekküllerin mümessili gözüküyordu. Tam saat 13.00'de trenlerinden inen Yüce kurtarıcı emsalsiz tezahüratla karşılandı. Valimiz Şefik Bicioğlu, Belediye Reisi Kemal, Elazıglıların sevgi ve saygılarını yüksek tazimatlarını sundular²²⁶.

Elazığ'da yapılan bir takım gezi ve denetlemelerden sonra; Saat 19.00'da büyük şef Atatürk'ümüz Halkevine şeref verdiler. Üst kata çıktılar. Kendileri için yapılan bu kısmı gezdiler. Bütün konforu ile bütün ihtişamı ile gözleri kamaştıran bu

²²⁵ Altan Dergisi, Sayı: 32, Yıl: 1937, s. 5.

²²⁶ Altan Dergisi, Sayı: 32, Yıl: 1937, s. 6.

kısımdan ayrılan Ulu Başbuğ kendileri için ayrılan yere oturdular. Biraz sonra Elazığ'ın kıymetli ve zeki sayılabı, üstadım Fazıl Ahmet Aykaç kürsüye çıktı. Çok şevkli ve çok heyecanlı olduğu görülen muhterem sayılav Atatürk'ten aldığı direktif üzerine söz söyledi. Arapça sanılan “Elaziz” kelimesinin Türkçe Memleket manasına gelen “El” ile gıda manasına gelen “Azığ” dan terekküp ettiğini bu itibarla kelimenin mümbit, mahsuldar, feyizli ve bereketli memleket manasına geldiğini söyledi. Atatürk'ün dikte ettirdiği notları okudu. Dakikalarca alkışlandı. Biraz sonra üstat Fazıl Ahmet, bazı parçalar okumak lütfunda bulundular. Sayın Başvekilimiz Celal Bayar ayağa kalktı. Salonun ortasına geldi. Heyecan içinde bulunduğu görölüyordu. Çok güzel bir hatırasını anlattı²²⁷:

“Aziz vatandaşlarım, ben şair değilim, fakat temin iki kıymetli arkadaşımın bize zevkle dinlettikleri şiirler ruhumda öyle bir heyecan uyandırdı ki, kendimi zaptedemedim ve Atatürk'ün yüksek müsaadesini alarak baştan nihayete kadar bir şiir olan tarihi bir hatıramı canlandırmak için karşınıza çıktım.

İnkılâp tarihimizin kara günlerinden birinde idi. Düşman yeşil Bursa'yı istila etmişti. Bir gün Büyük Millet Meclisinde bu mesele konuşuluyordu. Herkes meysudu. Yeşil Bursa'yı temsil eden bir arkadaş kürsüye çıkararak Bursa'nın sükutunun matemini terennüm etti ve sözlerini yüksek Vatanperver Namık Kemal'in bu beyiti ile bitirdi:

**“Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini,
Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini!”**

Bu hazin beyiti okuyan arkadaş etrafına nazarlarını tevcih ederken aza safları arasından kahraman bir zatın ayağa kalktığı görüldü, ben şimdi olduğu gibi o gün de bu kahramanın yanında bulunuyordum. Ayağa kalkan bu kahraman kürsüdeki zata, yanlış söylüyorsun diye haykırdı:

---

²²⁷ Altan Dergisi, Sayı: 32, Yıl: 1937, s. 7

**“Vatanın bađrına dűşman dayasın hançerini,
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini” dedi.**

Şimdi size küçük ve fakat çok kıymetli bir şiir daha okuyacağım. O da şudur: Bu mesele bir gün içimizde ve daimi olarak kalbimizde yaşayan Türkün büyük evladı Atatürk’tür. Dedi. Alkış, yaşa var ol sesleri dakikalarca sürdü. Celal Bayar’ın bu şiiri hepsinden üstün, hepsinden kıymetli ve paha biçilemeyi idi. Orta mektep kâtibi Osman Öge tarafından okunan yerli türküler de dinlendi²²⁸.

---

²²⁸ Ömer Kemal Ağar, “Büyük Başbuğ Atatürk”, **Altan Dergisi**, Sayı: 32, Yıl: 1937, s. 7-8

V. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KAPATILMASI VE TEPKİLER

CHP'nin tek parti döneminde Türkiye'nin çağdaşlaşması ve Atatürk İnkılâplarının halk tarafından benimsenmesini sağlamaya yönelik olarak, CHP'nin bir organı gibi faaliyet gösteren Halkevleri, çok partili sisteme geçilince tartışma konusu oldu. Muhalefetten gelen tepkiler CHP'nin yedinci kurultayında Halkevi konusunun da görüşülmesini gündeme getirdi. Kurultayda yapılan görüşmelerde Halkevlerinin bağımsız bir yapıya dönüştürülmesi fikri benimsendi.

1. Halkevlerinin tüzel kişiliğe sahip kılınması ve bir tesis haline getirilmesi,
2. Tesisin Halk Partisi'ne bağlı olmasının sağlayacağı şart ve hükümlerin olması,
3. Tesisin kamuya yararlı kurumlar hakkında devletçe kabul edilmiş hak ve yükümlülüklerden yararlanması,
4. Fesih ya da infisah halinde menkul yada gayrimenkul malların Halk Partisi'ne kalmasını sağlayıcı hükümlerle düzenlenmesi²²⁹.”

1948 yılı sonuna kadar kamuoyunda Halkevlerinin CHP ile bağlarını keserek yeni bir tüzel kişilik kazanması beklentisi oluşurken, bunun gerçekleşmesi gecikiyordu²³⁰.

1948 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU'na Halkevlerinin gelecekteki statüsünün belirlenmesi için görüş soruldu. Kendisi de halkevlerinin bağımsız bir vakıf statüsüne getirilmesinin

---

²²⁹ H. Uran, *a.g.e.*, s.481-482

²³⁰ **Yeniyol Gazetesi**, Sayı: 3454 (1948), s.1.

en isabetli görüş olacağını beyan etti. Zira böyle bir yapılanma ile siyasi iktidarın müdahalesi önlenecekti²³¹. CHP araştırmalar yapıyor ve farklı fikirler üretiyordu. Ama bunlara rağmen halkevlerinin yeniden yapılandırılması konusunda somut adımlar atılamıyordu. Sanki CHP Halkevleri ile organik bağlarını koparmak istemiyordu.

Halkevleri 1950 yılına gelene kadar devletin tam desteğine sahip olduğu için maddi açıdan sıkıntı çekmemiş ve ülke çapında desteklenmiştir. 1950 yılında seçimle beraber sonucunda değişmesi sonucunda Halkevleri bir muhalefet partisinin yan kuruluşları düzeyine inmiş ve çalışmalarını bu konumdan etkilenerek gerilemeye başlamıştır. Bu dönemde Halkevlerinin en büyük sorunlarından biri, parasızlık olmuştur. Karşı partililer devletin bütçesinden Halkevlerine ödenek ayrılmasına karşı çıkmaktadırlar. Parasızlık darboğazına girince CHP yalnızca büyük kent Halkevlerine para verebilir, diğerlerine yardımı kesmek zorunda kalır. Diğer yandan ülkedeki yeni ortam içinde bazı aydın ve eşraf kesimleri de Halkevlerinden uzaklaşmışlardı. Maddi kaynağın kesilmesi ile Halkevi dergileri çıkamaz, köy gezileri yapılamaz, diğer sosyal yardım çalışmaları yürütülemez bir noktaya gelmişti. DP ve muhalefet Halkevlerine karşı bir kampanya başlatmışlardı.

CHP iktidar olduğu dönemde halkevlerine ayrı bir tüzel kişilik oluşturmamış, muhalefette olduğu dönemde de ne yapılacağı konusunda tam bir fikir birliği sağlayamamıştı. Fakir Ahmet Barutçu, muhalefet dönemini anlatan anılarında o günlere şöyle ışık tutuyordu:

“Bugün divanda Halkevlerinin durumunu da görüştük. Bunları eskisi gibi yönetemeyeceğimize göre, geçen kurultayda verilen karara uygun olarak bir ulusa mal etme yolunda bir karara varılmasını gerekli görmeme karşın, çoğunluk bunları olduğu gibi elde tutmaya ve elverdiği ölçüde amacına uygun şekilde, bölgesel parti örgütünce yönetilmesine taraftar oldu. Bu karar, Halkevlerini bir yasa ile millete mal etmek isteyen yeni iktidarın işini kolaylařtıracaktır²³².”

²³¹ Anıl Çeçen, **Halkevleri**, Ankara 1990, s.236-237

²³² Faik Ahmet Barutçu, **Siyasi Anılarım (1939-1954)**, İstanbul 1977, s.447-448

Başbakan Adnan Menderes ise, 1932’de ilk kurulan Halkevlerinden biri olan Aydın Halkevi’nin başkanı olarak açılış konuşmasında: “Milletimizin yükselmesi yolunda her ihtiyacı gören ve sezen Büyük Gazi, içtimai hayatımızda çok derin bir boşluğu ve çok şiddetli bir ihtiyacı görmüş ve bu boşluğu dolduracak ve ihtiyaca cevap verecek bir tesis ve teşekkülün esasını kurmak, temellerini atmak şerefini de kazanmıştır...” derken;

1950-51’deki söylevinde: “... Halkevleri, Halkodaları kurmak gençlik teşkilatını ele almak, faşistvari telakki ve düşüncelerin mahsulüdür. Bunlar içtimai bünyemiz içinde tamamı ile abes, beyhude, geri ve yabancı uzuv halindedirler...” sonra da: “Halkevleri içi boşalmış, tarihe karışmış, maksatsız birer varlık halinde idiler. Bunlar partiler için birer hicap (utanç) mevzu teşkil ediyordu...” diye konuşmuştur²³³.

Bu dönemde DP’nin Halkevleri üzerindeki baskısı daha da artıyordu. Halkevlerinin yapmış oldukları harcamalar da mali denetimden geçirilmeye başlamıştı. Bu esnada, Zafer Gazetesinde çıkan bir haberde; Başbakan Adnan Menderes, halkevlerinin haksız kazançlarından söz ediyordu. Bunun üzerine Ahmet Faik Barutçu, Başbakan Adnan Menderes ile yapmış olduğu ikinci görüşmede; Başbakan Halkevlerinin bir kurum haline getirilmesi gerektiğini ve bunun da CHP’nin kendi kararı ile yapılabileceğini söylüyordu. Ancak nasıl bir kurum oluşturulacağı konusunda çeşitli fikirler öne sürülmesine rağmen fikir birliği sağlanamıyordu. Fakat bu örgütlenmenin kurumsallaştırılması konusunda mutabakata varılmıştır.²³⁴.

Faik Ahmet Barutçu parti adına Başbakan Adnan Menderes ile Halkevleri konusunun çözümlenebilmesi amacıyla altı defa görüşme yapmıştır. Ancak, bu görüşmelerin hiç birinde somut sonuçlar elde edilemedi. Neticede TBMM’nin de yapılan tartışmalarda, 8 Ağustos 1951 tarihinde çıkartılan 5830 sayılı yasa ile sahip oldukları menkul ve gayrimenkul mal varlıkları hazineye aktarılarak kapatılmalarına karar verildi.

²³³ Zeki Yağmurdereli, “Türk Ocakları”, **Yeniyol Gazetesi**, Sayı: 4256 (1950), s. 1

²³⁴ Barutçu, a.g.m., s.472-473

Türk Toplum yaşamına 19 yıldan fazla hizmet veren halkevleri zinciri artık sona eriyor. Kapatıldıklarında ise biri Londra’da olmak üzere toplam 478 Halkevi ile 4322 Halkodası faal olarak bulunuyordu.

Demokrat Parti, Tek Parti dönemi uygulamalarına karşı bir çok öneri ve yasa taslağı hazırlamıştı. İlk yasa önerilerinden biri de Halkevlerinin mallarına el konulmasıdır. İktidar, CHP’nin iktidar olduğu uzun dönemde hazineden partiye bir çok mal-mülk v.b. kaynak aktarıldığını ve bu varlığın ana muhalefete siyasi mücadele haksız bir avantaj sağladığını ileri sürmektedir. Bu nedenle halkın malı olan CHP varlıklarına el konularak bütün halkın yararlanabilmesi için devlete geri verilmelidir²³⁵.

Bu konu o dönemde varolan iktidar yanlısı basın tarafından öyle yoğun bir şekilde işlenmeye başlanır ki, her gün gazetelerin ilk sayfalarında büyük puntolu harflerle CHP’ye saldıran ifadeler yayınlanır. Zafer Gazetesi Başyazarı Faik Mümtaz Fenik 27.07.1951 tarihli yazısında kanun hakkında şöyle der²³⁶:

“Şurasını memnunlukla söyleyelim ki bu kanun, Halk Partisinin iddia ettiği gibi bir müsadere kanunu değil, bir gasp değil, doğrudan doğruya bir hakkın yerine getirilmesi, vaktiyle gasp edilen malların sahiplerine ve millete iadesidir. (...)

Herkes bilir ki, Halk Partisi senelerce Halkevlerini tesis maksatlarının tamamen dışında bir politika ocağı halinde kullanmıştır. Köycülük, Sağlık ve hatta gösteri kollarında dahi, Parti propagandası uğruna faydalanmıştır. Devlet bütçesinden, özel idarelerden ve belediyelerden, köy sandıklarından yardım gören Halkevleri ve Halkodaları kendi partileri dışında siyasi kanaat taşıyan vatandaşlara kapatılmıştır.

Parti Genel Sekreteri halkevlerinde siyasi toplantıların yapılmasını men eden bir tamim çıkardığı halde, buralar yine CHP emrinde birer merkez olarak çalışmışlardır.

²³⁵ M. Rauf İnan, **Gazi’nin (Atatürk’ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası**, Ankara 1988, s. 900

²³⁶ **Anayasa Komisyonunda Görülecek Kanun Teklifi, Zafer Gazetesi, 27.7.1951, s.1-4**

CHP Merkezleri Halkevleriyle senelerce izdivaç halinde yaşamışlardır. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, basına verdiği beyanatta şunları söylemektedir: “Bizim Halkevlerinden hususi bir menfaatimiz ve gayemiz olmamıştır ve bugün de yoktur. Halbuki senelerden beri bu evlerden menfaat ve faydaları pek çok olmuştur; en bariz menfaatleri, parti binalarıyla Halkevlerinin karıştırılması ve Halkevleri adı altında alınan paranın parti işlerine harcanmasıdır. DP iktidarı bu hakkı yerine getirirken bu binalar üzerine oturup kendisine mal edecek değildir. CHP tarafından milletten gasp edilmiş mallar, yine millete ve devlete iade olunmaktadır. Bunun için bu mevzuda çıkarılacak gürültünün hiçbir hukuki mesnedi yoktur; çıkacak kanun, CHP’nin tarihini ağır bir hesaptan temizlemek bakımından onlar tarafından da şükranla karşılanması icap eden bir adalet eseridir.”

CHP, bu gelişmeler üzerine 1947 yılında konuşulan, ancak gerçekleştirilmeyen tarafsız vakıf fikrini yeniden gündeme getirmiş ve bu amaçla hazırlanan projeyi DP’ye vermiştir²³⁷. Ancak bu girişim de, DP yanlısı basında olumsuz yorumlanmış ve çarpıtılmıştır²³⁸. Bu yorumlardan; “CHP bu işte haksız olduğunu çoktan anlamış, Halkevlerinin partiler dışında bir tesis olması fikri kendileri tarafından ortaya atılmıştır. Eğer onlar yüzde yüz haklı bulduklarına inansalardı, bu malları bir tesise devretmeye kalkışır mıydı? Demek ki haksız mal iktisabına onlar da kanidirler. Ayrıca ne koparırsak kardır diye düşünmüşlerdir. Şimdi öğreniyor ki, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek İstanbul’da bir beyanat vererek bu hususta ilmi bir heyet kurulmasını ileri sürmüş ve o heyetin varacağı kararı şimdiden kabul ettiklerini bildirmişti. Bu da ayrıca isabet eder ki, bizzat kendileri dahil haklı olduklarına inanmamakta ve çıkar bir yol bulmak için pazarlık imkanları aramaktadırlar. Dünyanın hiçbir tarafında hakka inanan insanların bu şekilde pazarlık ettikleri görülmemiştir. Kendilerinin bu şekilde bocalayışları, bu pazarlıkların dahi isabet eder ki, hak sahibi yalnız Türk Milletidir” gibi görüşler beyan edilmişti.

---

²³⁷ Faik Mümtaz Fenik, *Zafer Gazetesi*, 27.07.1951.

²³⁸ *Ulus Gazetesi*, 21.07.1951.

Vatan Gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman ise Halkevleri ve CHP'ye ilişkin yazılarında geçmişle hesaplaşmaktadır:

“Bir tek parti devrinin, irade ve mukavemeti felce uğratan baskısı içinde yapılan hukuki şekillere, yani kara kitaba uydurulan tasarrufları; bir müktesep hak diye kabul etmek, ona göre fikir yürütmek hatadır. Türk Ocakları ve Muallimler Birliği mallarını güya Halk Partisine hibe etmişler. Böyle bir iddiayı hak ölçüleriyle makbul ve meşru bir tasarruf diye kabul etmeye imkân var mı? Bir devlet malı yok pahasına devletin elinden alınıp gene devlete yüksek bir bedelle kiralanırsa böyle bir taşkınlık hak mefhumunun çerçevesi içinde telakki edilebilir mi?²³⁹”

Ulus Gazetesi ise, CHP'nin yayın organı olarak CHP'nin görüşlerine yer vermekte ve olaya CHP ve Halkevleri açısından bakmaktadır. Bu gazetede yer alan bir demecinde, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek hakkında hazırlanan yasa önergesinin ana hedefinin ara seçimler arifesinde CHP'yi zedelemek, CHP Teşkilatını yıldırarak vatandaşların cesaretini kırmak olduğunu²⁴⁰ söylemiştir.

Aynı Gazetede Demokrat Partinin CHP'nin malı olan Ulus Matbaası'na el koymak amacı taşıdığı, Halkevleri bahanesiyle CHP'nin mallarını topyekün elinden almak istediği belirtilmiştir²⁴¹.

Adnan Menderes'in bu konuda daha önce “CHP”yi sıfır noktasına getirip oradan başlatmak ahdimizdir” dediği, ancak kamuoyunun tepkisinden çekinmesi nedeni ile bu konuyu hükümet tahrik ediyor gibi göstermek de istemediği, önce birkaç DP'li milletvekiline kanun teklifi yaptırarak Halk Partisi'ne gözdağı vermenin daha doğru olacağını düşündüğü, yine Ulus Gazetesi'nde çıkan haberler arasındadır²⁴². Bu habere göre; CHP'ye ellerindeki Halkevi binaları ve CHP'nin mülkiyetine geçmiş gayrimenkulleri gönül rızasıyla verirlerse, DP'nin de CHP'nin DP'ye borcu olan 5 milyon liradan ve Ulus Matbaası'na el koymaktan vazgeçeceğini beyan etmiş, CHP de;

²³⁹ **Vatan Gazetesi**, 29.07.1951.

²⁴⁰ **Ulus Gazetesi**, 26.07.1951.

²⁴¹ **Ulus Gazetesi**, 23.07.1951.

²⁴² **Ulus Gazetesi**, 26.07.1951.

zaten Halkevlerini tesis haline getirmek istediğini belirtmiş, bu konuda Anayasayı çiğnemeye gerek olmadığını söyleyerek hazırladığı tesis projesini DP'ye vermiştir²⁴³. Ancak, bunun üzerine DP yanlısı basında Halkevlerini tesis haline getirme tasarısından çarpıtılarak söz edilmeye başlanmıştır.

Bu yasanın kabulü için belirli bir kamuoyu yaratıldıktan sonra, hazırlanan yasa önergesi mecliste kabul edilir. 11 Ağustos 1951 günü Resmi Gazete'de yayınlanan 5830 sayılı bu yasa; "Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire müesseselerle münfesi derneklere ait olup, siyasi partilere terk edilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun" başlığını taşımaktadır. Yasanın Üçüncü Maddesi'ne göre," Halkevi olarak yapılmış veya yapılmakta bulunan veya 1 Mart 1950 tarihine kadar kısmen veya tamamen Halkevi olarak kullanılmış veya herhangi bir sosyal amaç veya kamu hizmeti için kullanma amacıyla kısmen veya tamamen halktan toplanan bağış ve katkılarla yapıldığı halde, bir siyasi parti adına tescil edilmiş bulunduğu il veya İlçe yönetim kurulları tarafından saptanmış olan gayrimenkulların kayıtları devlet adına resen tashih olunarak ilgililere yazı ile ihbar edilir... Bu yasa çerçevesinde siyasal partiler işgal ettikleri gayrimenkulları bir ay içinde terk etmek zorundadır... Devlete intikal eden Halkevleri ile Halkodalarındaki eşya yeni sahiplerinin mülklerine geçer. Bağış olarak sağlanan eşya ise siyasal parti isterse kendisine verilebilir²⁴⁴.

Halkevleri ve CHP'nin mallarına el konulması ile ilgili yasa, çıktıktan hemen sonra uygulanmış ve bütün ülkede var olan Halkevleri, Halk Partisi binaları ile diğer mal varlığına devletçe el konulmuştur... Uygulamada yasa ve yönetmelik dışında çok katı ve ağır bir baskı Halkevlerine karşı uygulanmış, tarihe Vandalizm olarak geçecek bu baskılar sonucunda yılların birikimi olan malvarlığı yağma edilmiştir²⁴⁵.

---

²⁴³ K. Alemdar, *a.g.e.*, s.248-249

²⁴⁴ A. Çeçen, *a.g.e.*, s.252-253

²⁴⁵ K. Alemdar, *a.g.e.*, s.253-254,

Rauf İnan Halkevlerinin kapatılışının sonuçlarını söyle anlatmaktadır²⁴⁶:
 “Halkevleri ile birlikte onların çıkardıkları çok değerli yayınlar, özgün yapıtlar, bütün eğitim ve etkin çalışmaların girişimleri durdu. Kitaplıkları yok edildi. Bütün kitapları belki yakılmadı; fakat milyonlarca kitap ve değerli belgeler, dergiler tartı ile bankalara satıldı, kese kağıdına çevrildi. (..)

Halkevlerinde bütün özverileriyle çalışan binlerce ülkücü öğretmen ve aydın etkisizleştirildi. Boş zamanların, avaralıkların kucağına atıldı. Gençliğe kendi yeteneğini özgür geliştirme, çalışma, halka eğitimi, sanata hizmet ederek değerlendirme olanağı bırakılmadı. Ve hele halktan gelen, halkın içinde en yaygın sayıda bulunan tek aydın, öğretmen kütlesi; bütün örgütü ile kitaptan, eğitimden uzaklaştırılarak kahvelerin ve oyun masalarının tutkusuna itildi, mahkum edildi. Buna direnen ve kişiliği Atatürkçü, Halkçı, Devrimci, Atılımcı ülküsünü yitirmeyenler, çeşitli haksızlıklarla sindirilmeye çalışıldı...”

Halkevleri ile ilgili gelişmeler Türk basınında yer almış. Atatürk ilkeleri doğrultusunda yayın yapan basın bu vandalizmi gözler önüne sererken, iktidar yanlısı gazeteler Halkevlerine karşı girişilen bu hareketi savunmuşlardır. İktidarın yayın organlarında Halkevlerinin gece Üniversitelerine dönüştürüleceği, kitaplıklarının yeniden düzenleneceği, mal varlığının devlet eli ile değerlendirileceği yazmaktadır. O sıralarda Ulus Gazetesi'nde yazar olan Peyami Safa ise Halkevleri konusunda çıkarılan yeni yasanın bir terör yasası olduğunu, bunun ancak bir ihtilal döneminde olabileceği, çünkü yeni yasa ile Anayasanın, Medeni Yasanın ve tüm hukukun bir yana atıldığı açıkça yazıyor ve demokrasinin bu uygulama ile ayaklar altına alındığı belirtiyordu²⁴⁷.

Demokrat Partinin Halkevlerine karşı takındığı tavrın arkasında birden çok farklı neden bulunduğu düşünülebilir. En gözle görünür neden DP'nin CHP'yi yıpratmak ve kamuoyunda küçük düşürmek amacıdır.

---

²⁴⁶ M. R. İnan, *a.g.e.*, s.901-902.

²⁴⁷ **Ulus Gazetesi**, 28.08.1951.

Diğer yandan, toplumdaki devrim karşıtı kesimlerin güçlenerek DP'nin hoşgörüsü ile seslerini yükselttikleri bir dönem yaşanırken; Cumhuriyet rejimi ve devrimlerin ideolojisini yayan halkevleri, doğal olarak bu gerici kesimlerin en büyük hedefi olacaktır. Nitekim, karşıt düşüncelere parti ve dernek özgürlüğü tanınması ile 1949 yılında yeniden kurulan Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, Türk Ocaklarının Açılış konuşmasında Halkevlerine karşı çıkmış, devrimlere dil uzatarak dini yüceltmış, Atatürk'ü açıkça eleştirmiştir.

Karşı parti ve dernekler ve yurt düzeyinde yapılan mitingler ülkede değişen hava meclise de yansımış ve mecliste de Halkevleri aleyhinde konuşmalar yapılmaya başlanmıştır. Yine Tanrıöver mecliste yaptığı bir konuşmada Halkevleri ile Türk Ocaklarını idari yapıları açısından karşılaştırmış; Halkevlerinin devlete değil partiye bağlı olduğunu, fakat Türk Ocaklarının kişilere particiliklerini unuttuğunu, Halkevlerinin ise partiye bağımlılığı nedeniyle yukarıdan emir almaya alıştığını, ama kendini yönetmesi açısından özgür bırakılması gerektiğini, Halkevlerinin yeterli hizmet görmediği için gençlerin kendilerine yeni kapılar aradıkları söylemiştir²⁴⁸. Burada, 1949 da yeniden açılan Türk ocaklarının eski bakış açılarıyla Halkevlerine alternatif olarak sahneye çıkarıldığı görülmektedir. Dolayısıyla Ülkede yaratılan ve meclise de yansıyan karşı-devrimci hava, Halkevlerinin kapatılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Halkevlerinin kapanışı demokrat partinin iktidara gelmesi ile Türkiye tarihinde devrim karşıtı güçlere ödün verilmesi ve laiklik ilkesinden uzaklaşılması konusunda bir dönüm noktası değilse de en önemli olaylardan biridir.

Çok partili hayata geçişle birlikte Elazığ Halkevinin etkinliği de diğerleri gibi azalmaya başlamıştı. Artık Halkevleri ekonomik ve siyasal yönden sorunlar yaşıyor ve bunlar her geçen gün artıyordu. Bu arada Halkevlerinin kuruluşu ile 1931 yılında mal varlıklarını devralmış oldukları Türk ocakları da bir taraftan açılmaya başlamıştı. 12 Mart 1949 tarihin de Hamdullah Suphi Tanrıöver'in evinde yapılan toplantıda merkez ocağı faaliyete geçirildi. Üstelik Türk Ocağının açılış törenine Vali, Belediye Başkanı,

---

²⁴⁸ K. Alemdar, *a.g.e.*, s.237-238,

Yahya Kemal Beyathı, Fahrettin Kerim Gökay gibi etkin kişilerde katılıyordu²⁴⁹. Türk ocakları bir yandan da Halkevlerine devredilen mal varlıklarını geri istemeye başlamıştı²⁵⁰. Halkevi siyasi konjonktür gereğince bir çok sorunlarla karşı karşıya geliyordu. Yaşanan bu gelişmeler 1950 yılında Hükümetin aldığı bir kararla hazine veya mülhak bütçelerle o zamana kadar yapılan yardımların belirlenmesi için Maliye Bakanlığı Müfettişlerince incelemeye aldırılmasına yol açtı. Aynı yıl içinde Maliye Bakanlığı Müfettişleri inceleme için Elazığ'a da geldiler²⁵¹.

Bu gelişmelere dayanamayan Elazığ Halkevi; diğer Halkevleri ile birlikte 8 Ağustos 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5830 sayılı yasa ile kapatılarak mal varlıkları hazineye devredildi; böylece 19 yıllık kültür kurumları zinciri sona ermiş oldu.

---

²⁴⁹ **Yeniyol Gazetesi**, Sayı: 3877 (1949), s.1

²⁵⁰ Z. Yağmurdereli, "Türk Ocakları", **Yeniyol Gazetesi**, Sayı: 4256 (1950), s.1

²⁵¹ **Yeniyol Gazetesi**, Sayı: 4369 (1950), s.1

SONUÇ

İdeoloji, içinde yaşanan toplumsal ve ekonomik gerçeklerin kamuoyunda olumlu olarak algılanmasını sağlayarak, devletin egemen üretim biçimini sürekli kılan en önemli araçtır. Yirminci yüzyılın çağdaş yöntemleri ideolojinin bireyleri toplumsal yapıya tabi kılma işlevinin önemini kavramış ve bunun için ellerinde bulundurdukları ideolojik aygıtların sonuna kadar kullanılması gerektiğini çok iyi özümsemiştir. Althusser'e göre ideoloji toplumsal pratiklerde gizli madde bir güçtür. Görevi bireyleri belli bir anlam için özne konumuna yerleştirerek onları toplumsal yapıya tabi kılmaktır. Amacına ulaşmak için bireylere maddi kurumlar aracılığıyla seslenir yada çağrı yapar. Her iletişimin temelinde bu işleyiş vardır. Çağrıya yanıt veren bireyler o ideolojinin özneleri durumuna gelirler. Yani o ideolojiyi benimseyen, onun için çalışan kişiler olurlar. Bu süreç din, eğitim, aile, hukuk, sendika, haberleşme, siyasi ve kültürel aygıtlar gibi ideolojik aygıtlar aracılığıyla gerçekleştirilir.

Toplumların sürekliliği için gerekli bir toplumsal pratik olan ideoloji, insanların ekonomik ve politik pratiklerindeki etkinliklerini de yönetir. Bu nedenle ideolojisi topluma benimsetilmeyen bir devrim başarıya ulaşamaz. Başka bir deyişle devrimin başarılı olabilmesi için önce kişiler devrim ideolojisinin özneleri kılınmalı ve yeni yapı toplumuna katılmalıdır. Aksi halde devrimle oluşturulan yeni yapının sürekliliği sağlanamaz; dolayısıyla toplum her an eski alışkanlıklarına dönebilir. Türk Devrimi, ulusal, laik, bağımsız bir devlet kurmak ve batı uygarlığının dayandığı temel ilkeleri alarak Türk toplumunun çağdaş bir toplum olabilmesi için gerekli kurumları oluşturmak amacını taşıyordu. Eğer Türkiye bağımsız ve anti emperyalist bir ülke olarak uygarlık yolunda ilerlemek istiyorsa, bunun yolu ülkede kurumları ile, toplumsal yapısı ve insanları ile çağdaş bir yapılanmaya gitmekten geçiyordu.

Ancak devrimin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle yapılan devrimlere yabancı olan topluma bu devrimleri anlatmak, daha da önemlisi bu devrimlerin temelini oluşturan ideolojiyi benimsetmek gerekiyordu. Diğer bir deyişle, bireylere toplumsal pratikler içinde seslenerek onları yeni ideolojinin özneleri kılmak, yeni yapının sürekliliğini güvence altına almak için şarttı. Aksi halde, yapı ve bilinç olarak devrimlere hazır olmayan toplumun devrimleri anlaması, benimsemesi ve sahip çıkması

beklenemezdi. Devrimler sonucunda değiştirilen üstyapı kurumları ile orantısız olarak ideolojik açıdan geride kalan bir toplum, eksiye dönüş özlemini canlı tutar ve bunun koşullarını her an hazırlayabilirdi.

Cumhuriyetin kuruluşuna değin yapılan zorlu mücadele, elde edilen kazanımlara sıkı sıkı sarılmayı gerektiriyordu. En başta, dış güçlere karşı içeride ulusça sıkı bir birlik oluşturmalı, Türkiye gücünü bu birlik ve beraberlik ruhundan almalıydı. Bunu gerçekleştirebilmek için halk, bir ideoloji etrafında toplanmalıydı. Bu ideoloji milliyetçilik ideolojisi idi. Geleneksel ümmetçi yapı yerine ulusal bir devlet kuran Türk devriminin gücünü de ulusal birlikten alması doğaldır. Böylece eski yapıda var olan dinsel-bölgesel-etnik ayrımların ortadan kaldırılarak ülke toprakları üzerinde yaşayan herkesi bir amaç yada ideal çevresinde birleştirmek için en uygun birleştirici milliyetçilik ideolojisi olabilirdi. Ancak milliyetçilik anlayışı ırkçı, yayılımacı savaşçı bir milliyetçilik değil, ülkede yaşayan herkesi içine alacak ama sınırların dışına taşmayacak bir milliyetçilik anlayışıydı.

Cumhuriyet rejiminin ve devrimlerin temel ilkeleri olan laiklik, cumhuriyetçilik, devletçilik, halkçılık ve devrimcilik ilkeleri ile tam bağımsızlık ve anti emperyalizm ilkeleri de topluma benimsetilip yaygınlaştırılacak ideolojiler olmalıydı. Bu ilkeler topluma mal edilmeden devrimlerin geniş bir tabanda yayılarak işlevsellik kazanabilmesi ve olması mümkün değildir.

Diğer yandan devlet ve aydın kesim ile halk arasındaki kopukluk da önemli bir sorun oluşturuyordu. Aydınlar ulusal değerleri tanımıyor, halka yabancı kalıyordu. Edilgen durumdaki halk kendi çevresinden çıkamıyor, devlete ulaşamıyor ve kendini ifade edemiyordu. Üstelik 1929 yılında patlak veren ekonomik bunalımın Türkiye'ye de yansması sonucu koşullar ağırlaşıyor; bu durum halkı yıldınlığa düşürüyordu.

Bu koşullar içerisinde hem toplumu oluşturan bireyleri milliyetçilik ideolojisi etrafında toplayarak sıkı bir ulusal birlik yaratmak, hem Cumhuriyet rejiminin dayandığı ilkeleri ve devrimleri halka anlatmak ve benimsetmek, hem de aydın kesim ile halkı birbirine yakınlaştırmak için yurt çapında bir örgütlenmeye gitmek gerekliliği

ortaya çıkmıştı. Söz konusu olan ideolojinin topluma benimsetilmesi olduğu için bu aşamada devletin ideolojik aygıtlarına görev düşüyordu. İşlenecek en önemli tema milliyetçilik olmalıydı. Öyleyse toplumun bireylerini birbirine bağlayan kültür öğeleri, yeni çağdaş ulusal kültürü oluşturmak üzere kullanılacak ve milliyetçilik duyguları bu ulusal kültür aracılığıyla pekiştirilecekti. Bunun için ülkede kültürel değerler adına ne kadar birikim varsa araştırılacak, derlenecek ve kitlelere ulaşmak, kitleleri birleştirmek için kullanılacaktı. Bu hedef toplumsal pratikler içerisinde tüm iletişim araç ve yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilecekti. Bu araç ve yöntemleri işlevsel bir şekilde kullanabilmek için planlı programlı ve bilinçli bir çalışmaya gereksinim vardı ki, bu da ancak geniş kapsamlı bir halkla ilişkiler etkinliği olabilirdi.

Halkevleri böyle bir gereksinim sonucu olarak 1932 yılında kuruldu.

Halk eğitimi amaçlı kültür kurumları olarak nitelendirilen Halkevleri, 9 etkinlik kolu ile çalışmalarını sürdürdü. Bu kollar, Dil ve Edebiyat Kolu, Güzel Sanatlar Kolu, Temsil Kolu, Spor Kolu, Sosyal Yardım Kolu, Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu, Kütüphane ve Yayın Kolu, Köycülük Kolu, Tarih ve Müze Koludur. Kolların yaptığı çalışmaların ortak amacı halkın öz değerlerini başka bir deyişle ulusal kültürü oluşturan öğeleri araştırmak, bulup ortaya çıkarmak, işlemek ve geniş kitlelere yaymaktır. Böylece toplumun aydın kesimine milli değerler tanıtılırken halka da çağdaşlaşmanın temel ilkeleri benimsetilmeye çalışılacak; aydın kesim ile Halkevleri çatısı altında yakınlaşma ve birbirini tanıma olanağı bulacaktı.

Her etkinlik kolu kendi sorumlu olduğu alanda bu hedefe yönelecek; bu da milli edebiyat, milli resim, milli müzik, milli tiyatro eserlerini ortaya çıkaracaktı. Nihai hedef öz değerlerin çağdaş batı tekniğiyle yoğrularak ulusal/çağdaş bir kültür oluşturulmasıydı. Bu hedef Atatürk'ün tam bağımsızlık ve anti emperyalizm ilkelerini gözardı etmeden batılılaşma amacını yansıtıyordu. Doğrudan CHP'ye bağlı kurumlar olarak çalışan Halkevleri, partiden ve ulusal bütçeden gelen kaynaklarla kısa zamanda yurt çapında yayılarak etkinlik alanlarını genişlettiler. 1932-1951 arasındaki 19 yıl içinde yurtda toplam 4780 Halkevi ve Halkodası açıldı.

Bu geniş örgütlenme ile, Halkevleri genç Türkiye Cumhuriyetinin, hatta tüm Türkiye tarihinin en yaygın kurumları oldular. Ülkedeki toplumsal, kültürel ve sanatsal yaşamın filizlendiği ilk canlı merkezler niteliği taşıdılar. Halkevlerinde gerçekleştirilen toplantı, konferans, konser, temsil, sergi, yarışma gibi toplumsal pratiklerde insanlara seslenilerek, devrim ideolojisinin öznelere olmaya çağrıldı. Bu çağrıya her yıl artan bir oranda yanıt da geldi. Halkevi etkinliklerine katılmak demek, bu ideolojiye inanmak ve onun gönüllü savaşçısı olmak anlamına geliyordu. Böylece, Halkevleri toplumun uluslaşma, çağdaşlaşma ve siyasallaşma tarihinde önemli bir role sahip oldular.

Diğer yandan, Halkevlerinin araştırmacı yönü sayesinde ulusal kültürü oluşturan her türlü öge (şiir, türkü, giysi, halk oyunu, ev eşyası, araç-gere v.b.) araştırılıp bulundu, derlendi, sergilendi. Halk oyunları gençlere öğretildi, oynandı, korolar oluşturuldu, konserler verildi, piyesler oynandı. Yörelere özellikleri, tarihleri, coğrafyaları, etnografyaları ve hatta sorunları incelendi, derlenerek yayımlandı. Bu dönemde Halkevleri tarafından 58 ayrı dergi, 738 kitap ve kitapçık yayınlanmıştır. Dolayısıyla Halkevleri' nin ideoloji aşılama çabasında toplumsal pratiklerle birlikte en çok kullanılan ideolojik aygıtlar kitle iletişim araçlarıdır. Bunlar dergi ve kitap başta olmak üzere sinema ve radyo gibi o dönemde ki en etkin iletişim araçlarıydı. Aşılacak istenen ideolojinin dışındaki ideolojilerin sızmasını önlemek amacıyla tüm iletişim araçları sıkı bir denetimden geçiriliyor, sakıncalı bulunanlar ayıklanıyordu. Halkevlerinde gösterilecek filmlerin kültürel ağırlıklı filmler olmasına özen gösteriliyor, filmler temalarına göre seçilerek alınıyor, hatta özel olarak çektiriliyordu.

CHP' ye bağlı yan kuruluşlar olmaları nedeniyle Halkevlerinin siyasi yönü de vardı. Özellikle çok partili döneme geçildiğinde bu yönü ciddi tartışma ve eleştiri konusu olmuştur. Nitekim, o günün koşullarında çalışmalarını parti tarafından belirlenen Halkevlerinin kapatılması gündeme geldiğinde, Halkevlerine karşı olan kesimler için Halkevleri ve Partinin iç içe geçmesi en önemli koz olmuştur. Oysa Halkevlerinin yeni rejimin ideolojisini insanlara aşılıyarak Cumhuriyetin geleceğini güvence altına almak, yeni toplumun ulusal kültürünü yaratmak ve bu kültürün ilk aydınlarını yetiştirmek konusunda gerçekleştirdikleri herşeyin üstünde tutulmalıydı.

Halkevlerinin Parti ile olan iç içelikleri, seçim propagandalarının yada parti kurultaylarının Halkevlerinde yapılması, Partide görev alacak politikacıların Halkevlerinden yetişmesi ve Halkevlerine ulusal bütçeden kaynak sağlanması iktidara geçtikten sonra Demokrat Partili politikacıların ve onları tutan basın dillerinden hiç düşmemiştir. Hatta bu parasal kaynak ve Halkevlerinin bina sorunu, CHP' nin haram yediği, alınının ak olmadığı ve anayasal suç işlediği gibi ifadelerle işlenmiştir. O günlerde en sık duyulan “milletin malı millete veriliyor” cümlesi aslında büyük ama içi boş bir laftan ibarettir. Çünkü Halkevlerinin kapatılması için çıkarılan yasaya göre Halkevi kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığına, demirbaş eşyaların hastane, devlet dairesi ve okullara bırakılması öngörülüyordu; ama uygulamada hiç de öyle olmamış basılı eserler bakkallara satılmış, yakılmış, yok edilmiştir. Eşyalar yağmalanmış, binalar devlet dairesine, okula veya karakola dönüştürülmüş ya da başka amaçlarla kullanılmıştır.

Halkevlerinin kapılmasıyla insanlar kadınlı-erkekli , aktif ya da pasif olarak sosyal-kültürel bir etkinliğe katılmak üzere gidecekleri yerlerden mahrum bırakılmışlardır. Demokrat Partinin, Halkevlerinin siyasi bir sembol haline geldiğini söyleyerek eleştirmesi, bir takım uygulamalardan da görüldüğü üzere tamamen haksız bir eleştiride değildir. Nitekim Halkevlerinin özerk bir yapıya kavuşturulması gerekliliği CHP kongrelerinde de gündeme gelmiş, ancak gerçekleştirilememiştir. Halbuki Halkevleri siyasi platformun dışında tutulsa ve bu doğrultuda faaliyet gösterse, ne muhalefetten eleştiri alabilir, ne de CHP bu kültür yuvalarını istediği gibi kullanabilirdi.

Bugün demokrasimizin tüm eksikliğine ve oturmamışlığına karşın Türkiye hala laik, çağdaş, ulusal bir devlettir. Bugün devrim karşıtı olanlara rağmen, yine de Atatürk' ü anlayan, hatta geçirilen süreçler sonucunda onun ve yaptıklarının değerini daha iyi kavrayan kuşaklar yetişiyorsa bunda diğer kurumlarla birlikte Halkevlerinin de payı vardır. Büyük zorluklarla kurulan Cumhuriyetimizin halka mal edilmesi ve benimsetilmesi için devlet eliyle kurulan halkçı örgütlenmeler dönem dönem bir eleştiri konusu olarak hep güncelliğini korumuştur. Hatta bu gün bile Halkevlerine o bakış açısıyla bakarak, “bu tür örgütlenmeler baskıcı ortamın insanlara dayatılmasıydı” diyebilen kesimler vardır. Ancak unutulmamalıdır ki, bir ulus tarafından zorlu mücadeleler sonucu kazanılan bağımsızlık, kolayca harcanabilecek bir

şey değildir. Üstelik insanlar bu bağımsızlık savaşının gönüllü neferiydi. Amaç ortak, çıkarlar bu topraklarda yaşayan herkesin çıkarıydı. Bu savaşın içine zorla sokulmadılar. Zaten tüm bunların karşıtı parçalanmak ve sömürge olarak yaşamaktı ki, bu Atatürk' ün "Ya İstiklal Ya Ölüm" sözündeki ölümle eş anlamlıydı.

Sonuç olarak ister tek partili dönemde ister çok partili dönemde olsun, iktidarı elinde bulunduran ideoloji sürekliliğini korumak için örgütlenmek zorundadır. Halkevleri de hem yeni rejimin sürekliliğini korumak için hem de Türk toplumunun ulusal kültürünü oluşturarak temelini sağlamlaştırmak için gösterilen çabaları simgelemektedir. Bir toplumun bireylerini bir birine bağlayan en önemli unsurlar kültürel değerlerdir. İdeoloji de Halkevlerinde toplumun kültürel değerlerinden yola çıkarak oluşturulmuş ve toplumda dış güçlere karşı birliğı sağlayacak bir harç görevi görmesi hedeflenmiştir. Yani ideoloji burada çarpıtılmış bir gerçek değil, zorlu mücadelelerle kurulan bağımsız ve ulusal devletin toplumsal temelini yerleştirilmesi için oluşturulan anlamlar ve düşünceler bütünüdür.

Günümüzde emperyalist devletlerin az gelişmiş ülkelere nüfuz etmek için kullandıkları en önemli araçların kültür ürünleri olduğı düşünöldüğünde; Atatürk' ün ulusal kültüre verdiği önemin ne kadar büyük bir öngörü olduğı daha iyi anlaşılmaktadır. Bu gün ülkemizde diliyle, sinemasıyla, modasıyla, tüketim alışkanlıklarıyla, beslenme biçimiyle, TV programlarıyla tam bir batı kültürü egemenliğı yaşanmaktadır. Tarihimiz de yaşanan Halkevleri deneyiminden ve onun ulusal ve çağdaş bir kültür oluşturma çabalarından bu gün yaşanan kültür sömürüsüne gelmek ülkemiz için büyük bir talihsizliktir.

HALKEVLERİNİN ADLARI

Büyük harfle yazılanlar İL ve ona bağlı İLÇE'dir.

Küçük harfle yazılanlar KÖY'dür.

M: Mahalle, Semt'dir.

B: Bucak'dır.

AFYON MERKEZ İLÇESİ AFYON İncehisar BOLVADİN Çay (B) Çoğu Dereçine DİNAR Başbakcı EMİRDAĞ Bayat (B) SANDIKLI	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “ “ “
ANKARA MERKEZ İLÇESİ ANKARA BALA BEYPAZARI KALECİK KESKİN KIRIKKALE KIZILCAHAMAM NALLIHAN POLATLI	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “
AĞRI MERKEZ İLÇESİ AĞRI ELEŞKİRT DOĞUBAYEZIT TUTAK	HALKEVİ Halkevi “ “
AMASYA MERKEZ İLÇESİ AMASYA GÜMÜŞHACIKÖY MERZİFON	HALKEVİ “ “
ANTALYA MERKEZ İLÇESİ ANTALYA ASKERİ ALANYA ELMALI FİNİKE GÜNDOĞMUŞ KAŞ	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “

KORKUTELİ MANAVGAT SERİK	“ “ “
AYDIN MERKEZ İLÇESİ AYDIN Germencik (B) İncili Ova (B) BOZDOĞAN Yenipazar ÇİNE KARACASU Milas NAZİLLİ Kılavuzlar (B) Kuyucak Sultanhisar (B) Sümer (M) SÖKE	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “
BALIKESİR MERKEZ İLÇESİ BALIKESİR AYVALIK BALYA BANDIRMA BURHANİYE EDREMİT ERDEK GÖNEN SINDIRGI SUSURLUK	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “ “ “ “
BİLECİK MERKEZ İLÇESİ BİLECİK BOZÖYÜK İnönü (B) Pazarcık (B) GÖLPAZARI OSMANELİ SÖĞÜT	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “
BİNGÖL MERKEZ İLÇESİ BİNGÖL KIĞI	HALKEVİ Halkevi “
BİTLİS MERKEZ İLÇESİ BİTLİS AHLAT Adilcevaz (B)	HALKEVİ Halkevi “ “
BOLU MERKEZ İLÇESİ BOLU	HALKEVİ Halkevi

AKÇAKOCA DÜZCE GEREDE GÖYNÜK MUDURNU	“ “ “ “ “
BURDUR MERKEZ İLÇESİ BURDUR BUCAK TEFENLİ Çavdar (B)	HALKEVİ Halkevi “ “ “
BURSA MERKEZ İLÇESİ BURSA Ketsel (B) GEMLİK İNEGÖL M.KEMAL PAŞA KARCABEY MUDANYA YENİŞEHİR	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “
ÇANAKKALE MERKEZ İLÇESİ ÇANAKKALE BAYRAMIÇ BİGA GELİBOLU	HALKEVİ Halkevi “ “ “
ÇANKIRI MERKEZ İLÇESİ ÇANKIRI Dümelli (B) ÇERKEŞ ILGAZ	HALKEVİ Halkevi “ “ “
ÇORUH (ARTVİN) MERKEZ İLÇESİ ÇORUH HOPA FINDIKLI (VİÇE)	HALKEVİ Halkevi “ “
ÇORUM MERKEZ İLÇESİ ÇORUM ALACA İSKİLİP MECİTÖZÜ OSMANCIK SUNGURLU	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
DENİZLİ MERKEZ İLÇESİ DENİZLİ Honaz (B) ACIPALAM Kızılhisar (B) Akalan (B)	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “

Yeşilova BULDAN Güney (B) ÇAL Bekili Haçalar Süler Zeyve ÇİVRİL SARAYKÖY Babadağ (B) TAVAS Kale (B) <i>Kızıslıca</i> Kızılca (B) Nikfer	“ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “
DİYARBAKIR MERKEZ İLÇESİ DİYARBAKIR ÇERMİK ERGANİ LİCE Hani (B) SİLVAN	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
EDİRNE MERKEZ İLÇESİ EDİRNE Havsa (B) İPSALA KEŞAN MERİÇ UZUNKÖPRÜ Kırcasalih (B) Ömerbey (B)	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “
ELAZIĞ MERKEZ İLÇESİ ELAZIĞ Harput (B) MADEN PALU	HALKEVİ Halkevi “ “ “
ERZİNCAN MERKEZ İLÇESİ ERZİNCAN Cimin (B) KEMAH KEMALİYE	HALKEVİ Halkevi “ “ “
ERZURUM MERKEZ İLÇESİ ERZURUM AŞKALE OLTU	HALKEVİ Halkevi “ “

Örtülü (B) PASINLER	“ “
ESKİŞEHİR MERKEZ İLÇESİ ESKİŞEHİR Mahmudiye (Çifteler) SİVRİHİSAR	HALKEVİ Halkevi “ “
GAZİANTEP MERKEZ İLÇESİ GAZİANTEP ISLAHIYE Fevzipaşa (B) KİLİS NİZİP	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “
GİRESUN MERKEZ İLÇESİ GİRESUN ALUCRA BULANCAK GÖRELE Ş.KARAHİSAR TİREBOLU	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “
GÜMÜŞHANE MERKEZ İLÇESİ GÜMÜŞHANE BAYBURT KELKİT Maden ŞİRAN TORUL	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “
HAKKARİ MERKEZ İLÇESİ HAKKARİ	HALKEVİ Halkevi
HATAY MERKEZ İLÇESİ HATAY İSKENDERUN Belen (B) KIRIKHAN REYHANLI YAYLADAĞ	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
İÇEL MERKEZ İLÇESİ MERSİN Arslan ANAMUR GÜLNAR MUT SİLİFKE TARSUS	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
ISPARTA MERKEZ İLÇESİ ISPARTA Atabey (B)	HALKEVİ Halkevi “

TORBALI URLA	“ “
KARS MERKEZ İLÇESİ KARS ARDAHAN ARPAÇAY IĞDIR KAĞEIZMAN SARIKAMIŞ TUZLUCA	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “
KASTAMONU MERKEZ İLÇESİ KASTAMONU DADAY İNEBOLU TAŞKÖPRÜ TOSYA KÜRE	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
KAYSERİ MERKEZ İLÇESİ KAYSERİ BÜNYAN DEVELİ İNCESU ÜRGÜP PINARBAŞI	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
KIRKLARELİ MERKEZ İLÇESİ KIRKLARELİ Pınarhisar (B) Üsküp (B) Kaynarca (B) BABESKİ Pehlivanköy (B) Mandıra DEMİRKÖY LÜLEBURGAZ VİZE	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “ “
KIRŞEHİR MERKEZ İLÇESİ KIRŞEHİR AVANOZ ÇİÇEKDAĞI MUCUR KAMAN HACIBEKTAŞ	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
KOCAELİ MERKEZ İLÇESİ KOCAELİ ADAPAZARI GEBZE	HALKEVİ Halkevi “ “

Hereke (B)	“
GEYVE	“
GÖLCÜK	“
Değirmendere	“
HENDEK	“
KALDIRA	“
KARAMÜRSEL	“
SAPANCA	“
KONYA	HALKEVİ
MERKEZ İLÇESİ KONYA	Halkevi
AKŞEHİR	“
BEYŞEHİR	“
Doğanbey (B)	“
Manastır (B)	“
BOZKIR	“
Akkise (B)	“
CİHANBEYLİ	“
Kulu (B)	“
ÇUMRA	“
Akviran (B)	“
Alibeyhöyüğü	“
EREĞLİ	“
ERMENAK	“
HADİM	“
Taşkent (B)	“
ILGIN	“
Agerthan (B)	“
Çığıl (B)	“
Derbent	“
Dere	“
KADINHANI	“
KARAMAN	“
KARAPINAR	“
SEYDİŞEHİR	“
Sarayönü	“
Ortakaraviran	“
KÜTAHYA	HALKEVİ
MERKEZ İLÇESİ KÜTAHYA	Halkevi
EMET	“
GEDİZ	“
SİMAV	“
TAVŞANLI	“
UŞAK	“
Karahanlı (B)	“
Şaphane (B)	“
Ulubeg (B)	“

Burgaz (B)	“
MALATYA MERKEZ İLÇESİ MALATYA ADİYAMAN ARAPKİR BESNİ DARENDE PÜTÜRGE	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
MANİSA MERKEZ İLÇESİ MANİSA Muradiye AKHİSAR Marmara (B) Yayaköy (B) ALAŞEHİR Sarıgöl DEMİRÇİ GÖRDES KIRKAAĞAÇ KULA SALİHLİ SOMA TURGUTLU	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “
MARAŞ MERKEZ İLÇESİ MARAŞ AFŞİN ANDIRIN (andirin) ELBİSTAN GÖKSUN PAZARCIK	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
MARDİN MERKEZ İLÇESİ MARDİN CİZRE DERİK GERGÜŞ MİDYAT NUSAYBİN SAVUR	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “
MUĞLA MERKEZ İLÇESİ MUĞLA BODRUM FETHİYE KÖYCEĞİZ MARMARİS MİLAS	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
MUŞ	HALKEVİ

MERKEZ İLÇESİ MUŞ BULANIK Varto (Malazgirt ilçesi bağlı)	Halkevi “ “
NİĞDE MERKEZ İLÇESİ NİĞDE AKSARAY BOR NEVŞEHİR ULUKIŞLA	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “
ORDU MERKEZ İLÇESİ ORDU Perşembe (B) FATSA GÖYKÖY MESUDİYE ÜNYE	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “
RİZE MERKEZ İLÇESİ RİZE ÇAYBAŞI PAZAR	HALKEVİ Halkevi “ “
SAMSUN MERKEZ İLÇESİ SAMSUN BAFRA Alaçam (B) ÇARŞAMBA HAVZA LADİK TERME VEZİRKÖPRÜ	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “
SEYHAN MERKEZ İLÇESİ ADANA CEYHAN KOZAN OSMANİYE	HALKEVİ Halkevi “ “ “
SİİRT MERKEZ İLÇESİ SİİRT ŞIRNAK	HALKEVİ Halkevi “
SİNOP MERKEZ İLÇESİ SİNOP AYANCIK BOYABAT GERZE	HALKEVİ Halkevi “ “ “
SİVAS MERKEZ İLÇESİ SİVAS DİVRİĞİ GÜRÜN	HALKEVİ Halkevi “ “

SU ŐEHİRİ ŐARKIŐLA ZARA	“ “ “
TEKİRDAĞ MERKEZ İLĖESİ TEKİRDAĞ ĖORLU MALKARA	HALKEVİ Halkevi “ “
TOKAT MERKEZ İLĖESİ TOKAT Turhal (B) ERBAA NİKSAR ZİLE	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “
TRABZON MERKEZ İLĖESİ TRABZON AKĖAABAT MAĞKA OF SÜRMEİE Araklı (Karadere) –B Sarguna VAKFİKEBİR Beőikdüzü (B) ĖAYKARA (Ėifte Su)	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “ “ “ “ “ “
TUNCELİ MERKEZ İLĖESİ TUNCELİ PERTEK PÜLÜMÜR	HALKEVİ Halkevi “ “
URFA MERKEZ İLĖESİ URFA BİRECİK SİVEREK SURUĞ VİRANŐEHİR	HALKEVİ Halkevi “ “ “ “
VAN MERKEZ İLĖESİ VAN ERCİŐ	HALKEVİ Halkevi “
YOZGAT MERKEZ İLĖESİ YOZGAT AKDAĞMADENİ BOĞAZLIYAN SORGUN	HALKEVİ Halkevi “ “ “
ZONGULDAK MERKEZ İLĖESİ ZONGULDAK Kozlu (B) BARTIN	HALKEVİ Halkevi “ “

ÇAYCUMA DEVREK EREĞLİ SAFRANBOLU Karabük (B) KİLİMLİ ULUS	“ “ “ “ “ “ “
LONDRA 1940 yılında açılmış, yapısı kendisinindir.	HALKEVİ

1

---

²⁵² Şerafettin Zeyrek, Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 2006, s.147-167

HALKEVLERİNİN SÜRELİ YAYINLARI

Derginin Adı	Çıkaran Halkevinin Adı	Çıkış Tarihi	Kapanış Tarihi
Abant	Bolu	1944	
Akgünler	Adana		
Akpınar	Niğde	Temmuz 1934	1940
Aksu	Giresun	Eylül 1933	1942
Altan	Elazığ	Şubat 1935	1939
Altıok	Edirne		
Altınyaprak	Bafra	29 Ekim 1935	
Anafarta	Çanakkale	1934	1940
Atayolu	Erzurum		
Bakırköy	Halkevi Der.Bakırköy		
Barbaros	Beşiktaş		
Başpınar	Gaziantep	Mart 1939	
Batıyolu	Kırklareli	1934	
Burdur	Burdur	19 Şubat 1939	1941
Bursa	Bursa		
Bozok	Yozgat	15 Ocak 1938	1941
Bozorkurd	Manisa		
Çağlayan	Antalya		
Çamdağı	Hendek		
Çoruh	Artvin		
Çorumlu	Çorum	15 Nisan 1938	
Çukurova	Adana (Seyhan)		
Dağarcık	Mudanya		
Derme	Malatya	1937	
Devrimim Sesi	Bilecik		
Doğuş	Kars	29 Ekim 1933	1941
Dört Eylül	Sivas	Mart 1939	1942
Dranaz	Sinop	Ocak 1936	1941
Duygular	Bolu	1941	1942
Edirne	Edirne	1933	1936
Edirne	Altıok-Edirne		
Ege	Edremit		
Erciyes	Kayseri	Mart 1938	
Erzurum	Erzurum		
Fikirler	İzmir	1927	
Gediz	Manisa	1937	
Görüşler	Adana	1937	
Güney	Mersin		
Halk Bilgisi	İstanbul -Eminöü	1929	1942
Halk Dergisi	İstanbul-Bakırköy		
Halk İçin	İstanbul-Fatih		
Halkevi	Eskişehir	30 ağustos 1932	

			Kapanış Tarihi
Halkevi Folklor Der.	İstanbul -Eminönü		
Hatay	Antakya	1944	
İçel	Mersin	Kasım 1938	1942
İlgaz	Kastamonu	1936	1936
İnanç	Denizli	Mart 1937	
İstanbul	İstanbul-Merkez		
Karacadağ	Diyarbakır	20 Şubat 1938	
Kara Elmas	Zonguldak	13 Nisan 1938	
Kaynak	Balıkesir	Şubat 1933	
Kılıçözü	Kırşehir		
Konya	Konya	Eylül 1936	
Küçük Menderes	Tire	1941	
Marmara	Tekirdağ		
Meltem	Antalya		
Muğla	Muğla	1937	1939
Notlar	Yozgat	1941	1942
Ocak	Urla	1939	1939
19 Mayıs	Samsun	Kasım 1935	
Ordu	Ordu	1944	
Ortayayla	Sivas	Mayıs 1936	1938
Porsuk	Eskişehir		
Sakarya	Adapazarı	1943	1943
Sultan Dağı	Akşehir		
Taşan	Merzifon	Mayıs 1936	
Taşpınar	Afyon	1932	
Türk Akdenizi	Antalya	Şubat 1937	
Türkün	Bursa		
Uludağ	Bursa	Kasım 1935	
Uşak	Uşak		
Ülke	Ankara		
Ülker	Burdur	Ekim 1936	19 Şubat 1939
Ülker	Niksar	Ağustos 1936	1937
Ülkü	Ankara	Şubat 1933	
Ün	Isparta	Haziran 1934	
Yayla	Erzurum		
Yeni Doğuş	Manisa	Kasım 1933	
Yeni Milas	Milas	1936	1937
Yeni Tokat	Tokat	1934	
Yeni Türk	İstanbul -Eminönü	1931	
Yeşil Irmak	Amasya	1938	1939
Yeşil Ordu	Orda	1948	

ELAZİZ HALKEVİ (31/12/1936 tarihindeki kayıtlara göre)

Kurulan Şubelerin adları	Halkevine kayıtlı üyelerin Mesleklerine göre sayısı										
	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tecimen	işçi	Çiftçi	Memur	G.Sanatlar	Bayan	Bay	YEKÜN
Dil, Tarih, Edebiyat	-	-	7	9	33	1	14	11	2	49	51
Ar	-	2	2	1	6	-	13	1	1	26	27
Gösterit	-	-	8	1	1	-	5	8	4	19	23
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sosyal Yardım	-	9	5	1	12	4	22	11	4	59	63
Halk dersaneleri ve Kurs	-	-	10	1	18	1	15	10	1	55	56
Kitapsaray ve yayın	2	-	5	2	3	7	8	29	2	53	55
Köycüler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Müze ve sergi	-	-	5	-	14	8	6	22	1	64	65
GENEL YEKÜN	2	11	42	10	56	21	83	92	14	299	313
KOMİTELER											
KOMİTELER ADI	BAŞKAN		BAŞKAN			BAŞKAN		BAŞKAN		BAŞKAN	
Dil, Tarih, Edebiyat	Ortaokul Öğretmeni Cemil İbsir		Kütüphane memuru Mevlüt			Öğretmen Ali Karagöz		Öğrt.Cemile Aytaç		Ahmet Karakaya	
Ar	Baytar Müdürü Mahzar Üresin		Orta okul katibi Osman Öge			H.M. Müdürü İbrahim Güçlü					
Gösterit	İlkokul müfettişi Nuri Güğöze		Öğretmen Sami			Yaşar Yeğin					
Spor	Vecihi Ağan		Eyüp Şedele			Nuri Gülcan		Hakkı Pekmen		Daniş Çöteli	
Sosyal Yardım	Doktor Tahsin		Dr.İsmail Hakkı			Doktor Ali Kemal		Doktor Şükrü		Dr.Faik Gikret	
Halk dersaneleri ve Kurs	Öğretmen Hakkı Korun		Öğretmen Nuri			Öğretmen Ömer Yağan		Öğretmen Halide		Öğretmen Ferid	
Kitapsaray ve yayın	Avukat Ömer Naimi Erdem		Öğretmen Ömer Kemal Açar			Hüsnü Orakçioğlu		İhsan Turan		Ahmet Fikri Katip	
Köycüler	Belediye Reisi Kemal Şedele		Kadri Ural			Ziraat Müşaviri Tevfik Dündar		Tevfik Kunduracı		Ahmet Malatacıklı	
Müze ve sergi	Mustafa Arpacı		Öğretmen Oğuz Karadeniz			Ahmet İçmeli		Kemal Toksöz		Hilmi Çakılcı	

ELAZİZ Halkevi (1/7/1936 tarihinden 31/12/1936 tarihine kadar)							
Toplantıların Ergeleri				Sayısı	Gelenlerin Sayısı		
Halkevi Yönetim Kurulu							
Şubeler	Komite Toplantıları	Toplantı sayısı	Gelenlerin sayısı	Şubelerin Toplantıları	Toplantı sayısı	Gelenlerin sayısı	
Dil, Tarih, Edebiyat		25	110				
Ar		48	160				
Gösterit		26	70				
Spor		-	-				
Sosyal Yardım		12	60				
Halk Ders.Kurslar		12	50				
Kitapsaray ve yayın		11	40				
Köycülük		-	-				
Müze ve Sergi		5	20				
YEKÜN							
YALNIZ-I	Gösterit	İstiklal, İtaat İlami, Çoban, Ana, Himmetin oğlu piyesleri (44 defa)			44	11143	
	Konser	Orkestra ile 37 konser verilmiştir.			37	17860	
	Sinema	Sinemamızda 28 sessiz ve 14 sesli film gösterilmiştir. Ayrıca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığından gönderilen filmler gösterilmiştir			152	37500	
	Konferans	Dil, Tarih, Coğrafya mahalli aramalar mevzuları üzerinde 25 konferans verildi			25	23120	
Birlikte verilen temsil, konferans, konser, sinema oyun vs. - II		Montrö zaferi, 30 Ağustos , Üçüncü Dil Kurultayı, Cumhuriyet Bayramı			44		
		Tasarruf Haftası münasebetiyle konferanslar verilmiş, temsiller gösterilmiştir.					
		Orkestra da hepsine iştirak etmiştir.			10	15675	
SERGİLER	Resim	İlk ve Orta Okul tarafından sergiler yapılmıştır.			7	5010	
	Yerli Mallar						
	V.S.	Bayan Seniha tarafından dikiş sergisi açılmıştır.			1	1005	
Kongreler		İlkokul öğretmenleri beş defa toplanmışlar ve mesleklerine dair konuşmalar yapmışlardır.			5	150	
Balo		Yazın Halkevi bahçesinde, Cumhuriyet Bayramında ve Yılbaşı gecesi balolar verilmiştir.			3	1270	
Şölen		Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Maliye ve İktisat Bakanları, baş yardımcısının ayrılışı şereflerine şölen verilmiştir.			3	350	
Nişan, Nikah Töreni		Elaziz Emniyet Direktörünün çocukları sünnet edilmiştir.			1	200	
Çaylı Danslar		Her ayın ilk Pazar gecesi çaylı danslar yapılmıştır.			5	650	
SPO	Dersler (Halkevinde İksirim, Boks, Beden Eğitimi terbiyesi) dersleri veriliyorsa						
	Geziler (Toplu, Yaya, Atlı Yürüyüşler, Kayak, Av Gezileri) v.s.						
Dersler		Orta okul imtihanlarında ikmale kalanlar için Riyaziye, Fransızca dershaneleri açılmıştır. İlk Kanun başında okur yazar olmayan yurttaşlar için bir dersane açılmıştır.			120	3600	
Köy Gezileri							
Bayramlar		30 Ağustos Zafer Bayramı, Cumhuriyet Bayramı için toplantılar olmuştur.			2	6780	
VI		Avukatlık Kanunu projesini tetkik için bir toplantı yapılmıştır.					
GENEL YEKÜN						124313	

ELAZİZ HALKEVİ 1/1/1935 Tarihinden 1/1/1936 tarihine kadar								
Toplantıların Ergeleri				Sayı	Gelen sayısı			
Halkevi Yönetim Kurulu								
ŞUBELER	Komite Toplantıları	Toplantı sayısı	Gelen sayısı	Şubeler Toplantıları	Toplantı sayısı	Gelen sayısı		
Dil, Tarih, Edebiyat		51	153					
Ar		38	144					
Gösterit		44	106					
Spor		30	350					
Sosyal Yardım		60	450					
Halk Dersi, Kurslar		16	80					
Kitapsaray, yayın		20	80					
Köycüler		-	-					
Müze ve Sergi		4	20					
YEKÜN	263	1383						
Yalnız -I	Gösterit	Mete, Mavi Yıldırım piyesleri oynanmış, 7 okul müsameresi verilmiş, bir şiir gecesi tertip edilmiş ve çocuk balosu olmak üzere 12 gösteri yapılmıştır.		12	4800			
	Konser	96 konser verilmiş, 56 defa çalışma olmuştur.		96	21000			
	Sinema	25.10.1935'te kurulmuş haftada 6 gün olmak üzere daimidir.		53	7950			
	Konferans	Bir çok konular üzerine 51 konferans verilmiş.		51	51000			
Birlikte verilen Temsil, Konferans, Konser, Sinema, Oyun vs.-II	12 konserde orkestra beraberdir.		-	-				
	51 Konferans ta orkestra beraberdir		-	-				
	Daimi sinemada keman ve piyano çalar.		-	-				
Sergi	Resim	Ortaokul resim sergisi		1	2000			
	Yerli Mallar							
	V..S.	İlkokulları elişleri ve resim sergisi		6	5000	Bir esenlik müzesi kuruldu ve geziye açıldı.		
KONGRALAR-III								
Balo	4 balo verildi		4	1200				
Şölen	2 şölen verildi.		2	180				
Nişan ve Nikah Töreni	1935'de olmadı.		-	-				
Çaylı Danslar	16 defa aile toplantısı yapıldı.		16	1600				
Spor	Dersler (Halkevinde, İskrim, Boks, Beden Terbiyesi) veriliyorsa.		29 74 59	125 1036 1297	Boks, İskrim, Beden Terbiyesi Voleybol Eksersizleri Futbol			
	Geziler (toplu,yaya, Atlı yürüyüşler, Kayak, Av gezileri v.s.)		1 7	700 14000	Bisiklet yarışı, Futbol, Voleybol Maçları			
DERSLER -IV	1.12.1934'ten 1.05.1935'e kadar Halk dershaneleri açılmıştır. 1.12.1935'te gene başlamıştır. Temmuz-Ağustos aylarında Riyaziye ve Fransızca kursları açılmıştır.		A-dershane B-dershane Riyaziye Fransızca	33 45 120 80	Ulus okulunda A dershanesinde 33 kişi, B dershanesinde 45 kişi vesika alarak çıkmış, Riyaziye kursuna 120, Fransızca'ya 80 okur devam etti.			
Köy Gezileri	Köycüler ve sosyal yardım beraber olmak 38 köy gezmiş ve 5277 kişiyi muayene etmiş, ilaç vermiş.		38	5277	150'şer lire ücretle ayrıca 2 hususi doktor tutulmuş ve 30 yataklı hastane açılmış 2 ay göçmenlere bakmıştır.			
Bayramlar	23 Nisan çocuk, Lozan, 30 Ağustos Zafer, Halkevleri açılma, Dil, Cumhuriyet Bayramı, hatta dini bayramlar daha halkevinde kutlanmıştır.		9	25000				
VI	A- Halkevi Çocuk oyun alanında oyunlar B- Halkevi Gençlerin açık Jimnastik alanı C- Halkevi çocuk bahçesinde Kukla		105 105 20	31500 3150 8000				
Genel YEKÜN			679	149093				

- I- Bunlardan herhangi biri Halkevi örgütü dışında bir örgütçe verilmişse sayısı ve gelenlerin sayısı yazılmakla beraber karşılına (şu kadarı Halkevi örgütleri tarafından değildir) diye işaret verilmeli.
- II- Bazen mesela bir konferansta birlikte konser veya temsil yapılabilir; bu bir toplantı sayılmalıdır.
- III- Karşısına ne kongralar olduğu yazılmalıdır,
- IV- Dil dersleri, Müzik Dersleri, Kurslar bunun içindedir.
- V- Cumhuriyet Bayramı, Halkevleri açılma töreni, Dil Bayramı, Kurtuluş Bayramı v.s.
- VI- Bu cetvelde gösterilmeyen bir toplantı olursa burada izah edilmelidir.

ELAZİZ HALKEVİ BAŞKANI

Elaziz Halkevi (1/7/1936 tarihinden 31/12/1936 tarihine kadar)

ELAZİZ HALKEVİ

1/1/1936 tarihinden 31/12/1936 tarihine kadar

Okunan Kitaplar	Birinci altı ay içinde okuyanlar sayısı	İkinci altı ay içinde okuyanlar sayısı	Okuyanların Meslekleri		Kitapların sınıflara göre sayısı
			Meslek	Sayı	
Edebiyat (Roman, Şiir, Hikaye)	476	511	Talebe	2104	402
Tarih	149	162	İşyar	714	231
Coğrafya	191	205	Öğretmen	995	127
Felsefe	208	224	Subay	455	364
Müspet ve tabii ilimler	411	396	Çiftçi	84	373
Dil	201	187	İşçi	59	31
Sosyal İlimler (Ekonomik, Eğitim, Türe ...)	76	84	Serbest Meslek	302	244
Ar	126	118	-	-	50
Sair kitaplar	87	96	-	-	369
Gazete ve Mecmua	416	388	-	-	2749
YEKÜN	2342	2371		4413	4948

Halkevimizin Konferans Günleri

“Halkevimizde verilmekte olan konferanslar, memurlarımızı yetiştirici ve yurttaşlarımızı faydalı kılıcı mahiyettedir. Selahiyetler şahıslar tarafından verilmekte bulunan bu konferanslar Haziran sonunda tamamlanmış bulunacaktır. Aşağıya yazdığımız konferans çizelgesi verilen ehemmiyetin büyüklüğünü izaha kafi gelir.”

Her Çarşamba Günü Elazığ Halkevinde saat 16.00'dan 17.00'ye kadar verilen konferans çizelgesi

Tarih	Konferansı Kimin Vereceği	Konferansın Mevzuu
24.11.1937	Muhakim Ş.Müdür Mü. Nemci Öрге	Kanunu Medeni Bakımından Çocuk
01.12.1937	4.U.Müfettişlik Ziraat Müş. Tevfik Dündar	Ziraatta kuralık seselesi
08.12.1937	4.U.Mf.Kur.BHB. Neşet Toron	Adabı Muaşeret ve hayat bilgisi
15.12.1937	Elazığ Veterineri Şükrü Dirimci	Etlerden insanlara geçen hastalıklar
22.12.1937	4.U.Mf.İktisat Müş. Nejdet Yücer	Saltanat devrindeki ekonomik ve sosyal savaşımız ve Cumhuriyet devrindeki iktisadi irileri hamlelerimizin başlıca saikleri
29.02.1937	4.U. Adli Müş. Fehmi Akyön	Adli inkılabımızın ana hatları
05.01.1938	Tunceli Ziraat Md. Ahmet Uygut	Meyvecilik
19.01.1938	Elazığ Kültür Md. İbrahim Ertuğrul	Kültür inkılabımızın ana hatları
26.01.1938	Kız Enstitüsü Md. Nuriye Hekimoğlu	İş ve hayat, kız enstitülerinin gayesi
02.02.1938	Akıl Mütahassısı İ.Hakkı	Keyif verici zehirler
09.02.1938	4.U. Müf.Başmüş. Fuat Baturay	İdare usulü
16.02.1938	4.U. Mf.de Kur.BHB Şükrü Sirer	Vatandaşların ve yedek subayların askerlik vazifeleri
23.02.1938	Elazığ Sulh Hakimi Baykara	Aile hukuku
02.03.1938	4.U. Mf.Sıh.Müş.V. Dr. Mukdim Aysam	Antropoloji nedir? Türk ırkı ve Türk dilinin antropolojik mevki.
09.03.1938	Ortaokul Türkçe Öğretmeni Cemile Aytaç	Kadın ve askerlik
16.03.1938	Elazığ Ziraat Md. Avni.	Sütçülük
23.03.1938	Operatör Muhsin Dündar	Barsak kurtları,

30.03.1938	4.U.Mf.İktisat Müş. Necdet Yücer	Suriye ile iktisadi münasebetimiz
06.04.1938	Memleket Hastanesi göz Dr. Necmettin Ergin	Trahom
13.04.1938	Mf.lik Ziraat Müş.Ka.Şemsettin Akkaş	Bağcılık
20.04.1938	Tunceli Veterineri Musa Rıza Doğan	İslahı hayvanat
27.04.1938	4.U.Mf.lik Kültür Müş. Ş.Süreyya Aytaç	İnzibat meseleleri
04.05.1938	İspekter, Nuri Gürgöze	İlkokul programında muhtelif dersler için verilen direktiflerin izahı
11.05.1938	4.U.Mf.lik Veteriner Müş. Fuat Yersel	Kanatlı hayvanların yetiştirilmesi
18.05.1938	Tunceli Defterdarı Cemal Gölge	Vergi nedir? Ne için alınır? Vergi mukayeseleri ve Türkiye'deki vergilerin nevi.
25.05.1938	Tunceli Maiyet Memuru Sakıp	Hükümet eşkali, monarşi, parlamenter ve demokrasi idareler hakkında mukayeseli bir musahabe
01.06.1938	Elazığ İlbaşy Şefik Bicioğlu	Şehir ve Belediyecilik
08.06.1938	Askeri Müşavir Kur. Yb.Ali Remzi Berkiz	Hazar ve seferde istihbarat hizmeti, casuslara karşı yapılacak muamele, propaganda ve buna karşı tedbir.
15.06.1938	Tunceli Kültür Md. Kadri Gün	İl ve köy mektepleri hedefleri
22.06.1938	4.U. Mf.İktisat Müş. Nejdet Yücer	Dış ticarete modern sistemler
29.06.1938	Tunceli Orman Md. Sabri İnal	Ormancılık

1938-1939

Elazığ Halkevinde verilecek konferanslar Serisi

Sıra	Konferanscının Adı ve Soyadı	Konferanscının vazifesi	Konferanscının konusu	Vereceği Gün
1	Şefik Bicioğlu	Elazığ Valisi	Halkevlerin vazife ve faaliyetleri	30.11.1938
2	Baykara	Sulh Hakimi	Köylü ve Toprak	04.12.1938
3	Sedat Erim	Vali Muavini	Halk ve Hükümet	14.12.1938
4	Kemal Tuğ	Doktor	Hekimlik ne alemde	21.12.1938
5	İ.Ertuğrul	Elazığ Kültür Direktörü	Okuma ve yazma, konuşma tarzları	28.12.1938
6	Hamit	Tunceli Müdedei umumi	Ceza kanunlarının tekamülü	04.01.1939
7	Talha Tekin	Ortamektep Tarih öğrt.	Tarihte büyük Türk devletleri	11.01.1939
8	Mukdim Aysan	Doktor	Çocuk hıfzıssıhhası	18.01.1939
9	Naimi Erdem	Avukat	Türk Medeni Kanunu	25.01.1939
10	Mecdi Ergin	Doktor	Göz hıfzıssıhhası	01.02.1939
11	Süreyya	Mimar	Eski ve yeni mimari	08.02.1939
12	Aşir Aksu	Tunceli Mahkeme Azası	Çocuk hakları	15.02.1939
13	Ş. Afacan	Ziraat Bankası direktörü	Banka, Türk bankacılığı	22.02.1939
14	Cemile Aytaç	o.Mektep edebiyat öğret.	Türk dilinin güzellikleri	01.03.1939
15	Tevfik Dünder	Ziraat müşaviri	Bölgenin zirai hususiyetleri, gelişme imkanları	08.03.1939
16	Necmettin Öge	Muhakemat Müdürü	Mülkiyet hakları	15.03.1939
17	Nuriye Dünder	Kız enstitüsü direktörü	Giyinmenin tarihi ve tekamülü	22.03.1939
18	Kemal Şedele	Belediye Reisi	Şehir, şehircilik belediye ve halkın münasebetleri	29.03.1939
19	Hasan Fehmi	Türkçe öğretmeni	Halk edebiyatı	05.04.1939
20	Ekrem Akın	Doktor	Tifo salgını ve korunma çareleri	12.04.1939
21	Kadri Güney	Tunceli Kültür Direktörü	Türk inkılabına bir bakış	19.04.1939
22	Nuri Gürgöze	Elazığ ilk tedarisat müfet.	İlkokullarda sosyal terbiye	26.04.1939
23	Cemil isbir	Öğretmen	Cihan Harbinden alınacak dersler	03.05.1939
24	Ş.S.Aytaç	Kültür müşaviri	İrade terbiyesi	10.05.1939
25	Sabri	Orman Müdürü	Ormanların kıymeti	17.05.1939
26	Faik Kargıcı	Sıhhat müşaviri	Yıl çobanları	25.05.1939

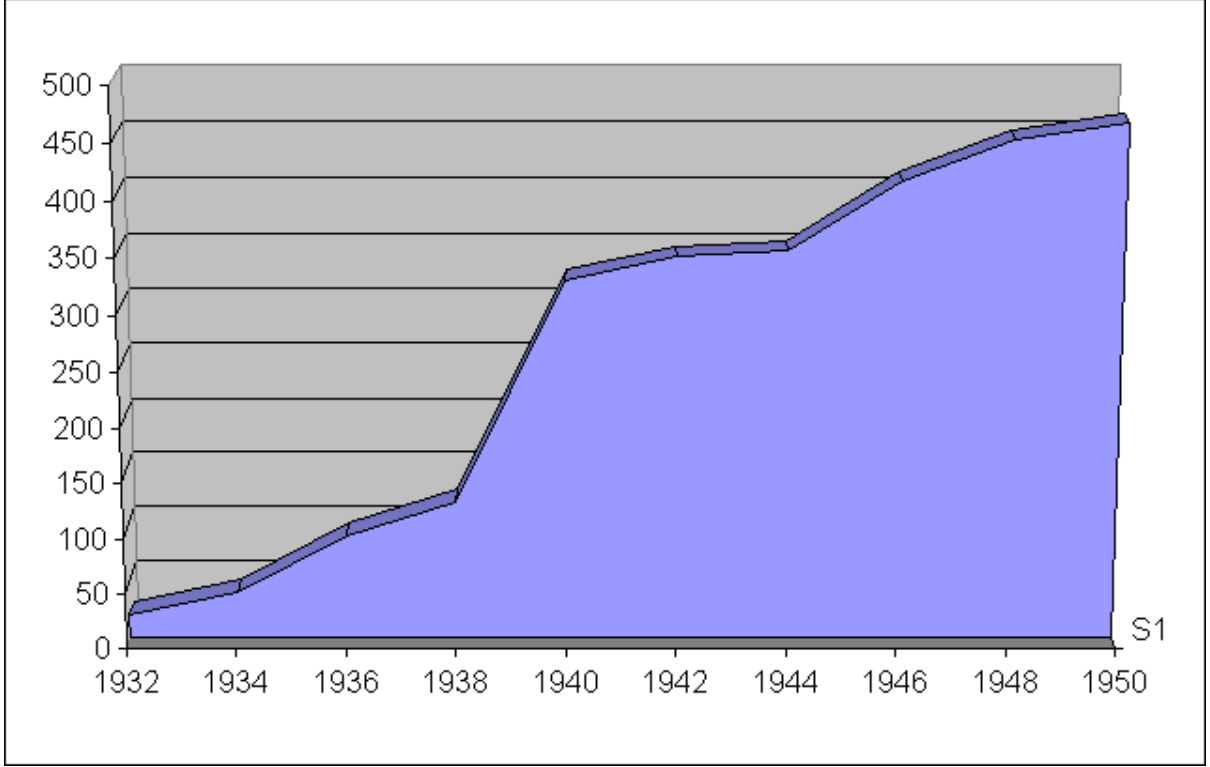
ORTAOKUL MARŞI

Bilgi kartalı oldu, yurduma kanat gerdi;
Taassubu kökünden devirdi yere serdi..
En yücedir bu okul; ne şanlı bir yuvadır
Taassubu kökünden devirdi yere serdi..
Yaşa yüksel ilminle, şahikalara sokul,
Elazığ Ortaokul, değerli Ortaokul!..

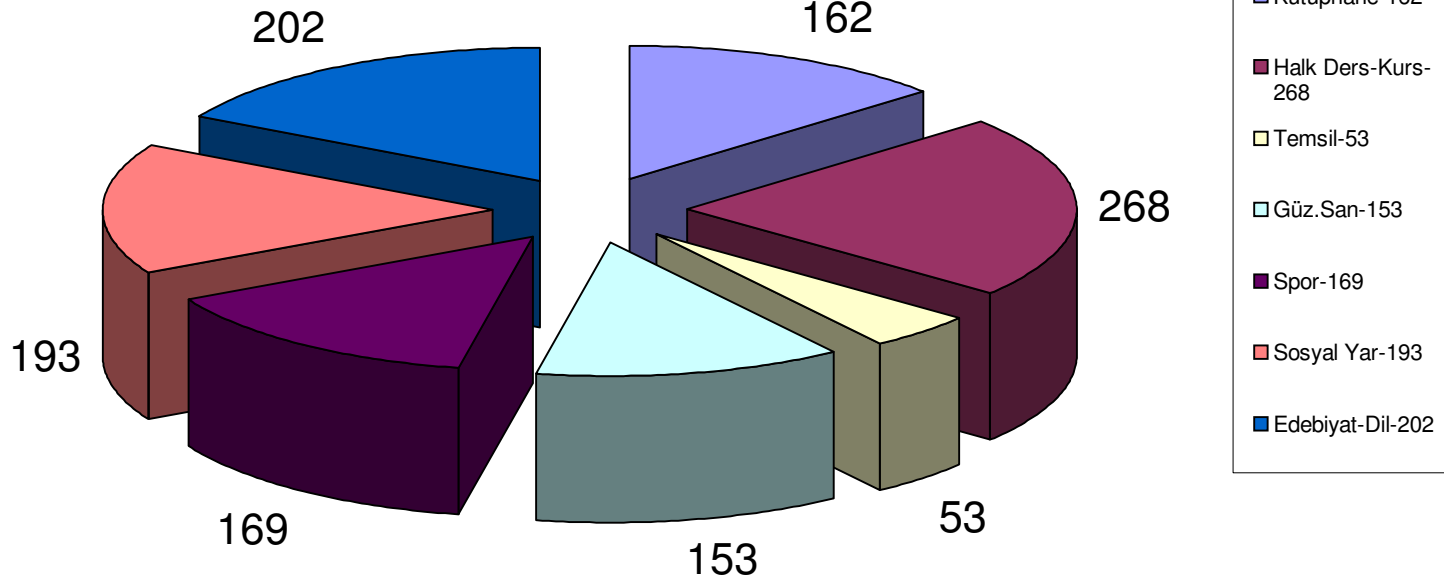
Sana bir mabet gibi kalplerimiz bağlıdır.
Severiz Kabe gibi seni ey Ortaokul.
Yüksel duygularınla dimağımız
dolgundur.
Bilgimizin menşei sensin ey Ortaokul..
Yaşa yüksel ilminle, şahikalara sokul,
Elazığ Ortaokul, değerli Ortaokul..

Hitami Yeşitkin

YILLARA GÖRE AÇILAN VE MEVCUT HALKEVLERİ

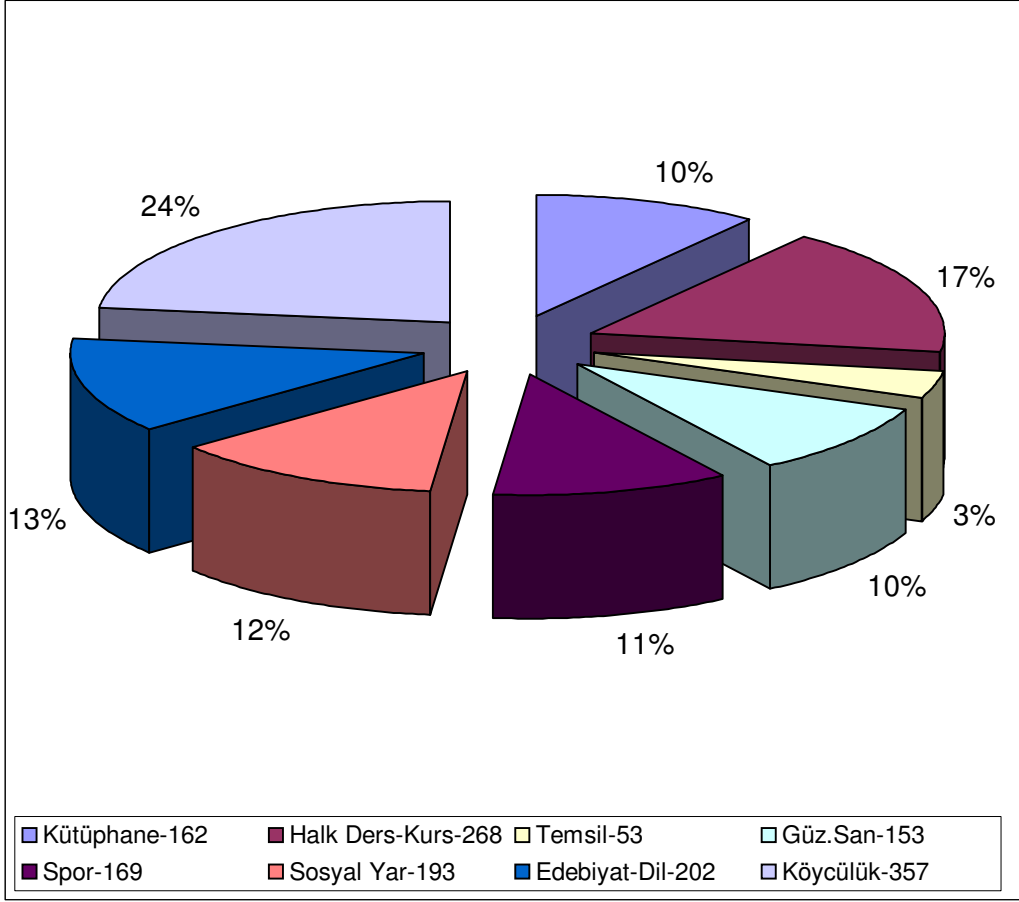

ELAZIĞ HALKEVİNE ÜYELERİN MESLEKLERİNE GÖRE AYIRIMI

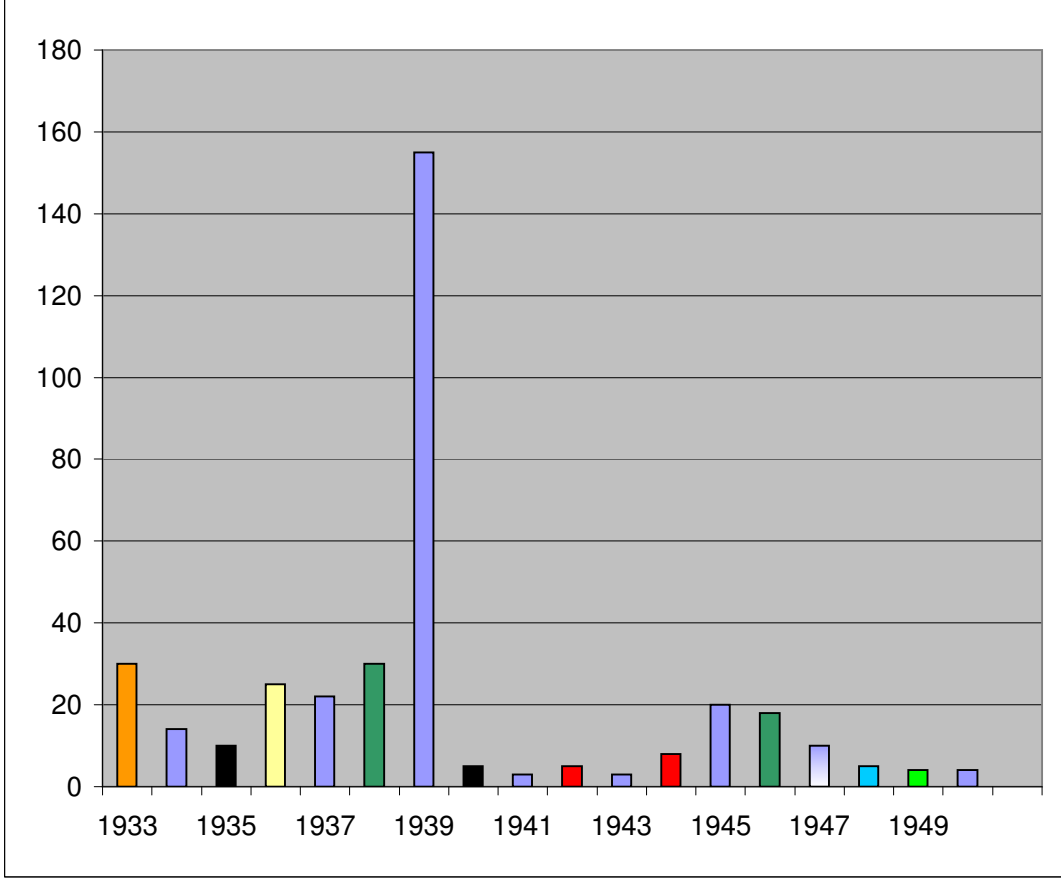

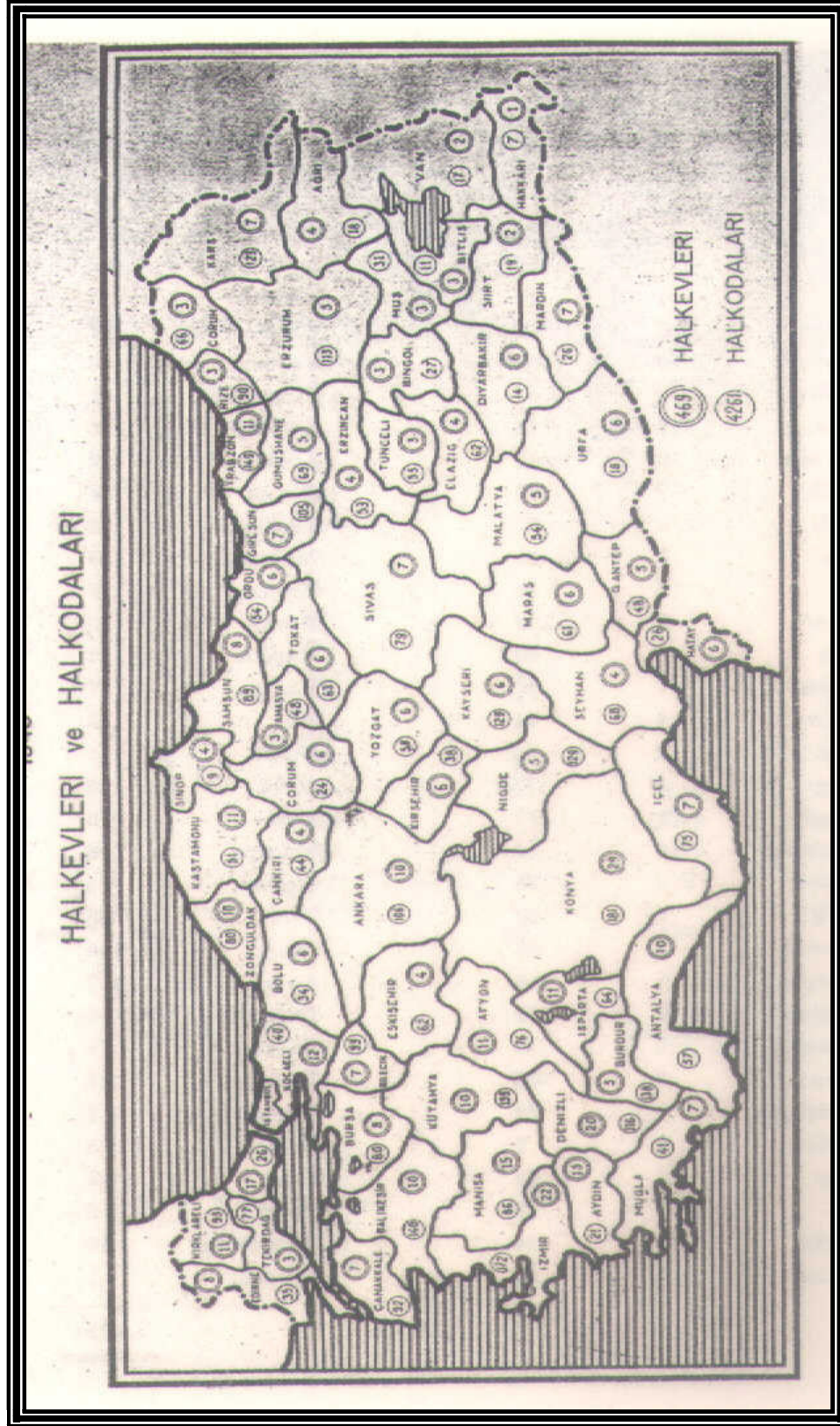
ELAZIĞ HALKEVİNE ÜYELERİN MESLEK KOLLARINA GÖRE AYIRIMI

YILLARA GÖRE AÇILAN VE MEVCUT HALKEVLERİ

²⁶¹ A. Zorlu, a.g.e., s.126

1

1930'lu yıllarda yapılan Elaziğ Halkevi

Halkevi İdare Heyeti son toplantısını yaparken

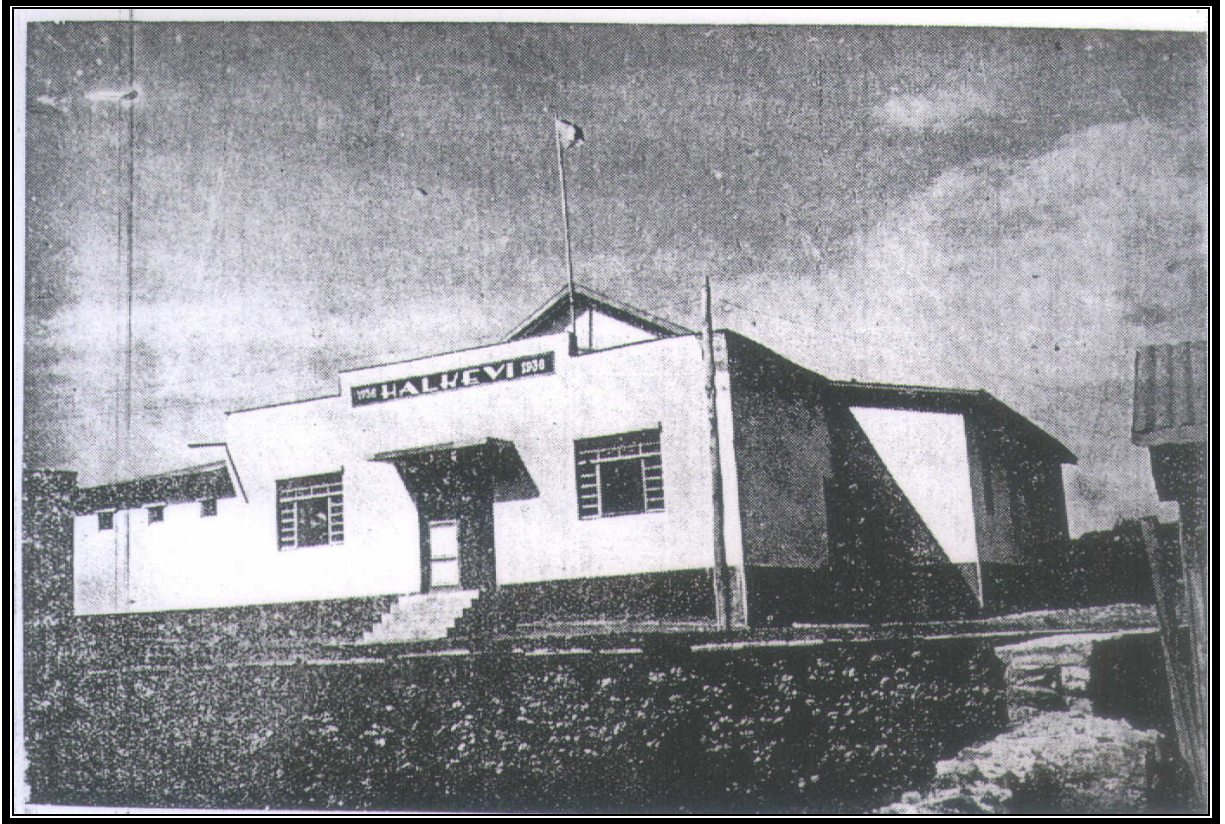
1930'lu yıllarda Beşkardeşler önünde yapılan Cumhuriyet kutlamalarından bir görünüm

Harput Halkevi

BİBLİYOGRAFYA

1.KİTAPLAR

- ABADAN, Nermin Halk Efkarı, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak.Yay.Ankara, 1956
- ALTHUSER, Louis İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989
- AĞAOĞLU, Samet Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru Baha Matbaası, 1972
- AHMAD, Faroz Demokrasi sürecinde Türkiye, Hil Yayınları İstanbul, 1994
- ASNA, Alaaddin Halkla İlişkiler, T.O.D.A.İ.E. Yayınları Ankara, 1969
- AKANDERE, Osman Milli Şef Dönemi, İz yayınları, İstanbul, 1998
- AKÇURAOĞLU, Yusuf Türkçülük, İstanbul 1990
- ALEMDAR Korkmaz, ERDOĞAN İrfan Popüler Kültür ve İletişim, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994
- ALEMDAR, Korkmaz Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Savaş yayınları, Ankara 1983
- AVCIOĞLU, Doğan Türkiye'nin Düzeni, 1.Kitap, Tekin yayınevi, İstanbul, 1975
- ATATÜRK Mustafa Kemal, Nutuk, Örgün Yayınları, İstanbul, 1980
- ATATÜRK Söylev ve Demeçler, Ankara, 1989
- ATASAYAR, Nurettin Halk Eğitiminde Halkevleri ve Okullar, Sinan Basımevi, İstanbul, 1935
- AYATA, Ayşe CHP (Örgüt ve İdeolojisi) Gündoğan yayınları, Ankara, 1972,
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı Halkın evi, CHP Halkevleri Bürosu, Ankara, 1950
- BAYRAKTAR Zerrin, ALPAR Cem Ülkü Dergisi Seçmeler, (1933-1941) A.İ.T.İ.A. Yayınları, Ankara, 1982
- BERNARD, Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Ankara, 1970
- BERKES, Niyazi, Atatürk ve Devrimler, Ankara, 1973
- CHF Tamim, Cumhuriyet Halk Fıkrası Katibi umumiliği, Ankara, 1973
- CHF CHP Halkevleri Talimatnamesi, Mersin Halkevi, Mersin, 1932
- CHP Halkevleri Geçen yıllarda nasıl çalıştı. Ankara-1935
- CHP Halkevlerinin, 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, Ankara, 1935
- CHP CHP 1937 Yıldönümü Broşürü, Ankara-1937
- CHP CHP Halkevleri Örneği, Ankara, 1939

- CHP CHP 1939'da Halkevleri, Ankara, 1939
- CHP Halkevleri Çalıma Talimatnamesi, Ankara, 1940
- CHP Halkevleri 1940, Ankara
- CHP CHP Teşkilatı Kurulmamış, Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları teftiş talimatnamesi, Ankara, 1940
- CHF Halkevleri Talimatnamesi, CHF İstanbul, Fırka, 1932 (Hakimiyeti Milliye Matbaası)
- CHP Halkevleri Temizlik ve Bakım Kılavuzu, CHP, 1945
- CHP Halkevleri Bürosu Konuşmalar, CHP, Ankara, 1939
- CHP CHP Halkevleri ve Odalarının Yurt içinde Dağılımları, Ankara, CHP, 1945
- CHP Halkevlerinde Halk Müziği ve Halk oyunları üzerinde nasıl çalışmalı, Neler yapmalı, Ankara, CHP 1946
- CERRAHOĞLU, Piyare Bigat Demokrat Parti Masalı, Milliyet yayınları, İstanbul, 1996
- CHP Halkevleri Ulusal Giyim Sergisi/CHP Halkevleri, Ankara Halkevleri, 1943
- CHP CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, Ankara, 1943
- CHP CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, Ankara-1940
- CHP 1943 CHP Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1944-1945
- CHP CHP 1945 yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1948
- CHP CHP XVI.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1948
- COWARD, Rosalind & ELLIS, John Dil ve Maddecilik, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985
- Cumurluk Devrinde Elaziz İl ve İlçelerinde Kültürel ve Bayındırlık İşleri Ay Matbaası, Elazığ, 1935
- ÇEÇEN, Anıl Halkevleri, Gündoğan Yayınları, Ankara Ulus Basımevi, 1941
- ÇANDAR, Avni Bibliyografya: Halkevleri Neşriyatı, Ankara, Ulus, Basımevi, 1941
- ÇELİK, Necmi Türkiye'de Tek Partili Dönemde Siyasal Bütünleşme ve Siyasal Davranışın Oluşumu Sürecinde Halkevlerinin İşlevi İ.Ü Yüksel Lisans Tezi, 1986
- DARENDELİOĞLU, İlhan E., Türkiye'de Milliyetçilik hareketleri
- EROĞUL, Cem DP Tarihi ve İdeolojisi, İmge Kitabevi, Ankara, 1990
- Elaziz Bakır Madeni Kazası Halk Ay Matbaası, Elazığ, 1937

Türküleri	
Elaziz Halkevi	Ay Matbaası, Elazığ, 1935
Elaziz Halkevi İç İdaresi Talimatnamesi	Ülkü Matbaası, Ankara, 1937
Elaziz Halk Türküleri ve Oyunları	Ay Matbaası, Elazığ, 1936
EYÜPOĞLU, Sebahattin	Mavi ve Kara, Çağdaş yayınları, İstanbul, 1994
ERGUN, Doğan	100 Soruda Sosyoloji El Kitabı, Gerçek yayınevi, İstanbul, 1984.
EROĞLU, Cem	Devlet Yönetimine katılma Hakkı, İmge Kitapevi yayınları, Ankara-1991
ERGİL, Doğu	İdeoloji ve Milliyetçilik, Turhan Kitapevi, Ankara, 1983
FİSKE, John	İletişim Çalışmalarına Giriş, Çev.Süleyman İrvan, Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 1996
GÜNEY, Salih	Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimleri Sözlüğü
GÜZ, Nurettin	Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri, Bilge Yapım/iletişim dizisi, Ankara-1995
GOLOĞLU, Mahmut	Tek Partili Cumhuriyet, Ankara, 1931-1938
HALKEVLERİ GENEL BAŞKANLIĞI	Hlakevlerinin T.B.M.M dilekçesi, Başbakanlık, 1963 (Şark Matbaası)
Halkevleri Atatürk Enstitüsü	Atatürkçülük ve Atatürk ilkeleri, Halkevleri semineri, Ankara, 1966
Halkevleri Genel Merkezi	Toplum Kalkınma Hamlemizde Halkevleri Semineri, Ankara-1966
Halkevleri Bülteni	Halkevleri Genel Merkezi, Mayıs, 1996
Halkımıza Miras İşlerini Öğretir – Miras Kimlere Nasıl ve Kimlere Dağıtılır?	Ülkü Matbaası, Ankara, 1937
HİLAV, Selahattin	100 Soruda Felsefe El Kitabı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985
HALKEVLERİ (ANKARA)	Halkevlerinin Doğuşu, 19.02.1932 açılışının ilk haftası halkevleri Gen.Mer. Ankara, 1971
HALKEVLERİ DERNEĞİ (Ankara)	Halkevleri Derneği tüzüğü, dernek Ajans-Türk Matbaası, 1963
Halkevleri	Halkevleri Aylık Yayın Organı, sayı 116, Nisan-1997
Halkevleri	Halkevleri Aylık Yayın Organı, sayı 2, Aralık-1994
Halkevleri	Halkevleri Aylık Yayın Organı, sayı 115, Şubat-1997
Hukuk ve Ceza Davaları Nasıl Açılır?	Ülkü Matbaası, Ankara, 1937
İNAN, N.Rauf	Gazi'nin (Atatürk'ü) halkçılık Ülküsü Halkevleri ve Sonrası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988

- İnkılap Tarihi
KARA, Adem
KARPAT, Kemal H.
KAZANCI, Metin
KAZANCI, Metin
KONGAR, Emre
KEANE, John
KADIBEŞİĞİL, M.Salim
KARADAĞ, Nurhan
LARRAIN, Jorge
MARDİN, Şerif
MERİÇ, Cemil
OSKAY, Ünsal
OZANKAYA, Özer
ORAN, Baskın
ÖLÇEN, Ali Nejat
SAKALLI Bayram
SELÇUK, İlhan
SİNANOĞLU, Suat
Salı Toplantıları 93-94
ŞENYAPILI, Önder
SHAW, Stanford J.& SHAW; KURAL
Ezel
TURAN, Şerafettin
TURHAN, Mehmet
T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Md.ğü
TEZCAN, Mahmut
Ülkü Matbaası, Ankara, 1937
Halkevleri, Ankara,
Türk Demokrasi Tarihi, Afa yayınları, İstanbul,
1996
Halkla İlişkiler, Turhan Kitabevi, Ankara-1995
Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler,
A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, Ankara-1978
Atatürk ve Devrim Kurumları, İş Bankası
Yayınları, Ankara-1981
Medya ve Demokrasi, Ayrıntı yayınları, 1993
Halkla ilişkilerde temel ilkeler, Y.Y., 1986
Halkevleri Oyun Dağarcığı (1932-1951) Türk Tarih
Kurumu Basımevi, Ankara, 1990
İdeoloji ve Kültürel Kimlik, Çev. Neşe Nur
Domaniç, Sarmal Yayınevi, İstanbul-1995
Toplu Eserleri 3:İdeoloji, İletişim Yayınları,
İstanbul, 1995
Bu Ülke, Kubbe Altı Neşriyat, 1974
Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş, Der Yayınları
İstanbul, 1992
Cumhuriyet Çınarı, T.C. Kültür Bakanlığı
Yayınları, Ankara, 1994
Atatürk Milliyetçiliği, Ankara Bilgi yayınları, Bilgi
Dizisi 3, Ankara, 1993
Halkevlerinin Yok Dilişi, Halkevleri Genel
Merkezi, 1988
Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi, İstanbul, 1997
Atatürkçülüğün Alfabetesi, Çağdaş yayınları,
İstanbul-1985
Türk Hümanizmi, Türk Tarih Kurumu Yayınları,
Ankara-1980
El, Dil, Göz, Kulak: İletişim, Yapı Kredi Yayınları,
Ankara-1980
Toplum ve İletişim, Turan Kitabevi, Ankara-1981
Osmanlı İmparatorluğu e Modern Türkiye (2.cilt)'e
yayınları, İstanbul-1983
Türk Devrim Tarihi, Bilgi Yayınevi
Siyasal Elitler, Gündoğan Yay. Ankara, 1991
Milli Eğitim Genel Kitaplar ve Müzeler ile
Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları
İstatistik, 1944-1945, Ankara-1946
Atatürk ve Eğitim, Gündoğan yayınları, Ankara-
1992

- TANER, Hasan Halkevleri Bibliyografyası, Ankara, 1944
- TİMUR, Taner Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Kitabevi, Ankara-1994
- TOKER, Metin Tek Partiden çok Partiye, Bilgi Yayınevi, Ankara,1990-1993
- TOKER, Metin DP'nin Altın Yılları, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990-1993
- TORTOP, Nuri Halkla İlişkiler, Yargı Yayınları, Ankara, 1993
- TUNAYA, Tarık Zafer Türkiye'de Siyasal Partilerde İletişim
- Tunceli – Dersim Halk Türküleri ve Pentatonik Ay Matbaası, Elazığ, 1937
- İNAN, Afet, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, 1992
- Üç Ayak – Revü – Müzik – Oyun – Söz Ay Matbaası, Elazığ, 1936
- Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Tarih ve Demokrasi, Cem yayınevi, İstanbul, 1992
- VAROL, Muharrem Halkla İlişkiler açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş, A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993
- YEŞİLKAYA, Neşe G. Halkevlerinin Konum ve İlişkileri, İletişim Yayınları, 1999
- YETKİN, Çetin Türkiye'de Tek Parti Yönetimi, Altın Kitaplar Yayınevi Yönetimi, İstanbul, 1983, 1.baskı.
- ZEYREK, Şerafettin Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 2006
- ZORLU, Atila Türkiye'de Halkevleri ve Konya Örneği, Konya, 2004

2. MAKALELER

- ASLANDAŞ, Aker, Sedat, "1980 Sonrası Dernekler" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı, "Memlekette Bir Gençlik Meselesi Var", Atatürk Devri Fikir Hayatı II., Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Necat Birinci, Abdullah Uçman, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981
- GEDİKLİOĞLU, Şevket, "Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim", Atatürk ve Halkevleri, Ankara, 1974
- GÖKBERK, Macit, "Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk" Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk, Dr.Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1983
- İĞDEMİR, Uluğ, "Halkevleri ve Halkodaları" Atatürk ve Halkevleri, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı yayınları, Ankara, 1974
- KANSU, Nafi, Halkevlerimiz, Ülkü, Sayı: 69 (1938)
- KARPAT, Kemal, "The People's Houses in Turkey", The Middle East Journal, Winter Spring, 1963
- KARPAT, Kemal, "The Impact of the People's Houses on the Development of communication in Turkey - 1931-1951", Middle East Journal, 1974
- LEVEND, Agah-Sırrı, "Türk Ocaklarından Halkevlerine" Ulus Gazetesi,
- MUĞULKOÇ, Ziya G., "Halkevlerinin Gelişme Dönemi", Atatürk ve Halkevleri, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları, Ankara, 1974

3. SÜRELİ YAYINLAR

Altan Dergisi	Elazığ, 1935, sayı 1 Adana, 1937, sayı 28 Adana, 1937, sayı 24 Adana, 1936, sayı 6 Adana, 1937, sayı 24 Ankara, 1938, sayı 33-34-35 Adana, 1937, sayı 32 Ankara, 1938-1939, sayı 39....42
Ülkü Dergisi	Nisan 1938
Zafer Gazetesi	Temmuz, 1951
Vatan Gazetesi	Temmuz, 1951
Yeniyol Gazetesi	1949, Sayı 3877 1950, Sayı 4369

ÖZGEÇMİŞ

Sinan ERGEN, 1971 yılında Denizli’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra, Polis Koleji ve devamında 1993 yılında Polis Akademisinden mezun oldu. Yurdumuzun değişik bölge ve illerinde görev yaptı. Bu arada İsviçre Cenevre’de yurt dışı misyon görevinde bulundu.

2003-2004 eğitim öğretim döneminde Fırat Üniversitesi bünyesinde Yüksek Lisans Eğitimine başladı. Halen evli ve iki çocuk babasıdır.